

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TARİHİ ÇEVRELERİN PLANLANMASI ve
KÜRESELLEŞME KAVRAMI İLE ETKİLEŞİMİNİN
DEĞERLENDİRMESİ**

Şehir Plancısı Hülya Akçay

106206

**F.B.E Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Şehir Planlama Programında
Hazırlanan**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TE. YÜKSEK LİSANS TEZİ KURULU
T.C. YÜKSEK LİSANS TEZİ KURULU
T.C. YÜKSEK LİSANS TEZİ KURULU**

Tez Danışmanı

: Prof. Dr. Zekai Görgülü

Doç. Dr. Zekai Görgülü

İSTANBUL, 2001

Doç. Dr. Zekai Görgülü
8. 2002

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KISALTMALAR.....	iv
ŞEKİL LİSTESİ.....	v
ÇİZELGE LİSTESİ.....	vi
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	viii
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Tezin Amacı.....	1
1.2 Çalışmanın Yöntemi	1
1.3 Tezin Kapsam ve İçeriği.....	2
2. KORUMA, KENTSEL KORUMA ve KENTSEL TARİHİ ÇEVRE.....	3
2.1 Koruma, Kentsel Koruma.....	3
2.1.1 Tanımlar.....	3
2.1.2 Tarihi Çevrelerin bozulmasına neden olan etkenler.....	5
2.2 Kentsel Tarihi Çevrenin Dönüşümü.....	7
2.3 Tarihi Çevre Koruma Olgusunun Uluslararası Boyutta Evrimi.....	9
2.3.1 Atina Konferansı.....	12
2.3.2 Carta Del Restauro.....	12
2.4 II.Dünya Savaşı Sonrası Korumanın Uluslar Arası Boyutu.....	12
2.4.1 Unesco.....	13
2.4.2 Avrupa Konseyi.....	13
2.5 Uluslar Arası Bildirgeler ve Tüzükler.....	14
• 1957 Paris kongresi.....	14
• Venedik tüzüğü.....	15
• Amsterdam bildirgesi.....	15
• Nairobi bildirgesi.....	16
• ICOMOS bildirgeleri.....	16
2.6 Ülkemizde Korumanın Tarihi.....	17
2.6.1 Cumhuriyet öncesi dönem	17
2.6.2 Cumhuriyet sonrası dönem (1930-1980).....	19
2.6.3 1980 sonrasında planlama ve koruma olgusu	23
3. KÜRESELLEŞME VE DEĞİŞEN KAVRAMLAR.....	25
3.1 Değişen Üretim Biçimleri.....	25
3.1.1 Fordizm.....	25
3.1.2 Postfordizm.....	26
3.2 Sanayi Toplumundan Küreselleşen Dünyanın Bilgi Toplumu.....	27
3.2.1 Sanayi toplumunda sosyo-ekonomik gelişme.....	27
3.2.2 Küreselleşen dünyaya doğru.....	28
3.2.3 Krizi Doğuran Olgular.....	30
3.3 Küreselleşen Dünya.....	30
3.3.1 Küreselleşmenin kodları.....	31
3.3.2 Küreselleşen toplumun oluşumu ve özellikleri.....	32

3.4	Küreselleşmenin Etkileşimleri.....	34
3.4.1	Yerel ve Küresel kavramları.....	34
3.4.2	Ulus-Devlet kavramı.....	36
3.4.3	Postmodernizm.....	37
4.	PLANLAMA VE TARİHİ ÇEVRE.....	39
4.1	Kentsel Gelişim Baskısı.....	39
4.2	Koruma ve Planlama İlişkisi.....	40
4.3	Koruma Amaçlı İmar Planları.....	43
4.3.1	Sit tescil ve koruma amaçlı imar planı hazırlama kararının verilmesi.....	43
4.3.2	Planlama amaç ve hedeflerinin belirlenmesi.....	43
4.3.2.1	Koruma Amaçlı İmar Planı amacı.....	44
4.3.2.2	Koruma Amaçlı İmar Planı hedefleri.....	44
4.4	Planın Araştırma ve Uygulama Süreci.....	46
4.4.1	Planlama alanının kent bütünü içindeki önemi, çevresel ilişkilerini, doğal, tarihi, kültürel, görsel, işlevsel, sosyal verilerini, sorun ve olanaklarını belirleyen araştırma ve incelemelerin ve geleceğe yönelik tahminlerin yapılması.....	46
•	Koruma alanının kent bütününe ilişkin araştırma, inceleme ve projeksiyonları....	46
•	Koruma alanı ölçeğinde araştırma, inceleme ve projeksiyonları.....	47
4.4.2	Planlama alanına ilişkin verilerin değerlendirilmesi.....	47
4.4.3	Planlama alanında koruma ve geliştirme kararlarının verilmesi.....	47
4.4.4	Planın uygulamaya konulması.....	48
5.	KÜRESELLEŞME BAĞLAMINDA TARİHİ ÇEVRELERİN PLANLANMASI.....	49
5.1	Mekan Kavramının Değişen Yeni Anlamı.....	49
5.2	Tarihi Çevrelerin Planlanması Küreselleşmenin Neresinde.....	56
5.3.	Tarihi Çevre Planlama Politikaları ve Küresel Politikalar.....	57
5.3.1	Günümüz Türkiye’inde Tarihi Çevre Koruma nedenleri.....	58
5.4	Tarihi Çevre Planlama Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar.....	59
5.4.1	Yasal sorunlar.....	60
5.4.2	Yönetmelik sorunlar.....	61
5.4.3	Finansal sorunlar.....	62
6.	SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME.....	65
	KAYNAKLAR.....	68
	EKLER.....	72
Ek 1	Yurtdışından Tarihi Çevre Planlama Örnekleri.....	72
	ÖZGEÇMİŞ.....	76

KISALTMA LİSTESİ

KTVKK	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
MİA	Merkezi İş Alanı

ŞEKİL LİSTESİ

sayfa

Şekil 5.1	Tarihi çevreyi etkileyen olgular	56
Şekil 5.2	Kapitalizmin değişen boyutları.....	57

ÇİZELGE LİSTESİ

sayfa

Çizelge 3.1	Modernizm ile postmodernizm arasındaki şematik farklar	38
-------------	--	----

ÖZET

Günümüzde ekonomik süreçlerin bir yansıması olan küreselleşme birçok kavramı etkilediği gibi Kentsel tarihi çevrelerin korunması ve planlanması kavramlarını da etkilemiştir. Koruma, planlama ve küreselleşme bağlamında bu etkileşimin boyutları ve nasıl olduğu anlaşılmaya çalışılmaktadır.

Sanayi toplumundan, bilgi toplumuna geçiş sürecinde değişen üretim biçimleri olan fordizm, postfordizm kavramlarıyla beraber ekonomik anlamdaki değişimler ve toplumların nasıl etkilendiği açıklanmıştır. Bu çerçevede mekanın, teknolojinin getirdiği bilişim, iletişim ve ulaşım olanaklarından etkileniş biçimi olan sınırlarının kalkmasıyla, geleneksel planlama anlayışının neden değiştiği üzerinde durulmuştur.

Küreselleşmenin getirdiği değişim sürecine katılan mekan, ulus ve yerellik kavramlarıyla beraber postmodernizmin; Tarihi çevrelerin planlanmasıyla olan etkileşimi açıklanmaya çalışılmıştır.

Küresel sürecin meta haline gelme ve her şeyin sadece kar güdülme amacına yönelmesini teşvik etmesi üzerinde durulmuş ve tarihi çevrelerin planlama politikalarında küresel olgulara entegre olma çabası içindeyken, bu olguları koşulları çerçevesin de nasıl lehine çevirebileceği tartışılmıştır. Planlama anlayışının ekonomik sorunlardan etkilenmesinin kaçınılmaz olduğunu bilerek, toplumsal yararın küresel değerler karşısında göz ardı edilmediği bir planlama anlayışı üzerinde durulmuştur.

Küreselleşme sürecine katılmak, gelişmeleri takip etme adına ve ülkenin kalkınması için önemli bir gerekliliktir. Bunun için tarihi çevrelerin planlanmasında; kimliğini kaybetmeyen tarihi çevreler için sosyal ve ekonomik değişimlere ayak uydurabilen çevreci, eşitlikçi, esnek bir planlama anlayışı hayata geçirilmesi gerekmekte ve bu bağlamda mevcuttaki koruma kanununun kurumsal, eylemsel ve finansal açıdan eksiklikleri giderilmelidir.

Anahtar kelimeler: Tarihi çevre, küreselleşme, koruma, planlama, esnek planlama.

ABSTRACT

Globalisation that is a reflection of the economical process today has affected not only a number of concepts but also concepts related to the protection and planning of the historical environment. The dimensions of this interaction how it is happening within the context of protection, planning and globalization is trying to be mastered and analyzed.

Fordism, postfordism that are the production styles that have changed during the transition from the industrial society to the information community and changes in economic field and the way in which societies are affected by this fact are explained. Within this framework, the reason why conventional planning conception has changed together with the removal of the borders that is the type of being affected by the information technology, communication and transportation brought about by space and technology is dwelled on.

It aims to explain interaction between the historical environmental planning and the concepts of space, nation and locality as well as the concept of post modernism, which are incorporated into the process of change brought about by globalization.

It deals with the global process turning into commodity and the fact that the globalization encourages everything to lean towards only seeking to obtain profit, while the historical environments are trying to integrate with global phenomenon in the planning policies, how it can make these phenomenon work in its favor within the framework of its unique conditions has been discussed. It also deals with a notion of planning in which social benefit is not disregarded vis-a-vis global values, bearing in mind that it is inevitable that the concept of planning will be affected by the economical problems.

Getting involved in the globalization process is an important necessity in the name of following the developments and for the development of the country. For this, in the planning of the historical environments, environmentalist, egalitarian, flexible planning concept that can keep pace with social and economical changes for historical environments that have not lost their identity must be put into practice and in this context, corporate, operational and financial shortcomings of the present protection law must be dispelled.

Key words: Historical environments, globalization, protection, planning, and flexible planning.

1.GİRİŞ

1.1 Tezin Amacı

Günümüzde ekonomik, sosyal, politik, kültürel alanların yanında fiziksel mekanı da etkileyen küreselleşme kavramının; Tarihi çevrelerin planlanmasını nasıl etkilediği üzerinde durulacaktır.

Küreselleşmenin değiştirdiği ve etkilediği kavramlar doğrultusundaki gelişim sürecinin tarihi çevre planlama sürecini nasıl etkilediği anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Ülkemizdeki tarihi çevre planlama sürecindeki aksaklıklara değinilmiştir.

Küreselleşme sürecine katılmanın kaçınılmazlığından dolayı, tarihi çevre planlama politikalarında ve sürecinde; Küresel ölçek kadar yerel, ülkesel ve bölgesel ölçeklerden de bakıp değerlendirmenin gerekliliği anlaşılmaya çalışılmaktadır. Küresel olumsuzlukların planlama açısından getirdikleri tartışılıp, çözüm önerileri üzerinde durulacaktır.

1.2 Çalışmanın Yöntemi

Yukarıda açıklanan amaç doğrultusunda ikinci bölümde; koruma, kentsel koruma, kentsel tarihi çevre kavramları açıklanmıştır. Tarihi çevre koruma olgusunun uluslar arası boyutta gelişimi anlatıldıktan sonra ülkemizdeki tarihçesine bakılmış ve diğer bölümler için gerekli altlığın bir kısmı oluşturulmuştur.

Üçüncü bölümde ise; kavramsal boyutta ekonomik anlamı daha kapsamlı ve önemli olan küreselleşme kavramını anlamak için iktisadi kavramları ve gelişmeleri açıklamak gerekmiştir. Böyle bir çalışmayı yaparken ekonomik kavramları mekansal anlamda irdelemek ve seçmek gerekmiştir. Bu bağlamda fordizm, post-fordizm, sanayi toplumunda bilgi toplumuna geçiş, yerel ve küresel kavramları, ulus-devlet kavramı ve postmodernizm anlaşılmaya çalışılmıştır. Kavramsal temelin oluşturulması, fikirsel gelişimin sağlanmaya çalışıldığı beşinci ve altıncı bölüm için gerekli olmuştur.

Daha sonra dördüncü bölümde; tarihi çevrelerdeki kentsel gelişim baskısı ile günümüzdeki planlama sürecine genel hatlarıyla değinilmiştir.

Beşinci bölümde ise; küreselleşmenin planlama sürecini etkileyiş biçimi, anlatılmaya çalışılmıştır. Küreselleşmenin koruma ve planlama kavramına getirdiği yeni kavramsal boyut irdelenmiş ve günümüz şartlarındaki yerinin anlaşılmaya çalışılması gerekmiştir. Küreselleşme-koruma ve planlama arasındaki ilişkiye nasıl bir boyut kazandırılacağı üzerinde durulup, tarihi çevrelerin tüketilen objeler olmaması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Tarihi

çevrelere ilişkin planlama politikaları ve küresel politikalar arasındaki ilişki üzerinde durulan konulardandır. Bu çerçevede bütüncül korumanın önemi belirtilmiştir.

Altıncı bölüm ise; bütün bölümlerin göz bölümünün sonunda önüne alınarak değerlendirmesinin yapıldığı ve sonuçların anlatıldığı kısımdır.

1.3 Tezin Kapsam ve İçeriği

İlk olarak koruma, kentsel koruma, kentsel tarihi çevre kavramaları açıklandıktan sonra, korumanın uluslararası ve ulusal boyutta gelişimi anlatılmaktadır. Daha sonra koruma alanında uluslar arası örgütlerin çalışmaları ve Türkiye'nin bu çerçevede kentsel gelişim olgusuyla beraber koruma alanındaki gelişimi açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde ekonomik sürecin tarihsel gelişimiyle beraber, küreselleşmenin nedenleri, küreselleşen dünyanın özellikleri, küreselleşmenin değiştirip etkilediği yerellik, ulus-devlet kavramlarıyla birlikte postmodernizm kavramı anlatılmaya çalışılacaktır. Sanayi toplumundan küresel topluma doğru mekan organizasyonunun nasıl değiştiği ve şekillendiği üzerinde durulmuştur.

Dördüncü bölümde ise; tarihi çevre planlanmasında kentsel gelişim baskısı, koruma ile planlama arasındaki ilişki ve genel çerçevesiyle planlama sürecinin işleyişi anlatılmaktadır. Planlama ve küreselleşme arasındaki ilişki ise beşinci bölümde açıklanacak olup, küreselleşme kavramının tarihi çevreleri nasıl etkilediği, önemli bir ekonomik girdi getirirken, özgünlüğünü ve yerelliğini de koruması gerekliliği anlatılmaktadır. Bu bağlamda koruma planlarındaki sorunların neler olduğu, küreselleşmenin getirdiği olumsuzluklardan olan bölgeler ve kentler arası eşitsiz gelişim, kamu yararı kavramına yeterince önem verilmemesi gibi sorunlara değinilerek, girişimci, çevreci, eşitlikçi ve esnek bir planlama anlayışının gerekliliği üzerinde durulacaktır. Küreselleşme olgusuna katılmanın gerekli olduğu günümüzde; küreselleşmenin değiştirip etkilediği mekanın yeni anlamı irdelenecektir. Daha sonra Tarihi çevre planlama politikaları ve küresel politikalar arasındaki ilişkinin boyutları açıklanmaktadır.

Altıncı bölümde ise; günümüzdeki tarihi çevre planlama sürecindeki sorunlara küreselleşme çerçevesinde nasıl bir çözüm getirilebileceğinin, küreselleşmenin planlamaya getirdiği olumlu ve olumsuzluklar anlaşılmaya çalışılıp değerlendirilecektir.

2.KORUMA, KENTSEL KORUMA ve KENTSEL TARİHİ ÇEVRE

2.1 Koruma, Kentsel Koruma

2.1.1 Tanımlar

Bir varlığı tehlike ve dış etkilere karşı güvence altına almak (Meydan Larousse), sözcük anlamında tanımlanan koruma; kentsel bir kavram olarak kent bilim terimleri sözlüğünde ise; kentlerin belli kesimlerinde yer alan tarihsel ve mimari değeri yüksek yapıtlarla anıtların ve doğal güzelliklerin kentte bugün yaşayanlar gibi gelecek kuşaklarında yararlanması için her türlü yıkıcı, saldırgan ve zararlı eylemler karşısında güvence altına alınması (Keleş, 1998) biçiminde tanımlanmaktadır.

23.07.1983 günlü Resmi Gazete ile yayınlanarak yürürlüğe giren 2863 Sayılı Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma kanununda ise tanımı şudur: “Koruma ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza bakım onarım ve restorasyon işleridir”.

Tarihi, mimari, görsel ve kültürel değerler taşıyan çevrelerin korunmasında temel amaç; bu çevrelerin içerdikleri değerlerin uzun süreli korunması olmaktadır.

1950’lerden sonra yaşanan hızlı kentleşme ile, kentler plansız gelişirken, tarihi çevrelerde çağdaşlaşma adına büyük ölçüde yıkılıp, yeniden yapım süreci yaşamıştır. Fakat son yıllarda tarihi çevrelerin korunmasının bilincine varıldıkça, korumanın gerekliliği anlaşılmıştır. İlk koruma ile ilgili yasalarda; tek yapı ölçeğindeki koruma anlayışı, günümüzde yerini bütüncül koruma anlayışına bırakmıştır.

Kentsel koruma ise: “Toplumun geçmişteki sosyal, ekonomik koşullarını ve kültürel değerlerini yansıtan yapısının günümüzün değişen koşulları altında yok olmasına engel olmak ve çağdaş gelişmelerle bütünleştirilerek yaşamasını sağlamak” diye tanımlanıp şu eylemleri içermektedir.

- a) Tarihsel mimari ve görsel değerlerin uzun süreli olarak, bilimsel, yöntem ve tekniklerle korunması. (yapı ve çevre ölçeğinde)
- b) Ülkenin, tarihsel bölgenin, kentin, korunacak kentsel alanların; planlanmış gelişme çizgisine uzun işlevler yükümlenmesi:
 - Eski işlevlerin sürdürülmesi ve/veya değiştirilmesi.
 - Yeni işlevlerin sürdürülmesi ya da doğruluğunun denetlenmesi.
 - Her iki yönde politikalar.
- c) Koruma alanları genelde yerleşim alanlarında olduğundan, sosyal yapıyla ilgili

sorunların çözümlenmesi :

-Gerekli çağdaş yaşam standartlarının sağlanması.

-Onarım sonrası sosyal statü değişimlerinin düzenlenmesi.

d) Bölgede koruma, sıhhileştirme, yeni işlevlerle birlikte şekillenecek altyapı hizmetleri ve servis sorunlarının, bölgenin çevresiyle sağlıklı ilişkileri de dikkate alınarak sağlanması.

e) Koruma alanı ve çevresinde yeni gelişmelerin planlanması, mimari biçimlerin denetimi.

f) Olayın gerekli idari, parasal ve yasal çerçeve içine oturtulması, planlama kararlar ile ilişkisinin kurulması.

Günümüzde koruma; bir eski eser tutkunluğu değil, insanın yaşadığı fiziksel çevresini anlama çabasının çağdaş bir aşaması olarak yorumlanmaktadır. Tarihsel doku ve yapı; kentlerin kişiliğini belirlediği gibi, tekdüzeliği engelleyen çevreyi biçimsel ve mekansal olarak zenginleştiren en önemli veridir. Tarihi çevrelerin yasal olarak korunmalarını sağlayacak araçlardan biride “sit” ve “kentsel sit” kavramlarıdır.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat varlıklarını koruma Kanununda ise sit tanımı şöyledir: Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır.

Korunacak özellikleri olan doğal, insan yapısı ya da her ikisinin ortak ürünü olan alanlara sit denilmektedir. Özelliklerine göre sit çeşitleri ise; doğal, tarihi, arkeolojik, kentsel, kırsal ve karmaşık olarak sınıflandırılmaktadır (Ahunbay, 1996).

DOĞAL SİT: Doğal oluşumları ya da insan eliyle yapılan düzenlemelerle ortaya çıkan doğa parçalarıdır. İlginç güzelliklere sahip, ender bulunan korunması gerekli taşınmaz tabiat varlıklarıdır.

TARİHİ SİT: Önemli tarihi olayların geçtiği ve bu nedenle korunması gerekli olan yerlerdir.

ARKEOLOJİK SİT: Antik bir yerleşmenin ya da eski bir medeniyetin kalıntılarının bulunduğu, yeraltında veya sualtında bilinen ve ortaya çıkarılan, korunması gerekli alanlardır.

KENTSEL SİT: Mimari, mahalli, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan ve bir arada bulunmaları sebebiyle teker teker taşıdıkları değerden daha fazla değeri olan, kültürel ve

tabii çevre elemanlarının (yapılar, bahçeler, bitki örtüleri, yerleşim dokuları, duvarlar) birlikte bulundukları alanları ifade eder.

KIRSAL SİT : Yerleşme düzeni ve boyutları, dokuyu oluşturan yapıların türü ve yapım tekniği, kullanılan malzemesiyle köy, bağ, yazlık niteliği taşıyan yerlerdir.

KARMAŞIK SİT: En az iki sit özelliğine sahip olan alanlardır.

Atina Antlaşmasında da bir kentin yaşamı, kendine özgü kişilik kazandıran yavaş yavaş benliğini ortaya koyan, yollar ve yapılar gibi maddi eserlerle yüzyıllar boyunca oluşup sürekli gelişen bir olay olarak tanımlanmakta; geçmişin değerli tanıklarının önce tarihsel ve duygusal değerleri, sonra da insanın yaratıcılık gücünün önemli göstergeleri olmaları nedeniyle saygı görmeleri ve korunmaları gerektiği belirtilmektedir.

Çağdaş koruma kavramı; kültürel çeşitliliği esas alan, belgesel değerlere saygılı, tarihle barışık olma ölçütlerini içermektedir. Bunun akabinde, korumanın temel amacı ise; geçmişimizden miras kalan ve bugün sahip olduğumuz kültürel ve fiziksel değerleri, özgün nitelikleriyle gelecek kuşaklara aktarmaktır. Fakat bunu yaparken göz önüne alınacak en önemli olgu tarihi çevre bilincinin oluşturulmasının gerekliliğidir. Tarih bilinci geçmişte yaşamak değil, kendi kimliğini yapan öğeleri tanımak ve onları bugünün ışığında, bugünü de onların ışığında yorumlamak demektir. Korumanın bir diğer amacı ise; kültürel sürekliliğin sağlanmasıdır. Toplamlar tarihi süreç içinde kültürel birikimlerine sahip çıkarak gelişmektedirler. Geçmiş ile gelecek arasındaki köprülerin sağlam tutulması tarihi değerlerin yaşatılmasına bağlı olmaktadır. Çağımızda insanların yeni ihtiyaçları ve istekleri için, tarih ile birlikte yeni yaşam olanaklarının sağlanması korumanın amaçlarındandır. Gelişen teknoloji ve getirdiği olanaklar, değişen yaşam koşullarıyla uyum sürecine girmeyi kolaylaştıracaktır. Fakat bu sırada tarihi çevrelerin, küreselleşmenin getirdiği meta olma sürecine girmemesine dikkat edilmeli, planlama politikalarında kent bütünü içindeki yeri ve önemi unutulmamalıdır. PPlan amaç ve hedeflerinde sosyal, kültürel ve fiziksel değerlerin korunması öncelikli değerler olarak belirlenmelidir.

Bunun yanında tarihi çevrenin oluşmasındaki ilkeler ve sonuçları, günümüzün sorunlarının çözümünde çok önemli ip uçları verebilmektedir.

2.1.2 Tarihi Çevrenin bozulmasına neden olan etkenler

Tarihsel çevrenin bozulmasının nedenleri kısaca şöyle özetlenebilir (Ahunbay, 1996):

“1-Sosyal yaşam koşullarındaki gelişmeler ve değişimler.

1950’lilerde başlayan kırdan kente göç ile kentlerde önemli bir problem olan konut sorunu ortaya çıkmıştır. Kentlerin çeperlerinde yasadışı biçimde gelişen yerleşmeler ve doğru plan politikalarının uygulanamadığı merkezdeki köhneyen tarihi doku göç eden nüfusun iskan yerleri olmuştur. Modern aracın geleneksel doku içindeki hareket kabiliyetinin az olması, planlamada verilen kararların bu dokuya zarar verecek nitelikte olmasına sebep olmaktadır. Geçmişte yapılan bazı yol genişletme çalışmaları tarihi çevrelerin bozulmasına neden olmuş, verilen kararlar üst ölçekli planlar bazında düşünülmüş olup tarihi doku göz ardı edilmiştir.

2-Çağdaş konfor koşullarını sağlama istekleri.

Tarihi çevrenin önemli öğelerinden olan mimari yapılar günümüzün yaşam standartlarına uygun hale getirilmeye çalışılırken ya tamamen değişmekte ya da kısmen özelliklerini koruyabilmektedir. Konuttan konuta, konuttan ticarete ya da başka bir fonksiyona dönüşüm yapılırken, yapının sokağın bütününden ayrı düşünülmemesi ve kalıcı özelliklerinden vazgeçilmemesi gerekmektedir.

3-Ekonomik zorunluluklar: Hem koruma maliyetini finanse edecek parasal güçten yoksun olunması, hem de korunak değerini yer aldığı arsadan daha çok gelir elde edilmesi o yapıyı yıkip, yerine çok katlı yapı yapma isteği tarihi çevrelerin korunmasına engel teşkil eden önemli unsurlardır.

4-Kişilerce konuya verilen önemin azlığı, halkta tarihsel çevre bilincinin yetersizliği, planlama sürecinin zaten yavaş olan akışını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu çevrelerin korunmasında halkın katılımı önemli unsurlardan olup, planların uygulanmasında önemli konulardandır.

Kültür bakanlığının yapacağı katkılarla, halkın bilinçlenmesi ve eğitilmesi yönündeki girişimlere özel sektör ve yerel yönetimler aracılığıyla öncelik verilmeli, önemsenmelidir. Günümüzdeki teknolojik gelişmelerin bir kolu olan iletişim sektörü yani radyo, televizyon ve internet aracılığıyla yapılacak reklamlar ve eğitsel çalışmalar bu konuda önemli katkılar sağlayacaktır.

5-Yasa ve kısıtlayıcı kararların zorlayıcı etkisi / ters tepkiler.

Koruma ile ilgili kuruluşlar arasındaki yetki kargaşası, yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluklarındaki belirsizlik yasalardaki olumsuzluklardan olmaktadır. Tarihi çevrelerin planlanması ve denetlenmesi için kurumsal yapı içinde eş güdümü sağlayacak yasal çerçeve oluşturulmalı ve engel oluşturan öğeler kaldırılmalıdır.

6-Yerel yönetimlerin isteksizliği ve ilgisizliği.”

Merkezi yönetim yerel yönetimlere finansal açıdan gerekli yardımı sağlayamamaktadır. Bundan dolayı; merkezi yönetim, yerel yönetimlere finansal açıdan fon, teşvik ve destek sağlamalı, halkın istekleri gözardı edilmemeli, sivil toplum kuruluşları ile diyalog ve iletişim ortamı kurulmalıdır.

2.2 Kentsel Tarihi Çevrenin Dönüşümü

Geçmiş günümüze taşıyan kentsel tarihi çevreler, bir şehrin kimliğini anlatan fiziki mekana dair bir söylem ve değerler bütünüdür. Değişik evrelerde her toplumun yarattığı fizik mekanlar, o toplumun kültürel yapısının maddi bir kalıntısını oluşturmaktadır. Bir sonraki evre için bu kalıntılar “eski” nitelemesini alırken nitelik ve nicelik açısından tüm eskimeyi içermiş ve insanoğlunun kültürel evriminin bir parçası olması sebebiyle de “Tarihi” nitelik kazanmıştır. Eski kent deyimi; günümüz toplumsal-ekonomik ve kültürel koşullarına uymayan, eskimiş sağlıklı fizik mekanları içeren, toplumsal sistem ile mekan organizasyonunun günün koşullarına göre çatışma içinde ve bütünleşmemiş olan yerleşmeler olarak tanımlanabilmektedir.

Sınırlı bir çevrede bulunan kent; günümüze değin çeşitli aşamalardan geçtiğinden dolayı bugünkü durumunda, geçmiş çağların izlerini taşımaktadır. Bu izlerde tarihin, insan yaşamının toplumsal, ekonomik, kültürel özelliklerinin simgeleştiği ve birer tarihi öge ya da öğeler grubunu oluşturduğu görülmektedir.

Eski ve tarihi kentlerimiz, başka bir tanımla insanlık tarihinin çeşitli evrimlerinin somut örneklerini (Kent ya da kent parçaları olarak) bir arada içeren yerleşmelerimiz, bu süreçte kendinden sonra gelen evrelerde aynen ya da değiştirilerek kullanılma durumunda bırakılmışlardır. Ancak eski çağlardan bu yana, her evrede, yerleşme ve kentlerimizde izlediğimiz gibi, bu değiştirme eylemleri 1800'lere değin, kentlerde nüfus yapısının dengeli gelişimi ve toplumsal, ekonomik ve kültürel yapının özellikleri sebebiyle kent fizik mekanlarında etkin bir rol oynamamıştır (Aysu, 1977).

Sanayi devrimi ile beraber kırsal alan nüfusundan önemli ölçüde bir azalması ve kentlerde yoğunlaşmanın artması sonucu yerleşmelerimizde büyük değişme, gelişme, ve de formasyonlar ortaya çıkmıştır.

1800'lere kadar savunma duvarı ile çevrili olan eski kentler, sanayileşme ve hızlı kentleşme olgularının sonucu olarak genellikle tek merkezli strüktürdeki bu yerleşmelerin içinde çok olumsuz değişme ve gelişmeleri yaratırken, etrafında da yine olumsuz tek merkezli, çok merkezli ya da band strüktürlü gelişmelere neden olmuştur (Aysu, 1977).

Kentlerde sanayileşme ve kentleşme hareketlerinin yarattığı nüfus hareketleri, kendini ilk eski kent mekanlarında göstermeye başlamıştır. Kentlere olan bu göç, eski kent mekanlarında ölçeğinin dışında gelişmelere sebep olmuştur.

a)Fizik mekanda olan gelişmeler

- Mevcut konutların kat adetlerinin artırılması.
- Arka bahçelerin yeni inşaatlarla doldurulması.
- Toprak değerlerinin artması.
- Parsellerin gittikçe daha küçük parçalara ayrılması.
- Anıt niteliğindeki tarihi yapıların ya da yapı gruplarının ilk işlevleri dışında kullanıma açılmaları.
- Konut cephelerinin gittikçe daralması.
- Büyük konutların kendi içinde bölünerek kiraya verilmesi.
- Kat adetlerinin artması ile dar olan yolların iyice ışıksız hale gelmesi.
- Altyapının yetersiz olması.
- Genellikle tarihi olan bu eski yerleşmelerin tahrip olması.

b)Toplumsal ve ekonomik yapıda olan gelişmeler

- Nüfus yığılmaları nedeniyle konut yoğunluğunun artması.
 - Kent merkezinde konutların yerini işyerlerinin alması, gündüz nüfusunun artması, gece nüfusunun azalmasına sebep olması.
 - Eski kent sakinleri kötüleşen koşullar sebebiyle burayı terk etmesiyle göç edenlerin buraya yerleşmesi.
 - Kentın toplumsal-ekonomik örüntüsü değişmekte alt gelir grubu küçük ailelerin buraya yerleşmesi.
-
- Önceleri çok yoğun bu alanlar,fizik mekanın koşullarının kötüleşmesi ile nüfus kaybına uğraması.

c)Sağlık ve çevre sağlığının durumu

- Havalandırma ve ışıklandırma olmayan yerlerden dolayı öldürücü hastalıkların yaygınlığı.
- Açık kanalizasyon, çöp, rutubet, kirli hava kaynaklanan rahatsızlıkların olması.
- Kırdan gelenlerin yeni ortama alışamamalarından kaynaklanan ruhsal rahatsızlıklar.

d)Kültürel yapının durumu

Kır ve kent kültüründen kaynaklanan sorunlar olan, kişi-kişi, kişi-toplum, kişi-mekan, kişi-kurum arasındaki çatışmalar kültürel yapının özelliklerindendir.

Sanayileşme ve kentleşme olgularının oluşturduğu bu problemler sadece eski kent mekanlarında değil, kent toprağının değer kazandığı yerlerde de olmaktadır.

“Sit” kavramı ile yasal olarak tanımlanmış olan “Tarihi Kent Dokusu”nu müze gibi korumak yerine; kentin yaşayan bir parçası olarak yaşatmak gerekmektedir. Ülkemizde tarihi çevrenin bir bütün olarak korunması ise 1710 Sayılı Eser Kanunu ile başlamıştır.

Eskiden yaratılmış olan bu çevresel mekanın toplumsal yaşam için uygun bir fiziki çevre olduğu , orada yaşamın anlamlı olduğu anlaşılmalıdır. Tarihi kent dokusu içinde yaşamak yalnızca kültürel bir olay değil, aynı zamanda sos yo- ekonomik bir olay olmaktadır.

Bugünün kentleşme hızı karşısında, doğru kararlarla uygulamayan koruma politikalarının sonucunda, kent merkezlerinde kalan tarihi kent dokusuna köhne, harap, ekonomik olmayan, gelişmeyi ve imarı engelleyen faktörler olarak bakılmaktadır.

Avrupa Konseyi tarafından 1975 Avrupa mimari miras yılı kapsamında gerçekleştirilen çalışmaların sonucunda, Avrupa mimari miras tüzüğü hazırlanmıştır ve 26 Eylül 1975 tarihinde Avrupa Konseyi bakanlar kurulu tarafından kabul edilmiştir. Bu metinde Venedik Tüzüğünde olmayan metinler vardır. Bunlar anıttan, mimari miras kavramına geçiş; sonra daha kapsamlı tarihi çevre kavramı, tarihi çevrenin evrensel değeri, koruma-ekonomi ve toplumsal yapı arasındaki ilişkileri korumaya çalışan bütünleşik koruma yaklaşımına değinilmiştir (Binan, 1999).

Ekonominin küreselleşmesiyle kent mekanında meydana gelen değişimlerle beraber , kentsel tarihi çevrelerde bundan etkilenmektedir. Kent içindeki tarihi çevreler, turizm alanları olarak cazip hale gelmektedirler.

2.3 Tarihi Çevre Koruma Olgusunun Uluslar arası Boyutta

Evrimi

Kültür ve tabiat varlıklarının korunmasının toplumun büyük bölümü tarafından onaylanması bireysel değerlerin korunmasına yönelik önlemlerin onay görmesi ile karşılaştırıldığında çok geridedir. Çevre ve kültür gibi dünyanın tümünü ilgilendiren ve süreç içinde kimliğini bulmasını sağlayan değerlerin önemi mal, can gibi doğrudan yaşanan, anlık değerlerin öneminin yanında arka planda kalmakta, soyutlanmaktadır .

Öte yandan tarihi eserlerin geçmiş ile gelecek arasında bir köprü oluşturarak gelecek kuşaklara aktarılması gerekliliğinin, toplumsal bilince yerleştirilmesi, üzerinde durulması gereken önemli konulardandır.

Her ne kadar günümüzdeki anlamıyla olmasa da, korumanın temelleri merkezi otoritenin kendi kişisel eğilimleriyle kalıcı olma çabası içinde kendi eserlerinin tahribatını önlemeye çalışmasına dayanmaktadır .

Kalıcı olma çabasından kaynaklanan merkezi otorite kökenli koruma olgusunun en gelişkin olduğu antik kültür ortamı kuşkusuz eski Roma'dır .

Kalıcılığa yönelik benzer özelliklere Sasani kentleri ve Çin 'de 10. Yüzyıl Tang kentlerin de de rastlanmaktadır .

Aynı dönemlerde gelişmeye başlayan ve kendi kültür mirası oluşan islam kentleri kent biçimlenmesinde katılımcı bir anlayışla gelişmeye başlamıştır. İslam kentleri kapalı hücreler şeklinde mahallelerden oluşmaktadır. Böylece mahalle içindeki kapalı kültür gruplarının her biri yüzyıllar boyunca kültürlerinin kalıcılığını sağlayabilmek için kendi bölgelerindeki tarihi eserleri ve kentsel dokuyu korumaya özen göstermişlerdir. Burada vakıf kimliğinde bir kurumsallaşma devreye girmektedir. Kentin katılımcı yapısı nedeniyle, devletin kentsel kararları alan merkezi bir örgütü yoktu. Devletin denetim görevi üstlendiği bu ortamda, merkezi otoriteyle birey arasındaki ilişkiyi sağlayan vakıf, bireyin kendi belirlediği bir kamusal amaç için mal varlığını kamusal hizmete vermesi olarak özetlenebilir . Mahalle içi planlama kararları, ağırlıklı olarak mahallenin gereksinimlerine göre bireyleri tarafından alınmaktadır . Bireyler adının ve vereceği hizmetin kalıcılığını ön planda tutarken , vakıfların kalıcılığını da sağlamak içinde önlemler almıştır .

Ortaçağ sonrası kilisenin otoritesinin yavaş yavaş zayıflaması ve antik döneme olan ilginin artması ile Avrupa'da antik anıtlara daha önem verilmeye başlandı . Bu da ortaçağ kökenli yapısal dokunun zarar görmesine neden oldu. Barok dönemin merkeziyetçi otorite anlayışı ve kent devletlerinin yerini alan monarşik yapı geçmişe ait tüm değerlerin silinip atılmasını politik açıdan uygun görmüştür .

Aydınlanma çağı ile insana duyulan ilgiyle beraber insanın geçmişte yaptıklarına duyulan ilgide artmıştır. 17 ve 18. yüzyıllarda anıtlarla ilgili ilk kategorize etme çalışmaları yapılmıştır .

19. yüzyıl başından itibaren koruma kavramı kamu çıkarı ile bütünleştirilmeye başlanmıştır. Yine 19. yüzyılda İngiltere ve Amerika'da tabandan gelen bir tarihe sahip çıkma bilincinin ve bunun paralelinde tarihi kentsel öğelerin korunmasının geliştiğini gözlemliyoruz. 1826 'da York 'ta bir grup kentlinin kurduğu bir koruma grubu Belediye

meclisinin yıkmayı planladığı ortaçağdan kalma kent surunun yıktırılmasını önleyecek kamuoyunu oluşturmuş ve suru York' lulardan para toplayarak onartmıştır .

A.B.D.' de 1876 yılında 78 adet yerel koruma örgütü vardır . (Middleton, 1987)

Tabandan gelen koruma olgusunun gelişimi, Anglo- Sakson ülkeler, A.B.D. ve Avrupa'da politik anlayışın katılımcı demokrasi yönünde gelişmesiyle paralellik göstermiştir .Bu gelişme günümüz korumacılığının ana hatlarını oluşturmaktadır. Koruma yorumları ve sistemleri ülkelerin sosyo-politik evrimi ile yakında ilgilidir .

Uzun süre kilisenin katı tutumuna maruz kaldıktan sonra monarşiden katılımcı demokrasiye geçen Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinin kentsel koruma yaklaşımlarında,yerel farklılıklara göre ülkeden ülkeye belirli değişiklikler sergilenmektedir. Ülkelerin koruma sistemlerindeki ortak paydaların yanı sıra yerel farklılıkların getirdiği değişikliklerde önemlidir .

19. yüzyılın ikinci yarısında , büyük kitlelerin kentlere göç etmesine neden olan endüstri devrimi tarihi nitelikli fiziksel dokuda tahribata neden olmuştur. 19. yüzyıl Avrupa'sında, yeşil alan ve iş merkezleri için köhneyen yerleri yıkan yaklaşım mevcuttu. I. Dünya savaşı öncesi tarihi kentlerin hem korunması ve hem yıkımı ile ilgili fikirlerde vardı. 1918'de ise Polonya'da çıkan koruma yasasındaki tarihi sit kavramının varlığı önemlidir.

II. Dünya savaşı sonrası tarihi doku tahribatları şehirlerin yenilenmesiyle devam etmektedir. 1960'ların başına kadar Almanya'da, savaştan zarar görmemesine rağmen Amerika'da tarihi dokular göz önüne alınmadan kentler yenilenmiştir. Böylesi bir anlayışın hakim olduğu dönemde tarihi mahallelerin tüm cephe, plan ve kesitlerini koruyarak savaşın bitiminde hemen restorasyona girişen Avusturya, Çekoslovakya ve Polonya gibi az sayıda ülkelerinde öncü girişimleri vardır .

Tarihi çevre korum olgusu 1930'lu yıllara kadar ülkelerin kendi bünyesinde çıkardıkları bir takım yasalarla çözümlenmeye çalışılmıştı. Bu yasalar genellikle tarihi çevrelerdeki anıtların envanterini çıkarmaya ve anıtsal korumaya yönelik olmuştur.

Örneğin İngiltere'de 1913 yılında yürürlüğe giren yasa ile korunması gerekli görülen eski eserlerin tescil edilmesi ve tescil edilen yapıların korunması için yapılacak müdahalelerde izin alınması zorunluluğu getirilmiştir.

Hollanda'da 1903 yılında; Danimarka'da 1907 yılında; Norveç'te 1912 ve İsveç'te 1920'de anıtsal ölçekte ve yapı bazında korumaya ilişkin bir takım yasalar yürürlüğe girmiştir. Ancak

1904 yılında Madrid 'de toplanan VI. Uluslar Arası Mimarlar Kongresi'nde anıtların korunması ve onarımı konusunda kararlar alınmıştır (Erder,1971). 1930'lu yıllara gelindiğinde tarihi çevreye yönelik, uluslar arası düzeyde tartışmaların yapıldığı ve yasaların çıkarıldığı görülmektedir.

2.3.1 Atina konferansı

21-30 Ekim 1931 tarihleri arasında yapılan Atina konferansı Avrupa tarihindeki anıtların korunması konusunda yapılmış ilk uluslar arası konferanstır .

Konferasta anıtların korunması ile ilgili doktrin ve genel ilkeler belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca tarihi anıtların onarımında modern ve yeni teknikler ve restorasyon uygulamaları gündeme gelmiştir. Atina konferansı genellikle klasik arkeologların bir toplantısı gibi olmasına rağmen, kent, kentleşme ve anıtsal olmayan kentsel kültürel mirasın önemi gibi öncü fikirlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur .

Uluslar arası boyutta 1931 Atina konferansı, 1972 UNESCO "Dünya Mirası Antlaşması" ile kesinleşecek, insanlığın ortak anıtları veya mirası fikrinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bütün bu olumlu çalışmalara rağmen Atina Konferansı sınırlı bir çerçeveye hitap etmiş ve bildiri metni ancak 1933'te 500 adet basılmıştır .

2.3.2 Carta Del Restauro

Anıtların korunması için 1931 yılında İtalya'da kabul edilmiş olan tüzüktür. Anıtların sürekli bakım ve sağlıklılaştırma çabalarına önem verilmesi, restorasyonun özgün değerler itibarıyla yapımı, yaşayan yapılara ters düşmeyecek işlevler verilebileceği önemli kurallar arasında yer almaktadır .

Ancak en önemli kural "anıta ve geçirdiği dönemlere olduğu kadar çevresine de saygılı olunmalıdır" olmuştur . Bu kural ile sadece anıt değil bütün çevrenin korunması bilincinin temelleri atılmıştır.

2.4 II .Dünya Savaşı Sonrası Korumanın Uluslararası Boyutu

II. Dünya Savaşı, dünya ülkelerini konularını bir arada görmeye zorlamış, uluslar arası bir nitelik kazandıran durum ortaya çıkmış, tarihi anıtlar ve çevresel koruma ile ilgili sorunlar uluslar arası bir diyalog ortamına sokulmuş ve 20. yüzyıl ortalarında çeşitli uluslar arası kuruluşlar kurulmuştur.

-1946 yılında ICOM,

- 5 mayıs 1949'da 10 devlet tarafından kurulan Avrupa Konseyi,
- 1959 yılında UNESCO tarafından kurulan ICCROM,
- 1963 yılında Avrupa Konseyi tarafından kurulan Europe Nostra
- 1965 yılında yine UNESCO aracılığıyla ICOMOS kurulmuştur.

2.4.1 UNESCO

Unesco 2. Dünya savaşıdan sonra kurulan Birleşmiş Milletler teşkilatının, eğitim bilim ve kültür organizasyonudur. 16 Kasım 1945 yılında Londra'da yapılan toplantıda kurulmuştur. Unesco 'nun 2 senede bir yaptığı toplantılar içinde 1972 "Dünya Mirası Anlaşması" özellikle önemlidir. Bu anlaşma; uluslar arası bilinçlenmenin önemli bir adımı olmakla birlikte insanlık mirasının sürekliliği için belgeleme ve bunun yaygınlaştırılması amaçlarını da içermektedir.

1946- 1993 arasında Unesco'ya ülke sayısı 30'dan 173'e çıkmıştır. 1960'lar da sömürgecilikten kurtulmuş ve kendi kimliklerini bulmaya çalışan birçok 3. Dünya ülkesinin Unesco'ya üye olması ve geri kalış nedenlerini araştırıyor olmaları Unesco 'yu bir kültür kuruluşu olarak bu sürecin dışında kalmamasını sağlamaktadır. Bundan dolayı 1980'li yıllarda eski sömürgeciler UNESCO' ya yaptıkları yatırımı kesmişlerdir.

2.4.2 Avrupa Konseyi

1949 yılında 10 Avrupa ülkesi tarafından kurulan Avrupa Konseyi bugün 43 üye ülkeyi bünyesinde toplamıştır. Uluslararası boyutta Avrupa mimari mirasını koruma programları geliştiren Avrupa konseyinin en önemli organizasyonu 1975 Avrupa Mimari Miras yılı olup dünya çapında bir tartışma ortamı, bilinçlenme ve iletişim süreci başlatmıştır.

Günümüzde Avrupa Konseyinin Avrupa Kültür Mirası Konusunda eylem planı 4 ana başlık altında toplanmaktadır : (Binan, 1999).

- Felsefi tartışmayı derinleştiren, düşünce iletişimini ve temel ilkelerin tartışılmasını sağlayacak bir gelecek politikası oluşturmak.
- Genellikle orta ve doğu Avrupa ülkelerine yönelmiş teknik ve profesyonel bir işbirliği yaratmak

-Avrupa çapında bir Koruma Meslekleri Vakfı çerçevesinde kültür mirası ile ilgili meslekler ve uzmanlık konusunda eğitim sağlamak

-Kültürel yollar, Avrupa Kültür Mirası Gmleri benzeri etkinliklerle kitlesel ve zorunlu eğitim programları içinde yer alarak toplumsal bilinçlenmeye katkıda bulunmak.

Avrupa konseyi kültürel iğbirliği Konseyi 1965-1969 yılları arasında kentsel koruma sorunları tartığmak amacı ile beğ toplantı dzenlenmiğtir . Birincisi Mayıs 1965'te Barselona'da ikincisi Ekim 1965'te Viyana'da, ncs Ekim 1968'de Avignon'da yapılmığtır. Bu toplantılarda etkin koruma dğncesi benimsenmiğ, planlama ve korumanın birlikte dğnlmesi gerektiği sonucuna varılmığtır.

Avrupa Konseyi , 29 Mart 1995 yılındaki toplantısında "Raphael Programı" adındaki bir alığmayı devreye sokmuğtur. 5 yıllık olan bu program őimdiye kadar yapılan bütün eylemleri biraraya toplamayı amaçlamaktadır .

Amaçları : (Binan, 1999).

- Avrupa Birliğinin kültür mirasının korunması konusunda özel katkısının oluğturmasını sağlamak
- Beceri, bilgi ve deneyimlerin iletiğimini sağlayarak daha etkin bir kültür mirası koruma ortamına ulağmak
- Kültür mirasının korunmasına halkın katılımını sağlayarak ve Avrupa çapında tanıtımını güçlendirerek Avrupa vatandağlığı bilincinin geliğmesini sağlamak
- Kültür mirası konusunda eğitli yerel eğilimler arasında iletiğimi ve koordinasyonu sağlamak .

- 3. Dünya lkeleriyle iğbirliğini ve diğer uluslar arası kuruluğların eylemleri ile eė dğnce sürecini bağlatmak.

2.5 Uluslararası Bildirgeler ve Tüzükler

• 1957 Paris Kongresi

Uluslar arası Tarihi Anıtlar Mimar ve teknisyenleri kongresi 1957 yılında Paris' de toplanmığtır. Bu kongre ilk kez konusunda deneyimli, gerçekten uzmanlağmığ kiğilerin toplanması açısından çok önemlidir . Bu kongrenin sonuçları ve tartığmaları o yılların gündemine Mimari Koruma açısından önemli konuları getirmiğtir .

- Anıtların restorasyonu açısından bu kongre Venedik Tüzüğünün hemen bütün temel ilkelerini olgunlağmamığ ve sistematik hale getirilmemiğ bir biçimde içermektedir

-Tarihsel Kent Merkezleri veya Tarihi Çevre açısından ise 1957 Paris kongresi “Kent içindeki Tek Anıt” kavramında “Anıt olarak Kent” kavramına doğru bir kaymanın başlangıcına da sahne olmuştur.” (Binan, 1999).

Ayrıca savaş sonrasının yeni olgusu “Turizm” arazi düzenleme ve altyapı problemleri içinde gündeme gelmiş, Kültür turizmi doğrultusunda değerlendirilen, tarihi Yapılar ve “sit”lerin ekonomik potansiyelleri konusu ele alınmıştır. Uluslar arası boyutta ise Kültür mirasının bütün insanlığa ait olduğunu açıklığa kavuşturulmuştur.

Gelecekte ICOMOS (Uluslar arası Anıtlar ve Sitler Konseyi)ni oluşturacak Koruma uzmanları konseyinin kurulmasının önerilmesi Venedik kongresinden önce, 1957 Paris kongresinde verilmiştir .

Paris kongresinden sonra 1957 yılında UNESCO’nun aldığı bir kararla Roma ‘da ICCROM (Kültürel Değerler Uluslar arası Koruma ve restorasyon Araştırmaları merkezi)’un kurulmasına karar verilmiştir.

- **Venedik Tüzüğü**

Uluslar arası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri 2. Kongresi Venedik’te 25-31 Mayıs 1964 ‘te toplanmıştır. 1931 İtalya ‘Carte Del Rastouro’ metni üzerine temellenen bir uluslar arası tüzüğün oluşturulması kongrenin açılışında vurgulanmış ve bu konudaki çalışmalar sonucunda tüzük uluslar arası düzeyde kabul edilmiştir.

Bu tüzükte eski dönemlerin istenildiği gibi oynanabilme imkanı olan ANIT artık bir KÜLTÜR VARLIĞINA dönüşmüştür. UNESCO’nun aldığı bir tavsiye kararıyla kırsal ve kentsel peyzajların korunabilmesi için, kültür mirası ve şehircilik çalışmalarının gerekliliğini vurgulamasına rağmen, 1964 Venedik Kongresi dönemi kentleri tarihsel merkezleri ve çevreleri kapitalizmin etkilerine maruz kalmıştır.

Ayrıca “Kültür mirasının yeniden değerlendirilmesi çalışmalarında ekonomik değerinin göz önüne alınması gerekliliği” görüşü kongrede tartışılmış fakat tüzükte yer almamıştır.

- **Amsterdam Bildirgesi**

Avrupa konseyi tarafından 1975 yılındaki Avrupa Mimari Miras yılı nedeniyle yayımlanan ‘Amsterdam Bildirgesinde “bütünleşmiş koruma” kavramı üzerinde durulmuştur.’ Bu bağlamda deklarasyonun üzerinde durduğu noktalar:

- Mimari mirasın korunması geçmiş ve gelecek için bilincin yaratılması nedeniyle hayati önem taşımaktadır.
- Mimari miras tek yapı değil doku, kent ve çevresidir.
- Mimari koruma, şehir ve bölge planlamanın bir parçası olarak düşünülmelidir.
- Yerel yönetimler , mimari mirasın korunmasında özel bir sorumluluk üstlenmelidir.
- Eski dokunun sağlıklılaştırılması, dokunun sosyal kompozisyonunda çok önemli değişiklikler yaratmamalı ve toplumun tüm kesimleri onarımın sağlayacağı faydaları paylaşmalıdır.
- Gerekli yasal ve yönetsel olanaklar güçlendirilmeli ve etkin hale getirilmelidir.
- Yapıların onarımı ve çevre değerlerinin korunması için gerekli parasal yardım olanakları yaratılmalı ve mülk sahiplerine aktarılmalıdır .
- Mimari mirasın korunmasında genç neslin eğitilmesi programlarına ağırlık verilmelidir.
- Kamu yararına dönük faaliyetleri gösteren uluslar arası, ulusal ve yerel bağımsız kuruluşlar desteklenmelidir .
- Geleceğin mimari mirası olan bugünün yeni yapıları, nitelikli çağdaş mimari özellikleri yansıtır olmalıdır (Taç vakfı dergileri, s.5).

• Nairobi Bildirgesi

26-30 Kasım 1976 UNESCO 'nun Nairobi'de yaptığı toplantısında aldığı kararlar olan bu bildirge , Tarihi Alanların Korunması ve Çağdaş rolleri konusunda tavsiyeler adı altında yapılp , şu konular vurgulanmıştır :

- Tarihi çevrenin insanların günlük çevresinin bir parçası olduğu gibi insancıl bir değer taşımaktadır.
- Tarihi alanlar çağlar boyunca sosyal, dini ve kültürel etkinliklerin çeşitlilik ve zenginliğinin en önemli tanıkları olup, korunmaları planlamanın temel öğelerinden biridir.
- Tarihi mirasa ciddi zararlar verilmektedir.
- Tarihi alanlar ve çevrelerini korumak ve canlandırmak için ülke , bölge ve yerel ölçekte planlamanın bir parçası olması gerekmektedir (Örnek, 1996).

• ICOMOS Bildirgeleri

1987 tarihli bu bildirge Amsterdam Deklarasyonu ile belirlenen genel ilkeler ayrıntılandırılmıştır. En önemli katkısı koruma planının içeriğini belirlemesi olmuştur. Buna göre koruma planı :

- Disiplinlerarası bir çalışma olarak yürütülecektir.
- Temel hedefleri içinde plana ilişkin yasal, yönetsel ve parasal ölçütler açıkça tanımlanacaktır.
- Tarihi kentsel alanlar ile kent arasındaki ilişkiyi uyumlu bir bütün olarak değerlendirecektir.

- Korunması gerekli yapılara ilişkin koruma koşulları ve yıkılması gerekli yapılar belirlenecektir. Bunun için alanda yaşayanların desteği alınacaktır.
- Koruma planı uygulanıncaya kadar yapılacak herhangi bir uygulama Venedik tüzüğü ilke ve hedeflerine göre gerçekleştirilecektir.
- Alanın etkin kullanımının sağlanabilmesi için sürekli bir onarım programı önerecektir.
- Önerilen yeni fonksiyonlar tarihi alanın özelliklerine uygun olacaktır.
- Alanın çağdaş yaşama uyarlanması için gerekli kamu hizmetlerinin özen ile geliştirilmesi gereklidir.
- Önerilecek yeni binalarda veya mevcut yapının uyarlanmasında mevcut mekansal doku, özellikle ölçek ve büyüklük anlamında dikkate alınacaktır.
- Çevresi ile uyumlu çağdaş eleman ve malzemenin kullanılması alanın zenginliğine katkıda bulunacaksa söz konusu olabilir .
- Tarihi alanda, dokuyu ve çevresini olumsuz etkilemeyecek kontrollü trafik ve park alanları planlanmalıdır.
- Kent ve bölge planlamanın, önemli trafik yollarının yapını öngörmesi durumunda söz konusu yollar tarihi dokunun içine girmeyecek ancak alana ulaşılmasını kolaylaştıracaktır.' (Kentsel Koruma ve yenileme uygulamaları kollokyumu, 1993).

****Kültürel önemdeki alanların korunması için Avustralya ICOMOS bildirgesi (Burra Bildirgesi)**

1979 yılında yayınlanan ve 1981 yılında yeniden gözden geçirilen "Kültürel önemdeki alanların korunması için Avustralya ICOMOS bildirgesi ise tek yapı ölçeğinde müdahalelerin tanımlarını, koruma ilke ve yöntemlerini açıklığa kavuşturmakta ve kültürel önem, koruma politikası , araştırma ve raporlarına ilişkin prensipleri koymaktadır .Buna göre koruma; tarihe ilişkin kültürel önemi sürdürmek için gerekli süreçlerin tümüdür.

2.6 Ülkemizde Korumanın Tarihi

2.6.1 Cumhuriyet öncesi dönem

Osmanlı döneminde koruma ; müzecilik kavramı boyutuyla algılanmıştır. Eski eserlerin değerinin ve öneminin anlaşılması ilk örnek olarak 1846 yılında Fethi Naci Paşanın St. Yrene kilisesinde açmış olduğu müze gösterilebilir. Osmanlı mevzuatında koruma ile ilgili ilk yazılı hüküm 1858 tarihli Ceza Kanunnamesinde yer almaktadır . Bu hüküm sadece eski esere zarar verenlerden alınacak cezayı saptamaktadır. Günümüze kadar gelen cami, medrese vb. eserler, vakıf kavramını kabul eden bir yasal sistem içinde düzenlenmiştir.

**T.C. YÖRSEKİ ÖRNEK KÜTÜPHANE
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

İlk yasal düzenleme 13 Şubat 1869'da yürürlüğe giren 1. Asar-ı Atika Nizamnamesidir. Böylece ilk defa Osmanlı topraklarında kazı yapılabilmiş ve eski Roma ve Yunan eserleri bir müzede saklanmıştır. 7 Nisan 1874 tarihli 2. Asar-ı Atika Nizamnamesiyle bu kapsam genişletilmiştir. Artık taşınmaz eski eserlerde koruma kapsamı içine alınmıştır.

9 Şubat 1884 yılında çıkarılan 3. Asar-ı Atika Nizamnamesi ile önce sadece Yunan ve Roma kalıntılarına eski eser denilirken, kapsamı genişletilmiş ve saray, kale, mabed, köprü, tiyatro gibi kalıntılarda bu kavram içine girerek, eski eserler artık devlet malı olmuştur. Eski eserlerin etrafındaki fonksiyonlar, çevrelerine tahrip edici ve zarar verici olması durumunda yasaklanmıştır. Yurt dışına kesinlikle ve ayrıcalıksız eski eser çıkarılmayacaktır.

1869, 1874, 1884 tarihli Asar-ı Atika Nizamnameleri ise doğrudan 'eski eseri' ve 'korumayı' konu alan ilk düzenlemelerdir.

Bunların ortak özellikleri ise şöyle sıralanmaktadır:

-İlke olarak, Eski Eser devlet malıdır.

-“Eski” kavramı, Osmanlı imparatorluğu öncesi kültürlerin verileri ile sınırlıdır.

-Özellikle taşınır eski eserler, yabancı ülke mensuplarının (çok küçük kısıtlamalar dışında) tasarrufu altındadır.

20 Nisan 1906 yılında 4. Asar-ı Atika Nizamnamesi çıkarılmıştır. Böylece eski eser kavramının çerçevesi genişletilmiştir. Eski esere doğrudan ya da dolaylı zarar verecek yakınlıktaki her türlü işlemde bulunulması yasaklanmıştır. Bu nizamname, gelişmiş ve korumayı amaçlayan hükümler içermesiyle temel bir düzenleme olarak kabul edilmiştir. (Dinçer, Akın, 1995)

Asar-ı Atika Nizamnameleri müzecilik anlayışı çerçevesi içinde kalmıştır. Daha sonra 28 Temmuz 1912' de çıkarılan Muhafaza-i Abidat Nizamnamesi korumadan çok yıkmayı amaçlayan bir uygulamayla belediyelere kazanç sağlamıştır. Eski eserlerin yıkılmasına izin vermiştir. 31 Ocak 1915' te bu Nizamnameye ek getirilerek yıkımına karar verilen yapılar arsalarıyla belediyeler ile vilayetlere bırakılmıştır.

1917 yılında kurulan Muhafaza-i Asar-ı Atika Encümeni Dairesi, İstanbul'da yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bulunan korunacak eserler tespit ederek, arşivletmiştir.

Koruma kavramı; “Asar-ı Atika Nizamnameleri” ile “anıtsal” eski eserlere devlet malı olma ve çevresindeki yapılara kısıtlılık getirme özelliği ile yasal tabana oturmakta iken, “Muhafaza-i Asar-ı Atika Encümeni” bu yasayı uygulayacak kurum olmaktadır.

Bu dönemin bir değerlendirmesini yaparsak şunları söyleyebiliriz (Dinçer, Akın, 1995):

- Avrupa’da gelişen planlama yaklaşımlarından, düzgün ve geniş yollarla simgeleşen sağlıklı kent yaratma yaklaşımı Osmanlı imparatorluğunda planlamayı yönlendiren “Ebniye kanunu” ile belirginlik kazanmıştır.

-Osmanlı kentinin organik dokusu ile “ Ebniye Kanunu” hükümleri ile oluşan yangın yerleri ve göçmen mahallelerinin grid örtülü dokusu, mekanda ayrışarak ikli dokuları ortaya çıkarmaktadır.

-Planlama “Güzel Kent” akımı ile yeşil alanlar, bulvarlar yaratmaya çalışırken, batılılaşma ürürü kamu binaları ön plana çıkmaktadır. Buna karşın Asar-ı Atika Nizamnamelerinin kapsamında olmayan sivil mimarlık örnekleri bu çaba adına yok olmaktadır.

-Dönemin diğer bir kavramsal akımı olan “Camillo Citte”cilik ulusal değerleri yükseltme yaklaşımı içinde Cumhuriyet Türkiye’sine aktarılan bir içeriğe sahiptir. Planlama yaklaşımında korumayı ön plana almasına karşın Tanzimat dönemindeki yasal içerik bu akımın mekana yansımaya olanak sağlamamaktadır.

-Ebniye kanunu’nun “Sağlıklı Kent” yaklaşımına cevap veren içeriği; planlama kurumunun harita mühendisliği hizmetini ön plana çıkarmıştır. Koruma kavramı ise anıtsal yapıların çevrelerinin boşaltılarak tek yapı korumasına önem veren bir mekansal yapıyı oluşturmuştur.

2.6.2 Cumhuriyet sonrası dönem (1930-1980)

Osmanlı imparatorluğundan devralınan planlama ve koruma kavramları, bu dönemin kurumsallaşması açısından önemli basamaklardır. Cumhuriyet Türkiye’sinin ilk yıllarında “Sağlıklı kent” ve “Güzel kent” yaklaşımları devam ederken yerini giderek “Pratik Kent” akımına bırakan kavramsal bir yapı doğmaktadır.

Bu dönemin kurumsal yapısına bakarsak eğer; 1930 yılında çıkarılan “Belediye Kanunu” her belediyeye plan yapma zorunluluğu getirirken, korunması gerekli yapıların korunmasında da belediyeyi görevlendirmektedir.1933 tarihli Yapı ve Yollar kanunu, Ebniye kanunu’nu yürürlükten kaldırmaktadır. İmar Talimatnamesi niteliğindeki bu kanunun Ebniye kanunundan fazla farklılaşmamaktadır. Yapı yollar kanunu ile getirilen temel fark; nüfus projeksiyonu kavramını getirerek planlamaya kent bütünü içinde bakışı oluşturmuştur. Diğer bir önemli nokta ise, anıtsal yapıların etrafından minimum 10 metre çekilmesi yaklaşımıdır. Bu yaklaşım Tanzimat dönemi kurumlaşmasının ürünü olan Asar-ı Atika Nizamnamelerinin güçlendirilerek kullanılması niteliğinde olmaktadır.

1936 tarihli Şehirlerin İmar Planlarının İşlerine Ait Umumi Talimatname ise;

-Kent planlamanın standartlaşması,

-Kent planlama eyleminden harita mühendisini çıkararak, mimara yetki ve sorumluluk tanınması ile bugünkü mekanların oluşmasında önemli özellik taşımaktadır.

Talimatnamenin bir diğer önemli özelliği ise plancıya “Muhafazası Gerekli Eski Eserler Listesi” kavramını kazandırmasıdır.

Yasa ve talimatnameleri uygulayacak ve denetleyecek örgütsel yapı ise; işlerine bağlı “Belediyeler İmar heyeti”, Bayındırlık Bakanlığı’na bağlı “Şehircilik Fen Heyeti” olarak düzenlemiştir.

Bu dönemde planlama kavramında ortaya çıkan temel olgular şudur;

-Mevcut kentlerin planlanmasında eski kent ve yeni kent bölgelerinin ayrıştırılması ve bu bölgelerin özelliklerine göre farklı planlama yaklaşımları ile ele alınması benimsenmiştir.

Planlama-koruma kavramları iki açmaz noktada karşı karşıya gelmektedir;

-Eski kentler ele alınırken , yolların modern araçlara göre düzenlenmesi geleneksel dokuyu tahrip ederken, yürürlükteki “Yapı ve Yollar Kanunu” bu uygulamayı kurumsallaştırmıştır.

-Korumaya yönelik kurumsal yapının anıtsal öğelerle sınırlı tutulması ve planlamada bu öğelerin etrafındaki yapılardan arındırılarak korunması, dönemin planlama-koruma olgularının çakıştığı bir kesittir. Bu durum sivil mimarlık örneklerinin yok olmasını engellememiştir.

1930-1950 yılları arası ülke nüfus artışının zayıf olduğu ve kırdan kentlere olan göçün henüz olmadığı bir dönemdir. 1950’li yıllara kadar yapılan yaklaşık 260 adet plan sınırlı ölçüde uygulanabilmiştir. Bu sivil mimarlık örneklerinin korunması olgusunu beraberinde getirmişse de hızlı kentleşme dinamiklerini yönlendirememiştir.

Modernizmin Ankara’dan yayılan etkileri, Anadolu kentlerinde Cumhuriyet Meydanı, Hükümet Konağı, resmi kurum binaları ile simgeleşmiştir. Bu mekanlar genelde eski kent mekanlarının merkezinden geçen ana arterler ve bu arterlerin sonuçlandığı meydanlar olmuştur.

1950-1980 arasındaki dönemde ise toplumsal yapının mekana yansıması şu şekilde açıklayabiliriz (Dinçer, Akın,1995):

-1950’li yıllar nüfusun kırdan kente göç ettiği yıllardır. Kentlerde nüfusun bu şekilde artması kent çeperlerinde kaçak yapılaşma alanları oluşturmaktadır.

-Bu dönemde küçük üretici ve tüccar sınıfının gelişmesi ile bu sınıfın küçük yapsatçı aracılığıyla kentlerin biçimlenmesinde rol almasını sağlamaktadır.

-Uluslar arası ilişkilerin ve ulusal ekonomik politikaların değişmesi, kent ve planlama kavramlarının bu değişen sistem üzerine oturtulması, dönemin önemli bir özelliğidir. Menderes'in İstanbul operasyonu bu çerçevede değerlendirilmelidir.

-1960'lı yıllar ülkede demokrasinin yeniden yorumlandığı, planlamada yeni kavramların tartışıldığı, dengeli kalkınma hedefine yönelik olarak kamu yatırımlarının yaygınlaştırıldığı bir dönemdir. Bu dönemde kırdan kente göç ile beraber kent topraklarının rantları artmış ve kentlerin geleneksel dokuları baskı altında kalmıştır.

-1970'li yıllarda demokratik belediyeçilik anlayışı ile kentlere yeni bir bakış açısıyla bakılmaktadır. Fakat bu, dünyada ve Türkiye'de yaşanan ekonomik-siyasal kriz nedeniyle doğal sürecini tamamlayamamıştır.

Bu 30 yıllık dönemde planlama ve koruma açısından önemli tartışmaların yaşandığı bir dönemdir ve bu dönemdeki planlama ve koruma kavramlarına bakarsak şunları görebiliriz.

-1950'li yıllar akademik çevrede geniş kapsamlı planlamanın tartışıldığı bir dönemdir. Planlamaya toplumsal ve ekonomik süreçlerle beraber bölgesel ölçekten bakan, analiz-sentez bütünlüğü kuran bu yaklaşım 1960'lı yıllardan 1980'li yıllara kadar etkisini devam ettirecektir.

-1960'lı yıllar ülke ve bölge planlama kavramlarının "I. Milli Fiziki Plan" tartışmaları ile somutlaştığı bir dönemdir. Bu olgunun en önemli yanı, plancı bir ölçekte ülkedeki kalkınma modelinin tartışması içindeyken, başka bir ölçekte parsel içindeki konumuna karar vermektedir.

-1950'lilerden günümüze kadar devam eden; kırsal alandan gelerek kente entegre olmaya çalışan nüfusun yarattığı başta konut olmak üzere- planlama sorunları, dönemin kavramsal açıdan tartışılan konularındandır. Bu nüfusun kentin tarihi merkezini konut olarak seçmesi konumuz açısından önemlidir.

-1970'li yıllarda dünya ile birlikte koruma kavramının ölçeği genişlemiş, tek yapıdan koruma alanına, fiziksel planlamadan sosyo-ekonomik süreçleri de içine alan bakış açılarının tartışıldığı bir dönem olmuştur.

1950-1980 dönemi planlama ve korumada kurumsal açıdan önemli oluşumlar yaşanmaktadır.

-1951 yılında çıkartılan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurul' unun Kuruluşuna dair kanun; Asari Atika Nizamnamesi'nin belirlediği korunması gerekli anısal yapıların koruma, bakım, restorasyon işlerinde uygulanacak programları tespit etmek ve bunlar hakkında ilmi mütela bildirmek üzere kurulan bilimsel bir kurul tanımlamaktadır.

-1956 tarihli İmar Kanunu ise anısal yapıya yaklaşma mesafesi kapsamında bakmakta ve bu mesafenin tespitinde Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'na gönderme yapmaktadır. Yasanın yapı ile ilgili maddeleri planlamayla ilgili maddeleri ile karşılaştırıldığında topla 63 maddeden 12'si planlamayla ilgili olmaktadır. Yasalarda planlama kavramını uygulamaya aktarmadaki sınırlar ve koşulların belirlenmesi ise ancak 1969 tarihli "İmar ve Yol İstikamet Planlarının Tanzim Tarzları ile Teknik Şartlarına ve Bu İşleri Yapacak Uzmanlarda Aranacak Ehliyeteye Dair Yönetmelik" ile düzenlenecektir. Bu yönetmeliğin 2. Maddesinde "Protokol bölgesi yapı düzeni korunacak mevcut konut alanları" olarak tanımlanan alanlar planlama kurumunun içinde bugünkü anlamda "Kentsel sit" kavramının başlangıcını oluşturmaktadır.

-Korumanın tek yapı ölçeğinden çıkıp "sit alanı" kavramına ulaşması 1970'li yıllarda olmuştur. 1972 yılında imar kanununa eklenen 6. Madde; tarihi değeri bulunan anısal ve sivil mimarlık ürünlerinin korunmasının yanı sıra, bunlar ile bir bütünlük teşkil etmesi için korunması gerekli çeşme, eski sokak ve meydancık tanımını kullanarak korumayı bir bütün içinde ele almayı öngörmektedir. Yasanın öngördüğü bir diğer konu ise; gerekli görüldüğü takdirde korumanın gerçekleştirilmesi için bu yapıların istismali yada sahibine bakım onarım için yardımcı olunması konusunda belediye yada ilgili kuruluşa görev vermesidir.

-Bu dönemin koruma açısından kurumsallaşmasının tamamlayıcısı olacak yasa ise 1973 yılında çıkacaktır. 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu ilk kez "sit" kavramını kullanması, türlerine ayırması, yapılara tespit, tescil, koruma ve onarım konusunda tanımlamalar getirmesi açısından yenilikler taşımaktadır.

1710 sayılı eski eserler kanunu şu konuları açıklığa kavuşturmuştur:

1. Eski eser devlet malıdır.
2. Korunması gerekli "eser" kavramı tek yapı ölçeğinin dışına çıkmış, birden fazla yapının bir araya gelerek oluşturdukları arazi parçalarının da koruma konusu olduğu benimsenmiştir.
3. Koruma olgusunun süreci oldukça netleşmiştir.
4. Kültür varlıklarının bakım ve onarımında sorumlu kuruluşlar net olarak belirlenmiştir.

5. Devlet yasaklayıcı görünümünün yanı sıra eski eser sahiplerine ayrıcalık tanımakta ve çeşitli organlarıyla yardım etmeyi benimsemektedir. Yasa, imar kanunu' nun 6.maddesinde de söz edilen “koruma alanının” tayini ve bu alanlar içinde inşaat ve tesisat yapılıp yapılmayacağı gibi kavramları getirmiş olması açısından önemlidir.Yasanın diğer bir önemli noktası ise; “Şehir planlarının tanziminde bu bölge ile ilgili kararlarda Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurul’unun görüşünün alınması koşulunu getirmesidir.

Bu dönemin bir diğer özelliği ise şudur:1970’lerin belediyeçilik anlayışı olan demokratik, katılımcı planlama, eylem planlaması yaklaşımlarının planlama kavramına girmesidir. Kentlerin tarihi dokuları katılımcı planlama anlayışının işlevsellik kazanacağı alanlar olabilecekken mevcut yasal sistem ve yaygın olan planlama anlayışı nedeniyle bu tür örnekler yaratılamamıştır. Pasif korumadan aktif korumaya geçişte önemli bir araç olabilecek olan katılımcı planlama kavramı kurumsallaştırılamamıştır.

2.6.3 1980 ve sonrasında planlama ve koruma olgusu

1980’li yıllardan günümüze gerek planlama gerek koruma konusunda ortaya çıkan kurumsal yenileme dönemi; bazı konularda önceki dönemlerin revizyonu, bazı konularda ise tümüyle yeni kavramsal yapıların kurumsallaştırılması niteliğinde olmaktadır.

1983 ve 1987 tarihli 2863 ve 3386 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu 1710 sayılı Eski Eserler revize eden bir nitelik taşımaktadır.1985 tarihli 3194 sayılı İmar Kanunu ise yeni kavramsal yapının kurumsallaştırılmasının bir aracı olmakta; kent planlarının elde edilişindeki tüm yetki ve sorumluluğu yerel yönetimlere devretmektedir.

Kurumsallaşma açısından dönemin genel niteliği; kent parçalarındaki gelişmelerin farklı kurumlar tarafından yönlendirilmesidir. Belediye, Kültür Bakanlığı, Turizm Bakanlığı, Orman Bakanlığı, Bayındırlık Bakanlığı, Çevre Bakanlığı, Arsa Ofisi birbirinden bağımsız kararlarla kent mekanını biçimlendirmektedir.

Bütüncül bir planlama yaklaşımının sergilenemediği günümüzde, kurumlar arası eşgüdümün olmaması önemli olumsuzluklardandır.

Toplumsal gelişmenin belirlediği mekansal gelişim eğilimleri, planlamada ve korumadaki yeni kavramsal ve kurumsal yapılanmalarla denetim altına alınabilmiş değildir. Kurumsallaşmanın kent gelişiminin gerisinden gelmesinin ortaya çıkardığı sorunlar şu şekilde olmaktadır:

-Ekonomik ve fiziksel mekanın gelişme eğilimlerini inceleyen kavramsal yapının kurumsal yapının önünde olması ile kavramsal yapıda üretilenler kurumsal yapıya aktarılamamaktadır.

-Kentlerin geleneksel dokusunda ve gelişme alanlarında planlama kurumu yönlendirici görevini kullanamamaktadır.

a)Çevreye konut fonksiyonu ile yayılan kent, merkez fonksiyonunun genelde geleneksel dokuda karşılama talebini sürdürmektedir. Bu da geleneksel dokunun kaybolmasına sebep olmaktadır. Geleneksel değerlerin çevre değerleri ile beraber yok olmasını engellemek için gerekli yasal araç ise planlamadır. Fakat plansız gelişme eğilimleri sorunları daha da artırmaktadır.

Bu dönemde imar kanunu ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununa (KTVKK) baktığımızda aralarında önemli bir uyumsuzluk görülmektedir. Kanunların yürürlüğe giriş tarihleri açısından baktığımızda KTVKK, merkezi yönetimin onama yetkisinin olduğu 1983 tarihinde ve bu mantık dizgesine göre hazırlanmıştır. KTVKK'nın hazırlandığı dönemde 6785/1605'in Ek.6 maddesi geçerlidir ve yürürlükteki imar talimatnamesi geleneksel dokuyu kent planlarının bir parçası "protokol bölgesi" olarak yorumlamaktadır. Böylece plancıya alana nasıl yaklaşacağı konusunda ip uçları vermektedir. KTVKK bu kanun yürürlükte iken hazırlandığı için sit alanlarındaki planlamayı yönlendirici işlevi olmamaktadır. Fakat 1985'te yürürlüğe giren imar kanunu KTVKK'nın hükümlerinin geçerli olduğunu söyleyip koruma ve sit alanının planlanmasına yönelik hiçbir hüküm getirmemektedir. Bu aynı mekanı biçimlendiren iki temel yasanın birbirinden koptuğu bir süreci göstermektedir. Her iki yasada koruma bölgesinde plancıyı yönlendirme açısından eksik olmaktadır.1987 yılında kurulan bölge kurulları bu açığı gidermek için kurulmuşsa da, bölge kurullarının birbirinden farklı bakış açısı ve merkezi yönetim/yerel yönetim arasındaki problemlerden dolayı pek bir ilerleme sağlanmamıştır.

Planların sadece fiziksel mekanı düzenleme aracı olarak algılanması, örgütsel ve finansal boyutlarının göz ardı edilmesine, model üzerine oturtulmuş planların işlerliğine kavuşmasına bir engel olarak olarak görülmektedir.

3. KÜRESELLEŞME VE DEĞİŞEN KAVRAMLAR

3.1 Değişen Üretim Biçimleri

Dünya ekonomisindeki krizler, teknolojik gelişmeler ve değişimler gelişmekte olan ülkelerin ekonomik ve toplumsal gelişim süreçlerini etkilemektedir. Bunun yanında bu etkileşimler ülkelerin politik, kültürel ve ideolojik anlamda sorgulanabilir, değişen mekan organizasyonu kavramlarını ve kent planlama yaklaşımlarını ortaya koymaktadır. Bu girdiler ise küreselleşmeyi anlatan kavramlarla benzerlik göstermektedir. Üretim süreçlerindeki değişimleri anlatan fordist ve post-fordist üretim biçimleri burada bilinmesi gereken olgulardandır.

3.1.1 Fordizm

Fordist üretim biçimi, standartlaştırılmış ürünlerin ölçek ekonomisi ilkelerine dayalı olarak üretilmesidir. Firma yer seçimi ve üretim kapasitesini belirlerken klasik yer seçimi kuralları ile birlikte ölçek ekonomisi (aynı işi yapan firmaların ve girdi çıktı ilişkisi olan üretim birimlerinin mekanda birlikteliği) kural ve koşullarını da dikkate alır.

Bu üretim biçiminde, üretimle talep değişimleri arasındaki dengeyi sağlamak oldukça zordur. Özellikle ekonomik kriz dönemlerinde, stokların eritilememesi, kapasiteyi düşürme ve dolayısıyla işten çıkarma zorunlulukları, üretim düşüşü nedeniyle girdi piyasalarının olumsuz etkilenmesi, kriz sürelerinin uzamasına neden olmaktadır.

Fordist sistemin işgücü niteliği ve pazarı üzerindeki etkileri ise uzmanlaşma ve niteliğine göre ücret politikası yönünde olmuş, hiyerarşi ve sınırlı sorumluluk esas alınmıştır.

Devlette ise sosyal devlet anlayışı egemendir ve ulusal devlet gerektiğinde korumacı önlemler alabilir, piyasayı düzenleyici girişimlerde bulunabilir, araştırma kurumları kurabilir, uluslar arası ve ulusal ölçekte üretim hedefleri belirleyebilir ve bu amaçla ekonomi politikaları oluşturabilir.

Fordist üretim biçiminin egemen olduğu dönemin temel ideolojisi modernleşme ve tüketim toplumdur.

Fordist üretim biçimi belirli kalıpları olan; talepteki nicelik ve nitelik değişimlerine Pazar daralmalarına karşı kısa zamanda uyum sağlayamayan, standart üretime dayanan bir sistemdir. Bu koşulların sürmesi için ise devlet gerekli ekonomik, toplumsal ve sosyal güvenlik kurumlarını oluşturmuştur. (Harvey, 1989)

Talepte niteliksel ve niceliksel değişmeler meydana gelince devlet de zaman zaman finansal açıdan dar boğazlara girince, işgücü piyasasına çevre ülkelerden katılımlar artıp da rekabetçi bir ortam oluşunca fordizm krize girmektedir. Bunlara ek olarak iç piyasaların doyması ve pazarı genişletme olanaklarının giderek azalması nedeniyle verimlilik ve karlılığın düşmesi ; az gelişmiş ülkelerin ithal ikamesine dayalı sanayileşme politikaları ile bazı üretim dallarında rekabete başlamaları (ucuz emek, sosyal girdilerin maliyetinin düşüklüğü avantajıyla) sonuçta pazarların daralmasına, stokların eritilmemesine, kapasitelerin küçültülmesine karşı hassas olan fordist üretim biçimini ciddi bir şekilde sarsmıştır. Bütün bu nedenlerden dolayı 1973'ten sonra sisteme karşı yeni üretim biçimleri arayışı başlamıştır (Neilsen, 1991).

Fordist üretim biçiminin egemen olduğu dönemin temel ideolojisi modernleşme ve tüketim toplumdur. Bu üretim biçiminin mekan organizasyonuna yansıması, mekansal uzmanlaşmadır. Ölçek ekonomisi gereği, aynı işi yapan firmaların ve girdi çıktısı olan üretim birimlerinin mekanda birlikteliği söz konusudur ve maliyetin minimize edilmesi için bu gereklidir. Bu nedenle mukayeseli üstünlüğe dayalı bölgeler ve sanayi bölgeleri çekim alanıdır. Bunun bir sonucu olarak bölgelerarası ve kentlerarası dengesizlik, metropoliten alanlarda aşırı yığılma ve büyüme oluşmaktadır. Yerleşme düzeni işlevsel bir kademelenme göstermektedir (Arslan, 1997).

Sanayinin belirli odaklarda yığılması ve hızlı büyüyen firmaların ölçek ekonomilerini sağlamaya çalışması, üretimin de belirli alanlarda toplanmasına neden olmuştur, bu alanlarda sunulan ortak kamusal hizmetler, gelişmenin de altyapısını oluşturmuştur. Bu şekildeki gelişme olgusu, yığılmanın meydana geldiği merkezi alanlarla çevre arasındaki farkların artması sonucunu getirmiştir. Daha sonraki aşamalarda, üretimde fonksiyonel uzmanlaşmanın artması nedeniyle bazı üretim birimleri merkezi alanlar dışına aktarılabilmiştir. Böylece bir anlamda sanayinin çevreye aktarılmasıyla yeni bir mekansal işbölümü ortaya çıkmıştır.

3.1.2 Post fordizm

Üretim sisteminde ortaya çıkan post-fordist gelişmeler, bir yandan küçük ve istikrarsız pazarlara ve değişen tüketici tercihlerine uyum sağlayabilecektir. Diğer yandan sermayenin verimliliğini düşüren kısıtları, tıkanıklıkları aşabilecek bir verimlilik artırma arayışının ifadesidir. Yeni üretim sürecinin 3 önemli özelliği ise şunlardır:

- 1-Üretimde esneklik
- 2-Ürün çeşitlendirmesi ve kalite farklılaştırması
- 3-Üretim sürecinin düşey ayrışması

Kalite kontrolün son aşamada değil, yapım aşamasında olması ise, zaman kaybını önlemektedir.

Post-Fordist sistem, Fordizmin içine düştüğü krizi aşmak için, yeni sosyo-ekonomik koşullara uyum ve yeni verimlilik arayışları için göstereceği gelişimi, içselleştireceği özellikleri ve varacağı sentezi ifade etmektedir (Yentük, 1993).

Esnek üretim biçimi devletin piyasaya, müdahalesini artık gerekli kılmamaktadır. Talep ve pazar değişimlerinden kaynaklanan kriz bu sistemle çözülmektedir. Küreselleşmeyle beraber kapital ve işgücünün hareketliliği ulusal pazarların aşılmasıyla sağlanacaktır. Buna karşılık ana firmaların uluslararası kuruluşları ihtiyaç duydukları girdileri bulundukları yerlerden yada bu yerin dışındaki taşeron firmalardan sağlayacaklarından, bu firmaların mekansal yer seçimi söz konusudur. Bundan dolayı ana firmalardan çok küçük, orta ve taşeron firmaların mekansal yığılmalarından söz edilebilir. Ana firmaların girdileri bu işletmelerden olacaktır ve esnek üretimin yapıldığı alanlarda bütünleşecek, esnek üretim bölgelerini oluşturacaklardır.

Kuruluş yeri aranırken mekan parçaları ,sahip oldukları üretim sistemlerine göre değerlendirilecek ve bu açıdan yarışan mekanlar söz konusu olacaktır. Bu mekan parçaları, bir ekonomik birlik veya bütünleşmeyi ifade eden bölgelerden çok hem küresel hem de yerel anlamda kentlerdir (Arslan, 1997).

Fordist üretim biçiminin geçerli olduğu modern yaklaşımda mekan pasif bir nesnedir; kendi biçimi dışındaki oluşumlar onu etkileyecek ekonomik, toplumsal, teknolojik etmenlere bağlıdır. Şüphesiz etkilenmeler zaman içinde değişerek, değiştirerek mekanı etkileyecek ve biçimlendirecektir. Bu bakımdan “zaman” tüm etken değişimleri içinde bulunduran en güçlü etkendir (Arslan, 1997).

Yeni anlayış mekanı pasif değil aktif faktörler içine almakta zamanda ve mekanda birlikte oluşum –karşılıklı etkileşim- görüşünü ortaya atmaktadır. Birlikte oluşumun temelinde, mekanın kendisinde varolan veya göreceli olarak yoksunluk gösteren potansiyellerle üretim sistemlerinin gelişme ve değişmesine yaptıkları ya da yapmadıkları katkıya göre çekecekleri güçlerle yeniden biçimlenmesi yatmaktadır (Arslan, 1997).

3.2 Sanayi Toplumundan Küreselleşen Dünyanın Bilgi Toplumuna

3.2.1 Sanayi toplumunda sosyo- ekonomik gelişme

Sanayi devrimi öncesi ve sonraki yaşam biçimindeki değişim, insanlığın yaşadığı en köklü değişimlerdenidir. Sanayi devrimi ile ortaya çıkan teknolojik değişimler yeni bir üretim biçimi ve yaşam biçimini yaratmıştı.

Sanayi devrimi; teknolojik yeniliğin üretim alanında kullanılmasının, ekonomik, sosyal, politik ve kültürel alanlara yansımaları kapsayan bir süreç olarak gerçekleşti. Bununla birlikte James Watt'ın 1765'te buhar makinasını bulması ve bunun enerji kaynağı olarak kullanılması, teknolojik açıdan; Adam Smith'in 1776'daki "Milletlerin Serveti" adlı eseri, ekonomi bilimi açısından; 1789 Fransız Devrimi, politik gelişmeler açısından belirleyici dönüm noktaları olmuştur (Erkan,1998).

Sanayi toplumu; sanayi devrimini yaratan teknolojilerin, üretimde, yani ekonomik alanda artan ölçüde kullanılmasına ve yeni sosyal yapıların doğmasına yol açmıştır. Oluşan yeni toplumsal yapı, kısaca sanayi toplumu olarak adlandırılmaktadır.

Tarıma dayalı geleneksel toplumda üretim, evlerde, el tezgahlarında yürütülürken, sanayi devrimi sonrasında üretim fabrikalarda yapılmaktadır. Konut ve işyerinin birbirinden ayrılması, ev ve iş arasında bir insan trafiğine neden olmaktadır. Üretimin fabrikada yapılması, kentleşmeyi ve kent yapısını değiştirmektedir (Erkan, 1998).

Köylüler yerine artık emeğini pazarlayan endüstri işçileri mevcuttur. Toplumun üst sınıfı olarak ön planda olanlar, toprak sahibi aristokratlar yerine sermaye sahipleri.

Toplumun kurum ve yapıları değişirken, bunlara paralel olarak, toplumun değer, norm ve davranış kalıpları da değişmiştir. Ekonomik yaşamda işbölümünün artmasıyla beraber üretim sürecindeki verimlilikte artmaktadır. Yeni teknolojilerin kullanılması ise bu değişimde önemli bir etkidir.

Yeni üretim biçimi fabrikalarda gerçekleştiği için, sermayeyi harekete geçirmek ve yatırım yapmak önemli olmaktadır. Üretim için gerekli olan hammadde ve yeni pazar arayışı, sanayi devrimini yaşayan ülkeleri dış pazar arayışına itmektedir. Böylece bu ülkeler, ülke dışında sömürgeler edinmektedirler.

Sanayi devrimiyle beraber ortaya yeni sorunlar çıkmaktadır. Bir kısımda değişen üretim biçiminden ve teknolojiden olumlu şekilde yararlananların yanında, insanca yaşama olanaklarına sahip olmayan yığınlar oluşmuştur. Ancak zamanla bu yapının düzeltilmesi için, geliştirilen sosyal güvenlik sistemleri ve politikalar ile, toplumsal bütünleşmeye yönelik uygulamalar artırılmıştır.

3.2.2 Küreselleşen dünyaya doğru

Sanayi devriminin insanlık üzerindeki yenilik, değişim ve dönüşüm süreci şimdi

bilgi toplumuna dönüşümle yaşanmaktadır.

Sanayi toplumu; tarıma dayalı geleneksel toplumu bırakarak; teknolojisi, ekonomisi, sosyal ve kültürel sistemleri eskisinden farklı yeni bir toplum yapısı yaratmıştı . Bu toplum yapısı durağan değildi. İçerdiği teknoloji ve ortaya çıkan yenilenmelerle beraber sürekli değişip geliyordu .

Başlangıçta , temel mallar üreten sektörler olan gıda ve tekstil gelişirken daha sonra demir çelik, kimya, otomobil ve uçak sanayi gibi sektörler gelişmeye başlamıştı.

Ancak sanayi toplumunun son döneminde sanayinin payı % 50'ler dolayından % 40'ların altına düşerken , hizmetler sektörünün payı % 60'ların üzerine çıkıyordu (Erkan,1998).

Bundan dolayı sanayi toplumunun son aşaması olan hizmet toplumuna ulaşılmıştı .Sanayi toplumu yarattığı üretim sürecine bağlı olarak, iki sınıflı bir toplum yapısı yarattı. Bu yapı birbirine karşıt iki ayrı dünya görüşünün oluşumuna yol açtı .

1873'ten sonra gündeme gelen sosyal devlet ve refah toplumu; uygulamaları ile batının gelişmiş ülkeleri bu ikili yapıyı aştı . Dünyanın politik ve ekonomik dengeleri, bu zıtlaşmacı ikili yapı üzerine kuruldu ve soğuk savaş şeklinde devam etti .

Sanayileşme sürecinin son aşaması olan tüketim toplumu 1960'lı yıllarda doruk noktasına ulaştı .

Tüketim toplumlarının en önünde olanlarından A.B.D ve Batı Avrupa ülkelerinden 1967 yılında ekonomik durgunluk ve kriz baş gösterdi. Arkasından 1968'de gençlik hareketleri başladı .

1970'lerin başında dünya para düzeninde köklü değişiklikler oldu. II . Dünya savaşı ertesini Bretton Woods anlaşması'yla (1944) oluşturulan sabit kur sistemine dayalı dünya para düzeni terk edilerek, esnek kur sistemine geçildi .

Bununla beraber 1973'te Dünya petrol krizinin yarattığı etkileri aşma çabaları, Batı bloğunda yeni teknolojileri uygulamak için fırsatlar yarattı . Bu uygulama, batı ülkelerini aşırı istihdamdan, düşük istihdama götürdü . Asıl sorun işsizlik değil, getirilen yeni teknolojilerin uzun süreli etkileriydi. Bu teknolojiler yeni bir çağı açacak bu yeni bilgi toplumunun çağına küreselleşen yeni dünya düzeni denilecektir .

Ama günümüze doğru geldiğimizde gerçekleşen önemli ekonomik ve politik değişimler küreselleşme sürecinin üzerinde ciddi tartışmaları gerekli kılmıştır.

1989'da Berlin Duvarının yıkılması ve Sovyet Bloğunun çökmesi daha sonra da 1997'de Tayland'da baş gösteren finansal kriz gibi ekonomik değişimler tüm dünyayı önemli ölçüde etkilemiştir.

3.2.3 Krizi doğuran olgular

Küresel kapitalizmin oluşum sürecinde küresel kriz tehdidini ortaya çıkaran yapısal sorunlar şunlardır (Ulagay, 2000):

- 1- Küresel kapitalizmin kuralları henüz belirlenmekte olduğu için oyunun hangi kurallara göre oynanacağı konusunda belirsizlik vardır. Asya ülkeleri ve firmaları küresel oyunu kendi kurallarına göre oynaması ekonomilerine zarar vermelerine sebep olmuştur.
- 2- Küresel kapitalizmin kurumları henüz geliştirilmiş değildir.
- 3- Ulusal devletin bu yeni düzendeki rolü konusunda belirsizlik bulunmaktadır. Devletler bir yandan küresel ekonomiye katılarak bunun yaratacağı fırsatlardan yararlanmak; diğer yandan da küreselleşmenin yarattığı tehditlerden korunmak istemektedirler.
- 4- Ülkelerin çoğu küresel oyunu oynamaya hazır değil. Ülkeler ve toplumlar arasındaki farklılıklar da herkesin aynı kurallara uyum sağlamasını zorlaştırmaktadır.
- 5- Uluslar arası finans sistemi, herşeyini kimsenin bilmediği karmaşık bir yapı oluşturmuş durumda. Bu belirsizlikten dolayı, sistemin içinde olanlar tedirgin olduklarından, krizden çıkmak zorlaşmaktadır.
- 6- İletişim olanaklarındaki gelişimin ve finansal serbestinin yaygınlaşmasının, bilgi ve sermayenin dünya üzerindeki dolaşımını hızlandırmış olması, sistemin bir noktasındaki bir sorunun tüm sisteme hızla yayılmasına yol açabiliyor.
- 7- Bunun yanında küresel ekonominin birçok sektöründe ciddi bir arz fazlası ortaya çıkmıştır.

3.3 Küreselleşen Dünya

20 . yüzyılın sonlarında, yeni teknolojilerin , sanayi devrimine göre , çok hızlı üretiminin, yaşam biçimimizi etkilemesi, bilgi toplumuna dönüşümü çabuklaştırmıştır .

Sanayi toplumunun kurumsallaşması 100 yılı aşkın bir dönemde olmuşken, bilgi toplumu daha ilk 10 yılında köklü değişiklikler getirmiştir .

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna dönüşümün bu kadar hızlı olmasının temel nedeni teknolojilerin gelişme hızı ve insanların bu teknolojilere uyumlarının esnekliğinin yüksek olmasındandır. Bu durum bilgi toplumunun, insanlığa getireceği değişimin, sanayi toplumundan daha köklü olacağını gösterir .

Bu değişim sürecine uyum sağlanması, geleceğin dünya düzeninde etkin bir yere sahip olmak isteyen uluslar için zorunlu ve kaçınılmazdır (Erkan, 1998).

3.3.1 Küreselleşmenin kodları

Küreselleşme ticaret bloklarının, koruma duvarlarının, gümrük sınırlarının kalkmasıyla oluşacak tek bir dünya pazarına geçiş süreci olarak algılanmaktadır.

Küreselleşme sürecini hızlandıran üç önemli gelişme olan ulaşım , iletişim ve üretim teknolojisindeki gelişmelerdir. Ulaşım teknolojisindeki gelişmelerle bir yerden bir yere gitmek çok kısa zamanda alırken, iletişim teknolojisindeki gelişmeler olan faks, televizyonlar ve haberleşme uyduları her noktayı birbirine yakın hale getirmekte ve zaman-mesafe kavramlarını birbirine daha fazla yakınlaştırmaktadır. Üretim teknolojisindeki gelişmelerde, ileri endüstri ülkeleri yoğun bir teknolojik birikim oluşturmuştur. Bu birikimin bilgisini kodlamış ve dilediği anda başka bir noktada bir üretimi başlatma, organize etme kapasitesine erişmiştir. Gelişmekte olan ülkeler ise henüz bu teknoloji birikimini oluşturmaya çalışmaktadır.

a-Üretim biçiminin farklılaşması ve sermayenin dolaşımı

Genellikle Fordist üretim yerini Post-fordist üretime, telekomünikasyon ve bilişim teknolojileriyle de çok daha esnek davranabilen sermayeye bırakmıştır.

b-Çok uluslu şirketler

Küreselleşmenin en önemli özelliklerinden biride çok uluslu şirketlerin varlığıdır. Gelişmiş ülkelerde kurulmuş olan böyle şirketler üretim ve Pazar kolları ile dışsaldırlar. Az gelişmiş ülkeler ise ekonomik durgunluğa engel olmak için maliyeti düşürücü ucuz mal elde etmek amacıyla emeklerini ucuza satmaktadır. Mekanlarını ise yeni iş imkanı doğması ve üretim sahalarının açılması için, neredeyse elden çıkarma durumuna gelmektedirler. Bunun sonucunda mekanlar çoğu zaman gerçek kullanım amaçlarından farklı şekilde ve kendi öz değerlerinden koparılıp çok uluslu şirketlere pazarlanan meta haline gelebilmektedir.

c-Global kentler

Devletlerin piyasa ekonomisine olan müdahalesi liberal ekonomik düşüncenin etkisiyle ekonomik güçlerini zayıflatmış ve sermayeye müdahalesi hemen hemen olanaksızlaşmıştır.

Artık ekonomiye müdahale etmeyen devlet yerine, piyasası ile ön planda olan kentler vardır.

d-Yerelleşme

Küreselleşme ile birlikte yerellik kavramı farklı bir biçimde ele alınmış, kamu yararı kavramından giderek uzaklaşmıştır. Küreselleşmedeki başarının ölçütü yerelliklerin ne kadar ön plana çıktığıyla olmuştur.

3.3.2 Küreselleşen toplumun oluşumu ve özellikleri

M. U. Porat , 1978 'de , ABD'nin “ bilgi toplumu olduğunu belirterek şunları yazıyordu.” 1967'de ABD sosyal hasılasının % 25 'i bilgi - iletişim, mal ve hizmetlerinin üretim, işleme ve dağıtımından kaynaklanıyordu ... 1970 'de çalışanların yarısı bilgi işçisi olarak adlandırılabilirdi ... Bunlar toplam iş gücü gelirinin % 53'ünün üzerinde bir pay almaktadırlar (Erkan, 1998).

Bilgi sektörünün ürünü olan mallar arasında bilgisayar, iletişim ve elektronik araçlar, büro ve işyeri araçları, ölçü ve kontrol araçları, basın ve basılmış yayınlar ile hizmet sektöründe elektronik haberleşme, reklam, eğitim, iletişim geliştirme araştırmaları ve hizmetleri, kütüphanecilik, kısmen finansman ve sigortacılık, danışmanlık ve araştırma geliştirme firmaları yer almaktadır.

Bilgi toplumunun gelişiminin itici gücü bilgiyi işleyen bilgisayarlardı .

Sanayi toplumuna geçişi sağlayan nasıl ki buharlı makineler ise, sanayi ötesi toplumuna geçişi sağlayanda bilişim teknolojisinin temelindeki bilgisayarlardır .

Dünya kapitalist ekonomileri, endüstriyel üretim, sermaye birikimi ve uluslararası Pazar ilişkileri açısından küresel olarak tek bir kapitalist topluma doğru gitmektedir . Artık küresel düzeyde oluşan ekonomik dalgalanmalardan, bütün dünya ülkeleri etkilenmektedir. Özellikle uluslar arası pazarda çokuluslu şirketlerin bütünleşmeleri, yabancı sermaye yatırımlarının artması ve belirli coğrafi bölgelerde bulunan ülkelerin ekonomik düzeyde bloklasmaya doğru yönelmeleri küreselleşme sürecinin nedenleri arasında gösterilebilir (Sungur, 1995).

Bundan dolayı ülkeler kendi bulundukları bölgelerdeki uluslar arası, örgüt ve topluluklara katılmak istemektedirler. Böylece küresel pazarlardan birisine katılmış

olacaktır . Azgelişmiş ve sanayileşme sürecini tamamlayamamış ülkeler küreselleşme sürecine girmekte arka planda kalmakta iken sanayileşmiş ülkeler ise bu sürece girebilmekte zorlanmamaktadırlar.

Ülkelerin ekonomik ve kalkınmaları, yeni teknolojileri bulma, geliştirme,uygulama ve sosyo-kültürel boyutlarıyla bunlara uyum gösterme süreçleri anlamına gelmektedir .

Teknolojik yeniliklerin yansıdığı alanlar ise ekonomik, sosyal politik ve kültürel alanlar olmaktadır .

Teknolojik yeniliklerin bu alanlara yansımasının aynı zamanlarda olmamasının nedeni, bu alanların değişim esnekliklerinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır.

Bilgi toplumunun en önemli özelliklerinden biriside ilerleyen teknolojik gelişmelerin hayatın her alanını, dolaylı ya da dolaysız insanı, çevresini ve mekanı etkilemesidir.

Sanayi toplumunda maddi ürünler önemliyken, bilişim teknolojisinde bilgi üretimi önemli olmaktadır. Bilgi toplumunu ilerleten güç ise bilginin üretilmesidir. Sanayi toplumunda olmuş olaylar pozitif bilimlerle açıklanırken; bilgi toplumunda bilgisayar teknolojileri ile bilişimsel ve sistematik bilgi üretilmektedirler.

Bilgi toplumunda bilginin temel özellikleri, sürekli üretilebilmesi ve artış göstermesi; iletişim ağları içinde taşınabilir; bölünebilir ve paylaşılabılır olması ile emek, sermaye ve toprağı ikame edebilmesi şeklinde özetlenebilir (Erkan, 1998).

İletişim ağı ile bilgiye ulaşım hızlanmakta ve kolaylaşmaktadır. Bunun bilişim altyapısı çok önemli olup, araştırma merkezleri, data banklar ve kişisel bilgisayarlarla bağlanmaktadır.

Fabrikaların yerini, iletişim ağ sistemleri almaktadır. Sanayi toplumunda maddi mal kullanılırken, bilgi toplumunda bilişimsel bilgi kullanılır ve üretim ve tüketim süreçlerinin en önemli girdisidir .

Bilişimsel bilginin yoğun kullanımı, iletişim sistemlerinin yaygınlığı, ekonomik faaliyetlerinin küreselleşmesini sağlamaktadır. Sanayi toplumunda girdi temini ve çıktıların pazara sunumu ulusal boyutta iken, sanayi ötesi toplumda piyasalar artık dünya çapında düşünülmektedir .

Sanayi toplumunda mekanik teknolojisi ve fiziksel emek gücüyle maddi mal

üretirken, bilgi toplumunda bilişim teknolojisi ve zihinsel emek kullanımı ile bilgi üretilmektedir. Değişen teknolojiye ayak uydurabilen kentler, ülke sınırlarını aşmakta ve kendi gibi kentlerle ilişkiye girip uluslar arası küresel pazarın bir parçası olabilmektedir.

Sanayi sonrası toplum çarpıcı ekonomik özelliklerinden biride üretimin üründen hizmete kaymasıdır (Kozlu, 1999).

Sanayi toplumunda özel mülkiyet, rekabet ve kar maksimizasyonu önemliyken, bilgi toplumunda müşterek katılım ve sosyal yarar önemli olmaktadır. Bunun yanında sınıflı toplum yapısı yerini çok merkezli fonksiyonel toplum yapısına bırakmıştır .

Politik sistemde ise; parlamenter demokrasi yerini, katılımcı demokrasiye bırakmıştır

Toplumsal değişimin itici gücü, işçi hareketlerinden sivil hareketlere kaymaktadır .Bu da tarihi çevrelerin planlanmasında sivil hareketlerin önemli bir yer tutmasını gerektiğini göstermektedir. Sanayi toplumunun son aşaması tüketim toplumu iken yerini bilgi toplumuna bırakmakta ve bireysel özgürlük, hümanizma düşüncesi yerini toplumsal katılım ve globalizmle yer değiştirmektedir.

3.4 Küreselleşmenin Etkileşimleri

Küreselleşme denilen ve tanımı hala tartışılan bir kavramın bölgeleri, ulusların kültürlerini ve yereli nasıl etkilediği, mekan kavramında yaptığı değişiklikleri anlamaya çalışmak tarihi çevrelerin planlanmasında da, irdelenmesi gereken önemli bir süreçtir.

3.4.1 Yerel ve Küresel kavramları

Küresel olmak, küreselleşmek, bir bütünlüğü, sınır tanımaz bir birlikteliği çağrıştıran bir düşünsel çerçeveyi ifade etmektedir. Fakat küresel olmak, farklılıkların ve aynılıkların bir arada olması ya da başka bir tanımla zıtlıkların dengesi yada uyumunu da bize anlatmaktadır.

Küreselleşme-yerelleşme eğilimlerinin neden birbirine karşıt olmadığı ve birliktelik gösterdiği ise şöyle açıklanmaktadır.

1-Çeşitli birimler hem küresel, hem yerel eylemleri yerel ve küresel şebekeler aracılığıyla gerçekleştirmektedir(Garofoli,1991; Storper, 1990).

2-Küresel şebekelere katılan çeşitli birimler yerel değerleri yeniden düzenleyerek bunların küresel dolaşımını sağlamaktadır (Stöhr,1990;Miller ve Kote,1987;Brusco,1986).

3-Küresel üretimde etkin bir rol oynayan yerel sistemler, yerel düzlemde oluşan dışsallıkların yarattığı görece avantajları kullanarak veya dayanışmaya giderek küresel

ilişkilere daha kolay uyum sağlayabilmektedirler (Camagni ve Capello,1990,Doeringer vd,1987).

Farklı kültürlerin özgünlüğü ve bunların önemi ile değerinin artması , günümüz koşullarını yönlendiren piyasa faaliyetlerinin (ekonomik faktörler) dışında gibi gözükse de aslında içindedir. Farklı kültürlerle ait geçmişten günümüze gelen çevreler yani kentsel tarihi çevreler, elimizde olan korumamız gereken önemli değerlerdendir. Bu çevreler kendimizi anlama ve tanıma çabamızın koşulları olmaktadır. Gelişen teknolojik imkanların verdiği olanaklardan dolayı, çalışma saatlerinin saatlerinin daha da azalması, ulaşım teknolojisinin ilerlemesi ile seyahat etme, farklı yerlerin gezilip görülmesine fırsat tanımaktadır. Bu da turizm sektörünün önemli bir pazar olmasını sağlamakta ve istihdam yaratmaktadır. Ülkelerin kendileriyle beraber içinde barındırdığı farklı kültürlerin göstergesi olan tarihi çevreleri, turizm amaçlı olarak küresel pazara sunması kaçınılmaz olmaktadır.

Her şeyin artık alınıp satılabilir birer meta olduğu günümüzde, yerelliklerini ve kültürlerini turizm amaçlı kullanan mekanlar, çevreler artmaktadır. Turizm amacıyla düzenlenen, korunan ya da yenilenen kentlerin planlanırken, sadece turistlerin isteklerine göre şekillenmesi yanlış olup, koşullarına ve içinde yaşayan halkı da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bu aşamada yerel yönetimlere, merkezi yönetime, sivil toplum kuruluşlarına, özel teşebbüse ve halkın katılımına verilecek önem gereklidir. Mevcudu oluşturan koşullar, bu çevrede yaşayanların istedikleri ve kamu adına yapılacak olan faaliyetler tarihi çevrelerin planlanmasında önemli veriler olup plan politikalarının oluşumunu sağlayacaktır ve bu da sağlıklı bir planlama sürecini getirecektir.

Korumaya yönelik planlamalarda koruma amaç ve hedefleri korunacak çevreye göre farklı özellikler gösterir. Ancak bütün koruma ve geliştirme projelerinde ortak amaç bu çevrelerin yaşayan, içinde bulundukları alanın planlı gelişmesine katkıda bulunan yöreler olarak düzenlenmesidir. Korunacak çevrenin evrensel ve ulusal değerlerinin sürdürülmesi, bugünkü çevreninde anlamlı olması istenir. Koruma amaçlı imar planında amaç; “seçilen özel yörenin çevre dokusunun tarihsel, arkeolojik, doğal, mimari ve işlevsel değerlerini koruyarak çağdaş koşullara uygun gelişimini sağlayacak genel planlama kararlarının ve bu kararlar çerçevesinde ayrıntılı düzenleme planlarının geliştirilmesi” şeklinde tanımlanabilir.

Günümüz tarihsel çevre korunması artık çağdaş işlevlerle bütünleşerek korumayı amaçlayan bir anlayışa ulaşması gerekmektedir. Böyle bir anlayışta salt korumanın yerine “ koruma-değerlendirme-geliştirme” amacına yönelik bir yaklaşım almaktadır. Koruma ile planlama ve

geliştirme arasında temel kavramlar düzeyinde varolan çelişki böylelikle “çağdaş işlevlerle bütünleşerek koruma” anlayışı içinde aşılmaya çalışılmaktadır (Sökmen,1987).

Planlamanın amacı eğer sosyal adalet ve kamu yararı ise ekonomik girdi sağlayacak hedeflerde bu faydalara ulaşmaya yardım edebilecektir. Merkezi yönetimin ülke kalkınmasına sebep olacak böyle bir hedefe gerekli fonu sağlaması ile sosyal, işlevsel, ekonomik anlamda alınacak kararlardan oluşacak optimal tasarımlar ortaya çıkacaktır.

3.4.2 Ulus – Devlet kavramı

Küreselleşme sürecinin getirdiği olanaklardan olan sermayenin hareketliliğiyle beraber, sermaye bu sürece girmiş ya da girmekte olan ülkelerde yer seçmektedir. Sadece kar elde etmenin mekanı olan kentlerin , ülkesi içindeki diğer kentlerden daha fazla gelişmesi ülkenin kalkınma problemlerinden olan bölgesel dengesizliklere sebep olmaktadır. Bundan dolayı küreselleşme sürecinde devletin görevi ve anlamı değişmektedir.

Ulus devletin uyum sürecinde rolünü belirleyen 3 işlev ortaya çıkmaktadır (Ulagay, 2000).

1*Uluslararası plandaki tehdit ve olanakları da hesaba katarak ulusal bir strateji belirleme ve yönlendirme işlevi,

2*Bölüşüm yönetimi işlevi-ki makro ekonomik istikrarı sağlama da bunun içine girmektedir.

3*Kuralları koyma ve denetleme işlevi,

Küreselleşmenin ulusal devletlerin gücünü sınırladığı bir dünyada , dışardan gelebilecek tehditlerin, uluslar arası arenada yakalanabilecek olan fırsatların büyüklüğü ulus-devletin önemli sorumluluklarındandır. Uluslar arası anlaşmalarda ve düzenlemelerde ulusal çıkarların korunması gerekirken, küreselleşme sürecinde devletin bir diğer görevi de “bölüşüm yönetimidir”. (Ulagay, 2000)

Bölüşüm yönetiminin hedefleri ise şunlardır (Ulagay,2000).

1*Küreselleşmenin derinleştirebileceği bölgesel farklılıkları gidermek.

2*Toplumun en yoksul kesimlerine doğrudan ulaşacak yardımları organize etmek.

3*Toplum kesimleri arasında bir fikir birliği (consensus) oluşturmak.

4*Makro ekonomik istikrarı sağlamak.

Devletin bölüşüm yönetiminde başarı sağlayacak ve sistemin oluşturduğu eşitsizlikleri giderecek bir niteliğe kavuşturulması gerekmektedir.

Mekanlar arası ilişkilerin uluslar arası alanda yoğunlaşması ve teknolojinin getirdiği olanaklarla mekan sınırsızlaşmaktadır. Ulus kavramının yerini küresel değerlerin alması bazı

ülkelerde özellikle bu sürece katılmakta zorluk çeken ülkelerde sosyal, fiziksel, kültürel ve ekonomik anlamda dengesizlikler yaşanmaktadır. Ülkesel anlamda yaşanan bu olumsuzluklar, kendini kanıtlama, kimliklerini ön plana çıkarma şeklinde, aşırı akımlara sebep olmaktadır.

Bundan dolayı bazen ülkenin kendi dışındaki, diğer ülkelerde ve dünyada olan gelişmeleri gereksiz bir bağınazlıkla kabul etmemesi ve içine kapanmasına sebep olmaktadır. Ülkelerin kalkınması ve daha iyi bir geleceğe sahip olması diğer gelişmiş ülkelerin yaptıklarını aynen almayı gerektirmemekte, farklı problemler için farklı çözüm yolları üretilmelidir.

Ulus devlet yok oldukça, kamu yararına yapılan mekansal planlama önemini yitirmekte, devletin sermaye üzerindeki kontrolünün azalması sonucunda, tek başına mekana hakim olması güçleşmektedir. Bunun sonucunda da mekansal gelişmelerde ortaya çıkan eşitsizliklere müdahale ortadan kalkmaktadır.

Ulusal anlamda, ülkelerin kendilerini gelişmelerin olumsuz yönlerinden koruyup, kendi lehine çevirmesi ve küreselleşme sürecini anlama ve katılma gibi akılcı tutumlar içine girmesi önemlidir. Küresel sürece katılmak kendi başına bir amaç değil ama kalkınmak ve gelişmeleri takip etmek adına ulusal politikaların bir hedefi olmalıdır.

3.4.3 Postmodernizm

Küresel fikrin sanatsal anlamda anıldığı isim olan postmodernizm, modern akımların değişmesi ve farklılaşmasını getirmekte ve modern sonrasını anlatan bir süreçler bütünüdür. içinde yer almaktadır.

Modern kent anlayışında, kent toplumsal amaçlar uğruna şekillenirken; Postmodern kent toplumsal amaçla zorunlu bağı olmayan estetik hedef ve ilkelerle şekillenmektedir.

Modern kentler, rasyonel düşünce ve işlevsellik üzerine kurulurken postmodern kentleşme de ise fonksiyonel olmayan, ancak davranışları ve içselliği okşayan bir arayış vardır. Postmodernizm’de kent parçacıl olarak algılandığı için , birbirinden kopuk kent parçaları daha çok estetik kaygılarla düzenlenmektedir.

Postmodernizm, planlama sürecinin sonraki aşamalarından olan vaziyet planı ve kentsel tasarım aşamalarında görülen bir tarz;ya da bir tarzı kabul etmeme, eklektik olma, özgür olma adına farklı bakış açılarını bir arada bulundurma durumunu da anlatabilmektedir.

Modernist kent planlamacıları, gerçekte bilinçli olarak bir “kapalı biçim” tasarımı aracılığıyla, metropol üzerinde bir “bütünsellik olarak hakimiyet kurmayı hedeflerken,

postmodernistler kentsel süreci, anarşi ve değişimin bütünüyle açık durumlarda oyun oynadığı denetlenemez ve kaotik bir şey olarak görme eğilimindedir.

Çizelge 3.1. Modernizm ile postmodernizm arasındaki şematik farklar (Harvey, 1997)

<u>Modernizm</u>	<u>Postmodernizm</u>
Form(birleştirici/kapalı)	antiform(ayırıcı/açık)
Amaç	oyun
Tasarım	raslantı
Hakimiyet/logos	tükenme/sessizlik
Mesafe	katılım
Yaratma/bütünleştirme/sentez	yaratmayı imha/yapıbozum/antitez
Mevcudiyet	yokluk

Kültür üreticisinin otoritesini asgariye indirmek, halk katılımı ve kültürel değerlerin demokratik olarak belirlenmesi konularında fırsatlar yaratır; ama bunun bedeli belirli bir tutarsızlık ve, daha da sorunlu biçimde, kitle pazarı manipülasyonuna açık olmaktır. Bunu bir yana bırakırsak, kültür üreticileri yalnız hammaddeler (parçalar ve elemanlar) yaratarak tüketicilere, bu elemanları gönüllerinin istediği gibi yeniden birleştirme bakımından kapıyı bırakmış olur (Harvey, 1997).

Mimarlıkta ve kent tasarımında postmodernizmin piyasa yönelişli olması, yoksullardan ve kamu ihtiyaçlarından çok sermayeye ve özel tüketime hizmet etme tehlikesini taşımaktadır.

Böyle bir durum, planlamacının bölgeleme faaliyetinin yerine muhtemelen piyasa temelli, satın alma kapasitesine bağlı bir bölgelemeyi, toprağın farklı kullanımlar arasında tahsisini kent tasarımı ilkelerinin yerine toprak rantının ilkelerine tabi kılmayı getirecektir. Bu tür piyasa ve toprak rantına dayalı tahsis birçok kentsel çevreyi birbirine benzer hale getirmektedir (Harvey, 1997).

4. PLANLAMA VE TARİHİ ÇEVRE

4.1 Kentsel Gelişim Baskısı

Kent denen karmaşık bütünü oluşturan çeşitli işlevler kentsel mekan içinde yarışmacı bir süreç içinde yer seçerler. Bu süreç yerseçme yarışı içinde yer alan işlevlerin kendi iç dinamikleri, yoğunlukları, diğer işlevlerle olan ilişkiler gibi değişkenlere bağlı bir takım rasyonellerin yönlendirdiği bir süreçtir. Bu yarışmacı süreç içinde karmaşık bir nedenler bütününe bağlı olarak kentsel arazi fiyatları oluşur. Pazar ekonomisinin genel mantığı içinde bu fiyat oluşumu kaba hatlarıyla arz-talep ikilisine bağlı bir oluşumdur, ancak önemli bir özelliği vardır. Kent toprağının yeniden üretilmez doğasına bağlı olarak kentin belli bir kesiminde varolan alanlar kent bütünü içinde benzer karşılığı olmayan ve olamayacak olan tek alanlardır. Bu nedenle de kentsel toprak üzerinde oluşan rant tekeli bir ranttır. Kent topraklarıyla ilgili bu önemli özellik gerek kentsel işlevlerin belli kent kesimlerine yönelik talep yoğunluklarının ve gerekse bu yoğunluklara bağlı spekülatif değer artışlarının oluşmasında temel bir rol oynar (Sökmen, 1987).

Tarihsel çevrelerle ilgili koruma girişimleri kent bütünü kabaca özetlenen gelişme dinamiğinden kaynaklanan nedenlere bağlı olarak iki grup önemli soruna yol açar. Bunlardan bir tanesi koruma girişimlerine bağlı olarak kentsel mekandaki yer seçme süreci içinde ortaya çıkan tıkanıklıklar, diğeri ise koruma girişimlerinin tarihsel çevre alanları içindeki mülk sahiplerinin mülklerini geliştirme haklarına getirdiği kaçınılmaz kısıtlamalardır. İki ana grupta toplanabilen bu sorunlara işlerliği olan çözümler getirilemediği takdirde tarihsel çevrelerin üzerindeki spekülatif baskılar giderek artmakta ve koruma kararlarının amaçlarına ulaşması büyük ölçüde olanaksızlaşmaktadır (Sökmen, 1987).

Kentsel alanlar içindeki yerleşme yarışıyla ilgili sürecin pazar ekonomisinin mantığına bağlı temel çerçevesi hep aynı olmakla beraber çeşitli büyüklükteki yerleşmelerin içinde yer alan tarihsel çevre alanlarına yönelik yeni yerleşme taleplerinin ve buna bağlı olarak değişmektedir. Tarihsel çevrelere yönelik baskıların yoğunluğunu etkileyen bu parametreler arasında tarihsel çevrenin yer aldığı kentin büyüklüğü, ülkesi içindeki konumu ve önemi ülkenin içinde bulunduğu gelişmişlik aşaması, tarihsel çevrenin kent bütünü içindeki konumu bütünüle ilişkileri ve ölçeği, tarihsel çevrenin karakteri ve özellikleri öncelikle sayılabilir (Sökmen, 1987).

Tarihsel çevreler üzerindeki değişme ve yenilenme baskılarının doruğa ulaştığı metropol kentler ülkemizde bu çevrelerin aynı zamanda en hızlı elden çıktığı yerlerdir. Metropol kentin oluşturduğu uç örnekte genellikle kentin merkezi bölgelerini kullanan MİA bütün

metropol hatta ülke ölçeğinde bir iş ve etki alanının beynidir ve toplumun kontrol gücünün toplandığı yerdir. Bütün karar verme ve koordinasyon işleri burada yoğunlaşmıştır. MİA aynı zamanda kendi sınırlarını çok aşan bir kültür yaratma ve yayma mekanıdır. Diğer yandan MİA'daki faaliyetleri kullanan nüfusa hizmet eden geniş bir hizmet sektörü gelişmiştir. Metropoliten kentte eskiyle kıyaslanamayacak ölçüde bir farklılaşma uzmanlaşma ve bunlara bağlı örgütlenme oluşumu söz konusudur. Bu yeni özellikler kente yeni bir kişilik getirmiştir ve böyle bir kentin MİA'nı eskisinden çok farklı mekan kullanımları gerektirmektedir (Sökmen, 1987).

Büyük kentlerin merkezi bölgelerine yönelik yerleşme isteklerinin hangi kentsel işlev türleriyle ilgili ve ne yoğunluklarda olduğu aslında büyük ölçüde ülkenin gelişmişlik düzeyine bağlı olmakta ve özellikle ileri sanayi toplumlarında iletişim, ulaşım ve örgütlenme olanakları ileri düzeylere eriştikçe o zamana kadar MİA'nda yerleşen birçok kentsel işlevler giderek kent çevresinde yer seçmeye yönelmektedir. Bunun sonucunda kentlerin merkezi tarihsel çevre bölgeleri tam tersi bir süreç içine girmekte ve giderek çöküntü bölgeleri olma tehlikesiyle karşılaşmaktadırlar. Bugün ileri sanayi toplumlarının büyük kentlerinin en büyük sorunlarından birisi merkezi tarihsel çevre bölgelerinin çöküntü bölgeleri olmaktan çıkarılmasıdır (Sökmen, 1987).

Türkiye'de gelişme ve sanayileşmenin sonuçlarına bağlı sorunlar kentlerimizin üzerine bir çığ gibi gelmekte ve kentsel sorunlar ülkemizin güncel sorunları haline gelmektedir. Ülke nüfusunun artan oranlarda toplandığı kentlerimizde, tarihi çevrelerin korunması böyle bir sorunlar tablosu içinde önemli bir yer tutmaktadır. Koruma konusuna bu boyutlardaki bir süreç içinde bakarsak; bu konuya yaratıcı ve geniş kapsamlı çözümlerle yaklaşabilme için koruma ile planlama arasında gerek anlayış, gerek kurumlar düzeyinde bir bütünleşme zorunlu bir ön koşuldur. Böyle bir bütünleşme içinde planlamanın genel sorunlarının korumanında sorunları olduğu görülecektir.

4.2 Koruma ve Planlama İlişkisi

Ekonomik baskıların tüm duyguları yok ettiği bir ortamda, kültürel ve doğal mirasın korunması sorumluluğunu tüm topluma paylaşdırmak ve yaymak Koruma Amaçlı İmar planları'nın ilk hedefidir (Dinçer, 1994).

Koruma Amaçlı İmar Planları, doğal çevre ve tarihi mirasımızın korunması kaygısının, sürdürmek durumunda olduğumuz gelişme çabaları ile uzlaştığı ve koruma olgusuna toplumun katılımının sağlandığı bir platform olarak tanımlanabilir (Dinçer, 1994).

Kültürel ve doğal mirasımızı korumak için sadece iyi niyet yeterli değildir. Kapsamlı çalışmalara dayalı koruma politikalarının üretilmesi üretilen politikaların uygulama aşamasında yasal ve ekonomik desteklerinin tam olarak sağlanması ve herşeyden önce beşeri ve doğal koşulların oluşturduğu yıpranma ve yok olma sürecinin zaman açısından önünde hareket edebilme yetkisine sahip olmak gereklidir (Dinçer, 1994).

Temelde bir imar planı olan Koruma Amaçlı İmar Planları üzerinde sürdürülen tartışmalar veya bazı kararlarla ilgili eleştiriler ve hatta zaman zaman mahkemelerin müdahaleleri planın bütünlüğü ve temel hedeflerini bozmakta bu durumu ile plan uygulanır olmaktan ve en önemlisi kültürel ve doğal mirasımızı koruma sorumluluğunu paylaşırma hedefinden uzaklaşmaktadır. Bu durumda koruma politikalarının veya çalışmalarının en önemli niteliği ve gereği olan süreklilik ortadan kalkmakta benzer konularda alınan veya uygulanan farklı kararlar toplumda korumaya karşı bir tepkinin oluşmasına neden olmaktadır. Bu tepki ülkemizde “Koruma Amaçlı İmar Planları’nı plancılar yapamıyor”a kadar uzanmaktadır (Dinçer, 1994).

Uygulamada imar planı ve koruma planları ayrı süreçler olarak ele alınmakta, imar planlarıyla koruma kararlarının üstesinden gelemeyeceği güçler yasallık kazanmakta, daha sonra bu güçlerin koruma kararlarıyla giderilmesi beklenmektedir. Bu durum imar planı koruma planı çatışmasına neden olmaktadır.

23.07. 1983 tarihinde yürürlüğe giren 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunuyla Koruma Amaçlı İmar planı yapımı zorunlu kılınmıştır. Kanuna göre bir alanın ilgili koruma kurulunca SİT olarak ilanı bu alandaki imar uygulamasını durdurur. Yasa bu alanlar için bir koruma amaçlı imar planı yapımına şart koşmaktadır (Dinçer, 1994).

Kentlerde yaşayan organizmalardır ve tarihi bir eşyayı veya belgeyi kapalı bir mekanda, müzede saklamak göreceli olarak kolaydır, buna karşılık tarihi bir kenti özelliklerine yitirmeden koruyabilmek disiplinler arası bir çalışma, iyi bir örgütlenme, maddi kaynak ve duyarlı bir kamuoyu desteği gerekir. Alanın özelliğine göre arkeolog ve sanat tarihçisi, mimar ve kent plancısı, sosyolog, ekonomist, çevre bilimcisi, peyzaj mimari uzmanların katkılarıyla tamamlanan ön araştırmalar, şehircilik analiz ve değerlendirmeleriyle sonuçlandırılır. Tarihi kent dokularının sağlıklılaştırılması koruma planlarına bağlı olarak gerçekleştirilmektedir (Ahunbay, 1999).

Koruma amaçlı İmar planları’nda ve onların yazılı ve çizili bölgelerinde ön görülen planlama yaklaşımları;

- Ülke koşulları çerçevesinde,
- Halkın genel istekleri doğrultusunda,
- Alanın mimari ve çevre değerlerini ve mevcut dokuyu bozmadan korumayı esas alma,
- Alanın sıhhileştirilmesini sağlama,
- Alanda yaşam koşullarını belirli seviyeye getiren altyapı ve konfor standartlarına ulaştırmak, için gerekli düzenlemeler yapma,
- Alanı değerleriyle birlikte yaşatmaya çalışma ve canlandırma,
- İlke olarak verilmiş hakları saklı tutma, kentin mevcut imar planı yapılaşma koşulları ve uygulamaları dikkate alınarak ve bunlara ters düşmeyen yapılaşma önerileri getirme veya mevcut imar planından Koruma Amaçlı İmar Planına yumuşak geçiş yapma biçiminde ifadelenir (Tola, 1995).

Koruma Amaçlı İmar planında öngörülen planlama yaklaşımları şu amaçlarla noktalanır;

- Tarihi çevreyi dikkate alarak kent imar planına yeni bir boyut ve anlayış getirmek,
- Koruma olgusunun imar planlarında geliştirilmesini yitirilmeden yaşamasını sağlamak ,
- Tarihi çevrenin kent bütününde yerini belirlemek,
- Tarihi çevreye yeni fonksiyonlar vererek içinde yaşayanları ile birlikte, gerçekleştirilmektedir (Tola ,1995).

Koruma kurullarının birçok kentte Koruma Amaçlı İmar planı istemeleri, planlama sürecindeki sapmaların ve kavramlarla yetkilerdeki kargaşaların somut örnekleri olarak ortaya çıkmaktadırlar. Bir imar planı bütünü içinden sınırları Koruma Kurullarınca belirlenmiş bir alanı çıkararak orada Koruma Amaçlı İmar Planı kavramı altında yeniden plan hazırlamak; parçacı bir yaklaşımı gerektirmesi, yapılaşma ve işlev alanlarına ilişkin oluşturulacak yeni plan kararlarının alanın yakın çevresi, giderek bütünü kapsayan plan içinde sağlıklı yorumlanması zorluğu, fizik mekana yansıyacak olan sosyal ve ekonomik verilerin ilgili yerleşmenin bütününde toplanmamasından dolayı ortaya çıkacak kopukluklar, bu plan sınırları içinde o güne kadar yürürlükteki imar planına göre yapılmış uygulamaların çözümündeki güçlükler, gibi nedenlerle her zaman koruma ve yenilemeye ilişkin sorunları çözücü güçlü bir araç olmamaktadır (Görgülü, 1993).

Türkiye’de korumanın kurumsal temeli üniversitelerde ve mimarlar arasında yerleşmiş olsa da, 1970’lerden bu yana yapılan Koruma İmar planları’nın uygulanmasında başarıya ulaşıldığı söylenemez. Kentsel SİT Alanlarını çöküntü bölgeleri olmakta kurtarmak için halkın genel kültür düzeyinin, kamuoyu baskısının yükselmesi yanında, Kültür Bakanlığı’nın ve yerel

yönetimlerin kaynak aktarma seferberliğine girişmesine gerek duyulmaktadır (Ahunbay, 1999).

4.3 Koruma Amaçlı İmar Planları

Koruma amaçlı imar planlarının yapımında merkezi yönetimin sorumluluğu Kültür bakanlığı tarafından temsil edilmektedir. Kültür bakanlığına bağlı olan Koruma yüksek kurulu korunacak alanlar için prensip kararlarını saptarken, koruma kurulları ise bu kararların uygulanmasını sağlamaya çalışmaktadır. Koruma kurulları büro müdürlüklerinin, tespit, raportörlük hizmeti, tescil etme veya kaldırma, yerinde inceleme gibi görevleri vardır. Koruma yüksek kurullarının bir diğer görevi ise, kendi örgütleri arasında ve ilgili mevzuatlara göre ilgili kamu kuruluşları arasında eşgüdümü sağlamaktır. Fakat kurumlar arası eşgüdüm eksikliği koruma planlarındaki en önemli sorulardandır.

İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Erzurum, Edirne, Eskişehir, Bursa, Diyarbakır, Trabzon, Antalya, Konya gibi kentlerde toplam 17 bölge kurulu bulunmaktadır (Zeren, 1996). Daha sonra İstanbul’da 3 olan bölge kurulu sayısı 5’ e çıkarılmıştır.

• Koruma amaçlı imar planı yapım ve uygulama süreci

Korunmasına karar verilen bir alanda planlama çalışmalarında izlenecek yöntem ve aşamalar şu şekilde özetlenebilir (Zeren, 1990):

- a. Sit tescil ve koruma amaçlı imar planı hazırlama kararının verilmesi.
- b. Planlama amacının belirlenmesi, hedeflerin saptanması.
- c. Planlama alanının kent bütünü içindeki önemi, çevresel ilişkilerini, doğal, tarihi, kültürel, görsel, işlevsel, sosyal verilerini, sorun ve olanaklarını belirleyen araştırma ve incelemelerin ve geleceğe yönelik tahminlerin yapılması.
- d. Planlama alanına ilişkin verilerin, sorun ve olanakları, planlama amaç ve hedeflerine uygun olarak değerlendirilmesi.
- e. Planlama alanında koruma ve geliştirme kararlarının verilmesi.
- f. Planlama kararlarının plan amaç ve hedeflerine, planlama kriterlerine ve standartlara göre test edilmesi.
- g. Planlama kararlarının çizili ve yazılı belgeler haline getirilmesi
- h. Planın uygulamaya konması.

4.3.1 Sit Tescil ve Koruma Amaçlı İmar Planı Hazırlama Kararının Verilmesi

Bir alanının ilgili koruma kurulu tarafından sit olarak tescilinden sonra yürürlükteki imar planı iptal edilerek yeni bir “Koruma Amaçlı İmar Planı” hazırlanması öngörülür.

4.3.2 Planlama amaç ve hedeflerinin belirlenmesi

Korumaya yönelik planlamalarda koruma amaç ve hedefleri korunacak çevreye göre farklı özellikler gösterir. Ancak bütün koruma ve geliştirme projelerinde ortak amaç bu çevrelerin yaşayan, içinde bulundukları alanın planlı gelişmesine katkıda bulunan yöreler olarak düzenlenmesidir. Korunacak çevrenin evrensel ve ulusal değerinin sürdürülmesi, bugünkü çevreninde anlamlı olması istenir. Hedefler de bu amaca yönelik olarak saptanır.

4.3.2.1 Koruma Amaçlı İmar Planı amacı

Koruma amaçlı imar planında amaç, “seçilen özel yörenin çevre dokusunun tarihsel, arkeolojik, doğal mimari ve işlevsel değerlerini koruyarak çağdaş koşullara uygun gelişimini sağlayacak genel planlama kararlarının ve bu kararlar çerçevesinde ayrıntılı düzenleme planlarının geliştirilmesi” şeklinde tanımlanabilir.

4.3.2.2 Koruma Amaçlı İmar Planı hedefleri

Belirlenen amaç doğrultusunda planlanan alanlarda anıtsal yapıların yakın çevreleri ile birlikte ele alınıp değerlendirilmesine, yöreye has değerlerin otantik bir anlayışla canlandırılmasına tarihsel ve mimari değerlerin sürekliliğin sağlanması ile birlikte çağdaş gereksinmelerin karşılanmasına çalışılır. Planlama alanında tarihsel kent merkezinin gelişme potansiyelleri de göz önünde bulundurularak çağdaş şehircilik, ulaşım, peyzaj ve restorasyon ilkelerine uygun hedefler geliştirilir.

Koruma amaçlı imar planlarının en genel anlamda ortak hedefleri şunlardır:

a)Mimari kalite yönünden olumlu bir çevreyi sağlayan hedefler.

Planlama alanı içindeki önemli doğal, arkeolojik, tarihsel, anıtsal ve sivil mimari değerlerin kent dokusu içindeki güçlü konumunu vurgulayacak bir görünüm sağlanması,

Tarihsel ve mimari önemi olan veya ekonomik değeri olan yapıları ve alanları koruyarak, onararak, sıhhileştirerek, değersiz ve eski, çevreyle uyumsuz yapıları yıkıp çevresel özelliklere uygun çağdaş mimari ile bütünleştirerek çevresinin mimari kalitesinin yükseltilmesi,

Tarihsel ve mimari değerlerle geleneklerin günlük yaşamda yöre insanı ile bütünleşeceği, tarihsel ve mimari sürekliliği bozmayan yeni yapılarla çağdaş gereksinmelerin karşılanacağı kentsel mekanların oluşturulması,

Açık mekanların, meydanların ve yaya yollarının oturma dinlenme köşeleri ile, seyir ve gezinti alanları, çocuklar için oyun köşeleri ile çekici hale getirilmesi,gerekli ve uygun yerlerde görsel kaliteyi yükseltici çiçekli yeşil alanların düzenlenmesi,

Eskiyeñ cadde ve yol örgülerinin, sokak donatımlarının kullanımına uygun hale getirilmesi, elektrik ve telefon direklerinin, reklam panolarının, işaretlerin, havai hatların görsel karmaşıklığın giderilmesi,

Düzenlenen çevrenin yörede yaşayanlar kadar yöre dışında gelenler ve turistler içinde hareketli ve tarihsel sürekliliği yansıtan güçlü bir kent imaj yaratmasının sağlanması.

b)İşlevsel yeterliliği sağlayan hedefler:

Planlama alanındaki mevcut işlevsel dağılım gözden geçirilerek yöre özelliği ile uyumsuz işlevlerin kaldırılması, mevcut işlevlerle gerekli ve uygun işlevlerle bütünleştirilmesi, mevcut ve önerilen işlevler için uygun mekan organizasyonunun sağlanması,

Kullanılmayan açık alanların, meydanların, iç bahçelerin yöre insanının günlük rekreasyon gereksinmelerinin karşılayan, işlevsel yönden yeterli, yaşanılabilir ve kullanılabilir mekanlar haline getirilmesi.

c)Optimum iletişimi sağlayan hedefler.

Planlama alanının mevcut ve önerilen işlevleri ile uyumlu ana yaya ev taşıt ulaşımının ve servis olanaklarının sağlanması,

Planlama alanı içinde yaya ve taşıt ulaşım sisteminin işlevlerinin gerektirdiği yeterlilikte, olabildiğince birbirini kesmeyecek şekilde düzenlenmesi,

Planlama alanının her noktasına itfaiye, polis, ambulans ve çöp toplayıcı araçların ulaşımının, gerekli yerlere mal yükleme ve boşaltma olanağının sağlanması,

Önemli aktivite alanlarının birbirleri ile durak ve otopark alanları ile bağlantılarının olabildiğince kesintisiz yönlendirici yaya yolları ile sağlanması,

Yörede yaşayanlar ve ziyaretçiler için yeterli sayıda uzun ve kısa süreli kullanıma yönelik otopark alanları düşünülmesi.

d)Sosyal ve kültürel bütünleşmeyi sağlayan hedefler:

Korunacak alanın tarihsel gelişim süreci içinde sahip olduğu geleneksel kent dokusunun, kültür varlıklarının, arkeolojik ve doğal değerlerin, mimari mirasın potansiyelinin değerlendirilerek yeniden kültürel ve turistik bir ilgi merkezi haline getirilmesi,

Planlama alanında yaşayan insanların birbirleri ile ve çevreleri ile sosyal ve kültürel iletişimini olumlu yönde geliştirecek, yöre halkının geleneksel yapısına uyacak, çevre yabancılaşmasını önleyecek çevre koşullarının yaratılması,

Yörede yaşayan ve çalışan her gruptan insanın yaşlı, genç ve çocukların birbirleri ile sohbet etme, oyun oynama, eğitici ve kültürel etkinliklere katılma gibi gereksinmelerini kentsel

mekanda birarada karşılama olanakları yaratılarak yöre halkının sosyal bütünleşmesinin sağlanmasına çalışılması,

Yöre halkının uygulama sürecinin başından sonuna kadar çalışmaları izleyeceği, gereken durumlarda katılımının sağlanacağı, deneyleri ve istekleri ile planlamayı yönlendirebileceği, bu yolla çevresindeki değişiklikleri benimseyebileceği ilkesinin benimsenmesi.

e)Sağlık ve konfor koşullarını iyileştirmeye yönelik hedefler:

Açık ve kapalı mekanları iklimsel çevre kontrolü yönünden optimum koşulların sağlanması,

Açık ve kapalı mekanlarda gerekli doğal ve yapay aydınlık seviyesinin sağlanması,

Temiz su, pis su, yangın, haberleşme sisteminin yeterliliğinin araştırılması,

Çevre temizliğini sağlamak üzere uygun yerlerde çöp biriktirme, çöp toplama olanakları, çöp kutuları ve çöp depoları düşünülmesi.

f)Optimum(gereğinde minimum) maliyet ve ekonomik destek hedefleri:

Planlamanın her aşamasında ülke, uygulayıcı kuruluş ve yöre halkının olanakları ile tutarlı optimum maliyet koşullarının gözönünde bulundurulması,

Planlama alanının ekonomik yaşantısını sürdürecekt ve kullanım maliyetini karşılayacak getirici aktivitelerin desteklenmesi,

g)Esneklik ve uygulanabilirlik hedefleri:

Planlama alanının tasarımında mekan ve zaman boyutu açısından değişme gelişmelere olanak tanıyacak esneklikte çözümler aranmasına çalışılması.

4.4 Planın Araştırma ve Uygulama Süreci

4.4.1 Planlama alanının kent bütünü içindeki önemi, çevresel ilişkilerini, doğal, tarihi, kültürel, görsel, işlevsel, sosyal verilerini, sorun ve olanaklarını belirleyen araştırma ve incelemelerin ve geleceğe yönelik tahminlerin yapılması:

Koruma alanı olarak belirlenen bir çevrede, yöre özelliğine göre korumanın amacı ve hedefleri belirlendikten sonra ayrıntılı inceleme çalışmalarına geçilir. Mevcut durumun değerlendirilmesi ve geleceğe yönelik projeksiyonlar yapılması amacıyla gerçekleştirilen tespitler koruma alanının özelliklerini belirleyen araştırma incelemeler olmak üzere iki grupta toplanabilir.

- **Koruma Alanının Kent Bütününe İlişkin Araştırma, İnceleme ve Projeksiyonları:**

Kent bütününe ilişkin incelemelerde koruma alanının bölgesi ile ilişkileri, bölgesi içindeki önemi belirlenir.

Koruma alanının kent bütününe ilişkin araştırma, inceleme ve projeksiyonlar:

- Koruma alanının kent bütünü içindeki konumu ve doğal yapısı
- Koruma alanının etki alanı ve etkisi altında bulunduğu alan
- Koruma alanının çevresel ulaşım bağlantıları
- Kent bütünü içindeki alan kullanımı ve koruma alanının önemi
- Kent bütünü içindeki nüfus dağılımı ve koruma alanının yeri
- Koruma alanının kent ve bölge ekonomisindeki yeri
- Koruma alanının kent ve bölge kültür ve turizmindeki önemi
- Kentsel ve bölgesel gelişme eğilimi içindeki koruma alanının yeri
- Koruma alanını etkileyen üst düzey politikalar ve plan kararları

• **Koruma Alanı Ölçeğinde Araştırma, İnceleme ve Projeksiyonları:**

Koruma alanı ölçeğinde yöresel incelemelerde ise planlama alanının doğal yapısı, tarihi gelişimi, görsel ve fiziksel özellikleri, arazi kullanımı, işlevsel ve ekonomik baskıları, ulaşım ve hareketlilik, mülkiyet, teknik donatım, halkın sosyal ekonomik yapısı, koruma konusundaki eğilim, korumanın değişen sosyal ve ekonomik yapı ile ilişkisi ve sorunları, yasal, yönetsel ve mali olanaklar, önceki planlama çalışmaları araştırılır. Daha sonra plan kararlarına esas olmak üzere geleceğe yönelik tahminler yapılır.

4.4.2 Planlama alanına ilişkin verilerin değerlendirilmesi

Bu aşamada kent bütününe ve koruma alanına ilişkin veriler, sorun ve olanaklar planlama amaç ve hedeflerine göre değerlendirilir. Kesin sınırları saptanan koruma alanı değişik koruma özellikleri olan alt birimlere ayrılır ve koruma alanı içinde önceliği olan yöreler belirlenir.

Planlama alanına ilişkin verilerin değerlendirilmesi

- Kent bütününe ilişkin verilerin, sorun ve olanakların planlama amaç ve hedeflerine göre değerlendirilmesi,
- Planlama alanına ilişkin verilerin, sorun ve olanakların planlama amaç hedeflerine göre değerlendirilmesi
- Koruma alanının sınırlanması koruma alt birimlerine ayrılması

4.4.3 Planlama alanında koruma ve geliştirme kararlarının verilmesi

Kent bütünü ve koruma alanı ölçeğinde verilerin değerlendirilmesinden sonra koruma ve geliştirme önerilerinin bütünleştirilmesine yönelik kararlar alınır. Kararlar kent bütünü ölçeğinde kararlar, planlama alanı ölçeğinde kararlar, alt birim sokak ölçeğinde kararlar, yapı ölçeğinde kararlar olarak gruplanabilir.

Kentsel ve bölgesel gelişme eğilimi içinde koruma alanının kullanımına ilişkin kararlar verilirken koruma alanının kentsel bölgesel ulaşım bağlantıları da gözönünde bulundurulmalıdır.

- Kentsel ve bölgesel nüfus dağılımının koruma alanına etkileri,
- Koruma alanının kentsel ve bölgesel istihdam olanakları içindeki yeri,
- Kent ve bölge içindeki kültür ve turizm gelişimine ilişkin kararların koruma alanına etkisi, gözardı edilemeyecek konulardandır. Diğer ölçeklerde alınacak kararlarda, işlevsel kullanıma ilişkin kararlar, ulaşım sistemiyle ilgili v.b. kararların üzerinde durulması gerekmektedir.

4.4.4 Planın uygulamaya konulması

Plan kararları plan amaç ve hedeflerine, planlama ilkelerine iç tutarlılık , yasa, yönetmelik ve standartlara uygunluk, olabilirlik v.b. g.b. kriterlere göre test edildikten sonra plan tekniğine uygun, ölçekli, çizili ve yazılı belgeler haline getirilir. Planın uygulanması ise planlamanın en önemli aşamalarındadır. Bu aşamanın gerçekleştirilebilmesi için uygulama etaplarının belirlenmesi, uygulamayı gerçekleştirecek bir örgüt oluşturulması ve finansman kaynaklarının sağlanması gerekmektedir.

5.KÜRESELLEŞME BAĞLAMINDA TARİHİ ÇEVRELERİN PLANLANMASI

5.1 Mekan Kavramının Değişen Yeni Anlamı

Yaşam anlayışları içinde değişen ve gelişen kentsel mekanlar, teknolojinin verdiği olanaklarla farklı anlamların yansıdığı yer olmaktadır. Bilişim olanaklarının artması, iletişim sektörünün gelişmesi mekanda çalışma, konut vb. fonksiyonlar arası ilişkileri değiştirmekte, geleneksel planlama anlayışının verdiği standartların dışına çıkma ve ülkenin sosyal, ekonomik, politik farklılaşmasının etkilerinin ön plana geçmesi söz konusu olmaktadır.

Üretim sistemi küresel ağ ilişkilerine ulaşırken, üretimin gerçekleştirilmesinde yerel özellikler etken hale gelmektedir. Yerel özelliklerin (esnek üretime elverişli) geliştirilmesi merkezi yönetimden çok yerel yönetimlerin güçlü olmasını gerektirmektedir. Bu nedenle yerel yönetimlerin yapısı, kaynakları, bu kaynakları kullanma ve yönetmedeki yetkileri ile becerileri çok önem taşımaktadır (Eraydın, 1992). Teknolojide olan bu gelişmeler planlama açısından mahalleyi, kenti, bölgeyi, ülkeyi ve ülkelerarası ilişkileri değiştirmektedir. İletişim olanakları sayesinde dünyanın herhangi bir yeri ile çok hızlı bir biçimde iletişim kurulabilip, bilgi alışverişi sağlanabilmektedir. Bu da teknoloji altyapısının yeterli olduğu mekanları ön plana çıkarmaktadır. Dünya üzerinde bu tür altyapıların olduğu yerler genelde büyük metropol kentler olmaktadır. Böyle kentler, ülkeleri için önemli olmanın yanında dünya piyasalarına da girişi sağlamaktadır. Az gelişmiş ülkelerin bu şekilde gelişen kentlerinin , diğer kentlerinden daha baskın olması; bölgesel dengesizliğe sebep olurken, ülkenin kalkınma politikalarını etkilemektedir. Bu etkilenme, eğer kalkınma politikaları ülkenin koşulları ile beraber dünyadaki teknolojik gelişmeleri takip eder yönde ise daha olumlu sonuçlar alınabilmektedir.

Fakat gelişimin bu şekilde ilerlemesi, gelişmiş ülkelere göre az gelişmiş ülkelerde daha zor olmakta ve çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bunların sonucunda Türkiye ise bu değişimleri yaşama sürecine girmek isterken, gelişmeleri ve değişimi öncelikli olarak doğru anlama çabası içine girmesi daha olumlu bir durum olacaktır. Gelişen teknoloji ve değişen olgular sürecine günümüzde küreselleşme denilmekte, bunun mekana ve kente yansısıyla ülkesiyle bütünleşemeyen, uluslar arası alanda söz sahibi olmaya çalışan ya da olan kentler ortaya çıkmaktadır.

Bazı kentler ve ülkelerin aralarında siyasi coğrafi, sosyal, ekonomik ya da ticari anlamda ortak yönleri olmaları, ilişkilerini bu yönde geliştirmeleri nedeniyle bölgesel grupları oluşturmaktadırlar. Avrupa Topluluğu, Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası uluslararası alanda

önemli olan kuruluşlardır ve bu kuruluşlar anlatılan sebepler dışında gelişmiş ülkelerin az gelişmiş ülkelerle bağ kurabildikleri örgütlerdir.

Bu ilişkinin boyutlarına baktığımızda ise, az gelişmiş ülkeler ham madde, insan gücü açısından sömürülen ülkeler olmakla beraber, Dünya Bankası ve diğer kuruluşların amaçları dünya üzerindeki ekonomik dengeleri sağlama çabaları olduğu görülmektedir. Bunun sebebi ise herhangi bir ülkede veya bölgede olabilecek ekonomik kriz küreselleşen dünyanın birçok yerini anında etkileyebilmesidir. Özellikle geç kapitalistleşen ülkelerin kentleri siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel olarak birbirinden uzak toplumsal kesimlerin birarada yaşadığı ve gerilimlerin sürekli arttığı bir eşitsizlikler mekanı halindedir.

Dünyanın uluslararası/uluslarüstü kurumsallaşmaya dayalı yeni sistemi, özünde ulus devletlerin içe kapalı ekonomi politikalarından vazgeçmeleri üzerine kurulmuştur. Özellikle geç kapitalistleşen ülkelerin ekonomileri IMF, Dünya Bankası aracılığıyla dışa bağımlı hale getirilmiştir. Böylelikle ulusal politikalarında bu uluslararası/uluslarüstü örgütler tarafından yönlendirilmesi söz konusudur. Bu örgütler empoze ettikleri politika seçimleri dışında bir seçimin olamayacağını bağımlılık ilişkisi bağlamında hep vurgulamaktadırlar. Yani esas olan uluslararası/uluslarüstü sermayenin öncelikli tercihleridir. Böyle bir durum karşısında mekan; sosyal adalet ve kamu yararı gibi önemli kavram ve önceliklerden çok ekonomik fayda amaçlı hedeflerle planlama çabasına girmektedir. Bu durum bölgesel ve kentler arası dengesizliğe sebep olurken artık devletin pazar mekanizmasına müdahale edilmesine karşı gelmesi pek mümkün gözükmemektedir. Farklı kademedeki kentlerin ulus-devlet bütünlüğü içinde, devletin güvencesi altında, dengeli büyümeleri ve eşit gelişmeleri artık geçerliliğini her zaman koruyamamaktadır. Bu bağlamda kentler kendi başlarına hareket etmeye ve karar almaya zorlanan, hem de buna gönüllü coğrafi birimler olarak görülebilmektedir.

A. Küreselleşme Sürecinde Türkiye

Ulus-devlet küreselleşme sürecinde güç kaybetmektedir. Özellikle Turizmi Teşvik Yasası İstanbul fiziki yapısına gökdelenleri sokarak, turizm adı altında ticaret ve ofis binaları inşa ederek küresel akışlara hizmet etmenin ötesinde, kentte yaratılmak istenen rant ekonomisinin önemli kısmını oluşturmaktadır. Söz konusu bu yapılar için ilan edilen alanlar, nazım plana uygunsuzluğu bünyelerin de eritebilecek yasal düzenlemelere sahiptir. Bunlara karşı açılan davalarda günümüze kadar ki tek kazanım Park Otel'in yıkılması olmuştur. Bu yapılaşmaların toplumda gün geçtikçe artan kutuplaşma, ayrımcılık, korunmacılık gibi gerilim yaratan oluşumlara altlık oluşturduğu; duvarlarla çevrili villa siteleri, kapısında müşteri seçilen ticaret merkezleri ve kamuya mal olmuş ya da olması gereken alanların yalnızca belli gruplarca

kullanılıyor olması ve daha çeşitlenebilecek oluşumlarla sabittir. Toplumdaki siyasi radikalleşme eğilimi ile bu sürecin ilişkilendirilmesi gerçekçi olacaktır. Yukarıdakiler gibi doğrudan etkilerin yanı sıra bu alanlarda yaratılan istihdam olanaklarının işgücünün özellikleriyle bağdaşmıyor olması sonucu dönüşen fonksiyonların yarattığı işsizlik oran artışları, gelir ve sosyal güvence kayıpları gibi dolaylı etkilerle de, sosyal çatışmalara hazırlayıcı faktörler eklediği bilinmektedir. Bu tip uygulamaların nazım plan bütünselliğinden ayrı ele alınmasının şehircilik ilkeleri çerçevesinde yarattığı sorunlarda söz konusu çatışmaları hazırlayıcı sonuçlar doğurmaktadır. Örneğin Maslak hattında gelişen küresel fonksiyonların yerlerinden ettiği alt gelirli büyük bir grup söz konusudur. Bir anlamda ev sahipleri açısından küresel yatırımlardan faydalanma anlamına gelebilecek bu devir süreci, genellikle kiracılardan oluşan sonradan yasallaştırılmış yerleşim alanlarında kiracıları daha büyük ekonomik sıkıntılar içerisine sokabilmektedir. Ayrıca plan bütünlüğünden çıkan bu tip yatırımlar plan asıl amaç ve hedeflerini zedeleyici etkilerde bulunarak da kentsel sürdürülebilirliği tehdit eden oluşumlara neden olabilmektedir. Yine Maslak hattının kuzeydeki yeşil alanlar üzerindeki baskısı, bu hat üzerindeki altyapı ve ulaşım olanaklarının söz konusu yatırımlara yetmemesi sonucu değiştirilmek durumunda kalınan yatırım öncelikleri, lüks villa enflasyonunun yine yeşil alanlar ve Boğaziçi üzerindeki tahripkar baskıları plan amaç ve hedeflerinden sapmalara neden olmaktadır. 1994 nazım planında Maslak hattının gelişmesi durdurulacak bölge olarak ilan edildiği, kuzey ormanlarının ve Boğaziçi'nin mutlak korunmasının hedeflendiği ve altyapısı yetersiz düşük gelir gruplarının yerleşik olduğu alanlarda altyapı ve ulaşım çalışmalarına öncelik verileceğine ilişkin hedefleri düşünüldüğünde, küresel akışların belirleyici olduğu merkezi idarenin noktasal kararlarının yerel idareyi önemli şekilde etkilediği daha iyi anlaşılır.

Son üç dönem yerel yönetimleri farklı ideolojilerden gelseler de, dünya kenti İstanbul ve küreselleşme hedeflerinde birleşiyor olmaları, yerel yönetimlerin merkezi yönetimin kararları çerçevesinde alternatifsizliğe itildiğinin göstergesidir.

Noktasal uygulamaların yer ve işlev seçimlerinde belirginleşebilen bu tercihin son dönemdeki çok önemli bir diğer göstergesi nazım plan üzerindeki tadilatların çokluğu, yönü ve sürekliliğidir. 1994 öncesinde zaten yasadışı bir şekilde tanınmayan 1980 nazım planının delinmesi süreci, 1994 sonrasında tadilat planlarıyla sürdürülmektedir. Varolan bir oluşuma uygun düzenlemeler ya da istenen bir oluşum için yapılan söz konusu tadilat planlarının büyük bir çoğunluğunun yukarıda açıklanan çatışmaları hazırlayıcı nedenleri doğurduğu söylenebilir. Küreselleşmenin yerel yönetimlere dikte ettiği bir diğer önemli eğilim,

küreselleşme için gerekli ya da süreci kolaylaştıran yatırımların sürekli olarak İstanbul'un asıl kentsel sorunlarının çözümüne yönelik yatırımların öncesine alınmasıdır.

İstanbul özelinde gözlenen küresel akışlar olan imaj, bilgi ve mal akışlarıdır. Fiziki çevre üzerindeki etkileri noktasal kararlar çerçevesinde oluşmakta, gökdelenler, ofis ve ticaret yapıları, lüks villa siteleri ve bunlara hizmet veren ulaşım ve altyapı yatırımları olarak gerçekleşmektedir. Bu oluşumlar için geliştirilen uyum politikaları da merkezi yönetimin özelleştirme, turizmi ve vakıf üniversitelerini teşvik yasa örneklerinde ya da yerel yönetimlerin hazırladığı nazım plan yatırım programı ve özellikle tadilat planlarıyla hayata geçirilmektedir. Küresel dönüşümler ve toplumun görece durağan yapıları arasında yaşanan toplumsal çatışmalar fiziki mekandaki bu oluşumların etkisiyle şiddetlenmekte ve sosyal düzenleme rejimi, yeni birikim rejimine göre yeniden biçimlenmektedir. Bu yeniden yapılanmadaki en önemli pazarlık mekanizması da geliştirilmeye çalışılan rant ekonomisi olarak gözlenmektedir. Küreselleşme ile artan çatışmalardaki tolerans payı da küreselleşme ile donanımı artan rant ekonomisinden faydalanan kesimlerin toplam nüfus içindeki payları üzerinde yapılacak oynamalarla belirlenecek gibi gözükmektedir. İstanbul'un bir dünya kenti olabilme şansı da bu ayarlama sonucu rant ekonomisinden faydalanacaklar kapsamına alınacak nüfusun çokluğu ile orantılıdır. İstanbul özelinde Türkiye'de henüz bu gerçeğin farkına varılmamış olması sonucu rant ekonomisinden oluşan fayda küçük bir çıkar grubuna dağıtılmaktadır. Bu durum ülke ve kent ölçeğinde belirlenen küreselleşme hedeflerinin de gecikmesini beraberinde getirecek bir çelişkiyi işaret etmektedir.

İstanbul coğrafi konumunun da etkisiyle, geçmişin üzerinde bıraktığı birçok tarihi ize sahiptir. Bundan dolayı Tarihi çevrelerinin planlanması aşamasında küresel dinamiklerin etkisinin unutulmadığı esnek bir planlama anlayışı koruma planlarının içine girmelidir.

A.1_A.B. (Avrupa Birliği) ülkelerinde kentlerle ilgili planlama anlayışı

Küreselleşme çağında gerek kentlerin gelişmesi gerekse bu gelişmenin yönetim ve planlaması alanlarında gözlenen değişimlere yol açan nedenlerin başında, ülkeler yerine küresel düzeyde bir sermaye dolaşım döngüsünün ortaya çıkması ve bu döngü içinde sermaye, mal, hizmet ve bilgi akışlarının çoğunlukla kentler arasında gerçekleşmesi geliyor (Işık;1995). AB gibi sistemin güçlü ve gelişmiş kesimlerinde küreselleşme ile kentlerin gelişmesi arasındaki artan ilişkiler yalnız ulus ötesi bir ekonomik bütünleşmeyi değil, aynı zamanda olgu ve ideoloji olarak gittikçe ön plana çıkan bir yarışma kavramını ve ekonomik gelişmede mekanın taşıdığı rolün önemini de yansıtıyor (Porter,1998) .Ekonomik gelişme düzeyini belirlemede daha çok mekana bağlı nitelikler olan bilgiyi kullanma kapasitesinin ve yaratıcılığın önem kazanması

ve klasik yer seçme faktörlerinin yerlerini giderek mekana özgü daha niteliksel faktörlere bırakması, sermayenin değerlendirilmesinde ve birikiminde temel mekansal birimin ulus-devletten çok kent olmasını güçlendiren önemli etkenler oluyor(Gordon;1999).

Değişen koşulların kentleri çok dinamik ve karmaşık bir çevre içinde yarışmacı bir gelişme mantığına dayanan davranışlara yönelttiği görülüyor. Böyle yarışmacı bir ortamda kentler geçmişteki düzenleyici ve yönetici politikalar yerine pazar süreçlerine dönük daha girişimci politikalar izlemeye başlıyor(Bramezza;1996). Yeni koşulların sağladığı hareket özgürlüğü kentlerin kendi geleceklerini ve küresel ağ üzerindeki yerlerini belirlemede söz alabildikleri daha bağımsız davranışlar ortaya koyabilmelerine olanak tanıyor. Böylece kentler girişimci stratejilerini büyük ölçüde kendileri yaratıp uyguluyorlar.

Avrupa Birliğine üye ülkelerin kentler arası ilişkilerde sadece yarışmacı özellikler içermenin ötesinde bir karmaşıklıkta taşımaktadır. Birliği oluşturan ülkelerin çoğunda gelişmişlik düzeyine bağlı olarak kentlerin gelişmesi ile kentler arası ilişkilerin kentleşme ve banliyöleşme aşamalarından sonra bir karşı kentleşme aşamasını izlediğinde, bu aşamada ortaya çıkan çok merkezli ve çok çevreli metropoliten bölgeler içinde merkez-çevre arası karşılıklı tamamlayıcılık ilişkileri ile giderek tırmanan bir yarışmanın bir arada yaşandığı görülüyor. Ayrıca küresel çağa yol açan önemli nedenlerden biri olan iletişim sektörünün gelişmesi bir yandan sözü edilen tamamlayıcılık ilişkilerini artırırken, diğer yandan yarışmanın mekansal ölçeğini giderek genişletiyor. Bu tarihsel gelişme tablosu, kentlerin ne ölçüde tamamlayıcı veya yarışmacı ilişkiler içinde olduğunu gelişme aşamalarıyla yakından ilişkiler içinde olduğunu göstermektedir(Berg ve Braun;1999).

Fonksiyonların ilişkilerine bağlı bir düzenleme olan ve çevresel ilişkileri bu bağlamda yönlendiren geleneksel kent planlaması ; yerini zamanla ekonomik gelişmeye öncelik veren girişimci ve stratejik bir kent yönetimine bırakmaktadır. Ekonomik hedeflerin öne çıktığı bu hedefte mekan planlamasıyla ekonomik boyut arasında nasıl bir ilişki kurulacağı üzerinde düşünülmesi gereken sorunlardandır.

Toplum kuramlarının makro ve mikro öğeler arasındaki bağlantıya gösterdiği ilgiye koşut olarak, kenti küresel ilişkilerle ilişkilendirilmiş siyasal-ekonomik yapılar, kamu politikaları ve günlük yaşam arasındaki ilişkileri içeren bir bütünlük içinde ele almak gerektiği giderek artan bir kabul görmekte (Gottdiener ve Feagin).

Planlamanın gelişmeyi regüle edici yapısının zayıflatılması, ekonomik hedeflerin ve girişimci yaklaşımların ön plana çıkması, pazarın istemlerine gösterilen duyarlılığın

arttırılması, özel sektöre karar verme sürecinde artan bir ağırlık tanınması, taraflar arası işbirliğinin kilit bir kavram olarak kabul edilmesi ve karar sürecinin buna olanak sağlayacak yönde dönüştürülmesi, yükselen ideolojiye bağlı olarak getirilen cevapların önde gelenleri olmaktadır (Thornley;1992).

Yaşanan örnekler Pazar süreçlerine duyarlı ve kentle arası artan tamamlayıcılık ve yarışma eğilimlerine cevap verebilecek girişimci bir kent yönetiminin firma girişimciliğinden çok farklı özellikler taşıyan ve üst otoritelere bel bağlamayan farklı bir örgütlenme kültürüne sahip olması gerektiğini göstermektedir (Ashworth ve Vogd;1990, Kotler ve diğerleri;1993).

Yeni koşullarda kentsel gelişmeyi belirleyen koşulların başında yaşam düzeyi ve kalitesi, verimlilik, istihdam oranı, makro ekonomik etkiler, öğrenme ve bilgiyi kullanma kapasitesi, firma özellikleri ve iş ortamı gelmektedir.(Duffy;1995).Bu nedenle kentlerin yarışma kapasitelerinin büyük ölçüde o kente ait nitelikler ile firmaların ve diğer ekonomik aktörlerin güç derecesine bağlı olduğu ve bu kapasitelerini artırmak için iş ortamını geliştirmek, öğrenme ve bilgiyi kullanma kapasitesini iyileştirmek, sosyal bütünlüğü sağlamak gibi hareket alanlarını kullandıkları görülmektedir (Begg;1999).

Küreselleşmenin kentler arası yarışmaya artan bir önem kazandırması sonucunda ortaya çıkan yarışmacı eylem istemindeki artış ve bu yarışmanın sürdürülebilir yaklaşımlar içinde yapılması zorunluluğu, bu nitelikte eylemleri geliştirebilecek bir kapasite sunusunu gerekli kılmaktadır. İç ve dış değişim süreçlerine bağlı değişken ilişkilere cevap verebilecek ve onları yönlendirebilecek yönetim kapasitesinin örgütlü bir kapasite olması özellikle önem taşımaktadır (Berg ve Braun;1999).

İşbirliğine dayanan bir birlikte yönetimin başarılı olabilmesi açısından bu birlikte yer alan ana aktörlerin liderlik yeteneğine ve girişimcilik ruhuna sahip olmaları, değişen ekonomik ve mekansal koşullarda vizyon ve strateji geliştirebilmeleri ve çok taraflı siyasal ve toplumsal destek sağlayabilmeleri öncelikli belirleyici faktörler olmaktadır(Berg ve Braun;1999). Böyle bir yönetim anlayışında toplumsal tarafların onayını almak başarıya ulaşmanın önemli adımlarından olmaktadır. Toplumsal taraflar arasında uzlaşma için; bu tür esnek karar geliştirme süreçlerinin ögesi olan müzakere kavramı farklı değerler ve çıkarlar arasında uzlaşmayı sağlamaktadır.

Böyle müzakereci bir karar ortamı açısından aktörler arası iletişim büyük önem taşıdığından , AB içinde gelişen planlama ve yönetimle ilgili söylemde bu konu giderek ön plana çıkan bir inceleme ve tartışma alanı oluşturmaktadır(Healey,1992b).

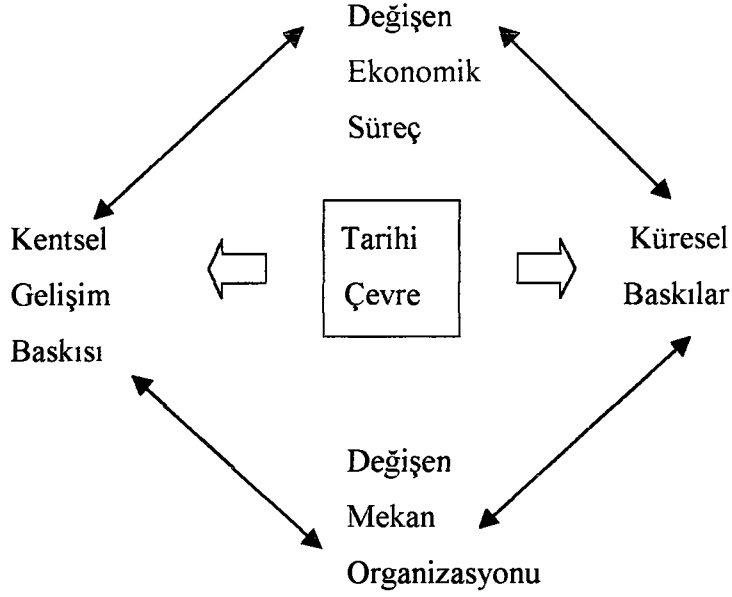
A.2_Yeni planlama ve yönetim yaklaşımlarının yasal/kurumsal çerçevedeki yapılanmaları ve bunları getirdiği sorunlar

Kentsel planlama ve yönetim alanında gündeme gelen yeni yaklaşımlara bağlı olarak ortaya çıkan önemli bir sonuçta, bu yaklaşımların yasal ve yönetsel sistemlerde gerektirdiği yeniden yapılanmalar olmaktadır(Sökmen;1997a).Bir tür kolektif girişimci gibi çalışan işbirliğine dayanan stratejik bir kent yönetiminin başarılı olabilmesi için hem belli bir güce ve özerkliğe sahip olması hem de merkezi yönetim tarafından çeşitli biçimlerde desteklenmesi gerekmektedir. Merkezi yönetimin kentlerin yarışmasında doğrudan bir rol alma yerine yapabilir kılmaya yöneldiği yeni dönemde, yönetim kademeleri arasındaki yetki ve sorumluluk dağılımının yerel kademenin güçlendirilmesi yönünde yeniden yapılandırıldığı görülmektedir (Pickvance ve Preteceille,1991).

Gerek plan kararları ve gerekse planlama sisteminin işleyişle ilgili olarak yasal/yönetsel sisteme esneklik getirilmesi de yine AB ülkelerinde sık gözlenen değişikliklerden birini oluşturmaktadır. Yapılan bu sistem değişikliklerinin bütün ülkelerde bazı ortak sorunlara sebep olmakta ve bunların başında desantralizasyona bağlı olarak yönetim kademeleri arasındaki eşgüdüm eksiklikleri gelmektedir. Bu sorunu aşabilmek için desantrilizasyonu dengeleyici merkezileşme yaklaşımlarının izlendiği görülmektedir (Crouch veMarquand,1989).

1990'lı yılların başından itibaren yalnız ekonomik gelişmeyi değil çevresel ve eşitlikçi hedefleri de ön plana alan bir planlama anlayışı ortaya çıktıkça, bu karşıtlıkların nasıl aşılabileceği önemli bir sorun olmaktadır. Karar çevresini oluşturan bütün tarafların değerlerini gözden geçirecekleri ve bu değişim içinde rollerini yeniden tanımlamalarını gerektiren böyle bir tabloya bağlı olarak, büyük bir ölçüde belli bir yere bağlı kavramlar olan kültür ve sosyal kapital öncelikli bir önem kazanmaktadır.

5.2 Tarihi Çevrelerin Planlanması Küreselleşmenin Neresinde

Şekil 5.1. Tarihi çevreyi etkileyen olgular

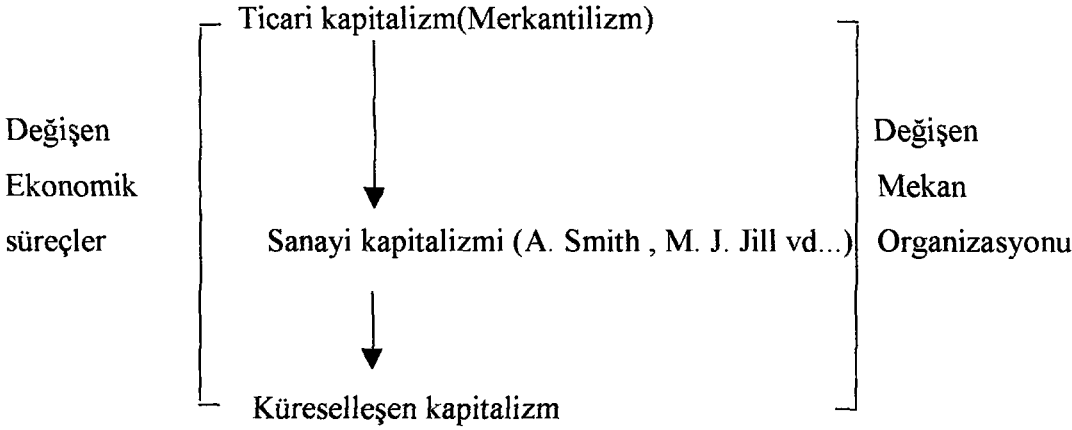
Küreselleşme gibi hala üzerinde konuşulan ve devam eden bir sürecin tarihi çevrelerle olan etkileşimi, koruma amaçlı imar planlarının yapımında önemli bir yeri vardır. Tarihi çevreleri koruma amaçları ve hedeflerinin belirlenmesinde küresel etkilerin getirdiklerinin tartışılması, olumlu ve olumsuz yanlarının bilinmesi, günümüz koşullarını yansıtan bir planlama anlayışı için gereklidir.

Sermayenin ve ekonomik ilişkilerin öncelikli olması, teknolojinin ve bilişim altyapısının gelişmesiyle mekan organizasyonu değişmiş, kent farklı anlamlar almaya başlamıştır. Tarihi çevrelerin planlamasını kent bütününden ayrı düşünemeyeceğimizi savunduğumuzda, kent mekanını etkileyen değişkenler korunacak mekanları da etkilemektedir. Kentin teknolojik altyapısının yeterliliği, ekonomik anlamda bölgesel ve küresel alandaki konumu, kentin bu sürece katılıp katılamadığını bize gösterebilmektedir.

Küreselleşme sürecinin getirdiği herşeyin alınıp satılabilir olma olgusu tarihi çevreleri de etkilemiştir. Yerellikleri ve özgünlükleri kullanılarak pazarlanan tarihi çevrelerin turistin isteklerine göre şekillenmesi bu çevrelerin bozulmaya başladıklarını gösteren önemli belirtilerdendir. Eğer tarihi çevre günümüz koşullarının getirdikleri ile mevcut koşulların getirdiği sorunları ve ihtiyaçlarını birlikte karşılayabilecek bir planlama anlayışı ile doğru bir planlama yaklaşımı bulunabilir. Mesela İngiltere'nin Lancashire bölgesindeki eski sanayi bölgelerinin korunarak, turizme açılması bölgenin hem korunmasını hem de turizm

fonksiyonunu getirdiği olanaklarla istihdamını sağlamıştır.(Ek_1) Günümüzde bu gibi koruma örneklerinde korumanın amacı genelde ekonomik girdi olmakta, nadiren sosyal ve kültürel yapıyı gözönüne alan planlama süreçleri uygulanmaktadır.

5.2 Tarihi Çevre Planlama Politikaları ve Küresel Politikalar

Şekil 5.2.Kapitalizmin değişen boyutları

Değişen ekonomik süreçler sonucu günümüzde yaşanan kapitalizmin değişen boyutu küreselleşme olmaktadır. Bununla beraber küreselleşme sürecinin getirdiği global politikaların planlama ve koruma planlarıyla olan ilişkisi önemlidir. Avrupa birliği ülkelerine baktığımızda; girişimci, çevreci, eşitlikçi yaklaşımları bir arada içeren sürdürülebilir bir planlamanın öncelikle bağımsız karar verebilen güçlü yerel yönetimleri, esnek bir planlama anlayışını ve toplumsal taraflar arası işbirliğini gerektirdiği görülmektedir. Bu kapsamda merkezi yönetim ve yerel yönetim kademeleri arasında yeniden yapılandırmalar, her ülkenin geçmişten gelen yasal/yönetimsel özellikleri çerçevesinde gerçekleştirilmeye çalışılmakta ve yaşama geçirilmesi ise bir deneme/görme süreci içinde olmaktadır.

Hollanda ve İngiltere örneklerindeki yerel yönetimlerin önemi, sivil toplum kuruluşlarının koruma amaçlı imar planlarında ve uygulamasındaki etkin rolü, küresel olguların getirdiği katılımcı ve esnek planlama anlayışının önemli sonuçlarındandır. Bu anlamda halkın katılımı günümüze uygun planlama anlayışının getirdiklerinden olmakta ve planlama sürecinde bu olgu göz ardı edilmemelidir.

Küreselleşme çağının belirgin bir özelliği de, böyle bir çağa yol açan dinamiklerle ilgili gelişmeler kadar bunların ortaya çıkardığı yeni koşullar içinde aranan cevaplarında küresel

boyutlar taşıması olmaktadır. Dışında kalabilme olanağının bulunmadığı bu küresel ortam içinde, hem güç yapılarının ve hem de kültür ve değerlerin karşılıklı bir etkileşim içinde sürekli olarak değiştiği, ucu çeşitli gelişme alternatiflerine açık bir süreç yaşanmaktadır. Küresel gelişmeler kadar yerel etkenlerin belirleyici olduğu bu gelişme sürecinde, yerel bir pratik olarak planlamanın içinde yer aldığı sosyal sistemi yöneten karar ortamının küresel süreci algılayış biçimi ve bu algılayıştan hareketle ortaya koyduğu siyasal seçimler planlama yaklaşımının dayandığı referansları büyük ölçüde belirlemektedir. Yaşanan gelişmeler, küresel süreçler karşısında ortaya konan tavırlar ne yönde olursa olsun giderek daha belirleyici olduğu benzer nitelikler taşıyan bir yönde geliştiğini göstermektedir (Hague, 1997).

Planlama anlayışının ekonomik sorunlardan etkilenmesi kaçınılmazdır ama önemli olan toplumsal yararın küresel değerler karşısında göz ardı edilmediği bir planlama anlayışının düşünülmesi gerekliliğidir.

Küreselleşmenin ülke bütününde rol aldığı mekanlarda olan ve metropollerin bir parçası tarihi kentsel çevreler, dinamik ve durağan süreçler göstermektedir. Sanayi devriminden bu yana önce işlevsellik kazanmış daha sonra toplumsal, sosyal, ekonomik ve demografik olguların gelişimi ve değişimi ile çöküntü haline gelen tarihi çevreler gelişmiş ülkelerdeki gibi çevresiyle bütünleşen, yaşayan mekanlar haline gelememiştir. Sosyal, kültürel, ekonomik ve fiziksel anlamda toplumsal çıkarlar gözönünde bulundurularak çevresiyle ve kent bütünüyle entegre edilmesi tarihi çevre koruma planlarının en önemli amaçlarındandır.

Ekonomik baskıların tüm duyguları yok ettiği bir ortamda, koruma amaçlı imar planlarının ilk hedefi, kültürel ve doğal mirasın korunması sorumluluğunu tüm topluma paylaşmak ve yaymaktır.

5.3.1 Günümüz Türkiye'sinde tarihi çevre koruma nedenleri

Günümüzde Türkiye'de Tarihi ve Doğal Çevreyi Koruma'nın gerekliliği, topluma çeşitli çevrelerce dört farklı şekilde empoze edilmeye çalışılmaktadır. Birincisi; milli, dini, veya başka bir kimlik yaratıcısı korumadır. İkincisi estetik ve sanatsal amaçlı korumadır ki, bu da sanat yapıtı olmayanı kolaylıkla yok olmaya terk edebilecek kanunda söylendiği gibi, yeteri kadar koruyup gerisini gözden çıkarabilecek bir davranışa dönüşebilmektedir. Üçüncüsü turizm amaçlı korumadır ki bunda da öncelikleri turizm saptamaktadır. Bu da tarihi ve doğal çevrenin içinde bulunduğu toplumun değil, gelen turistin faydalanacağı bir yer veya sermaye olduğu gibi bir düşünceyi yavaş yavaş toplumun bilinç altına

yerleştirmektedir. Dördüncüsü bir kültür ürünü olan tarihi çevrenin bu hızlı değişen dünyada, gelecek yaratılara temel oluşturacak çeşitliliğinin ve sürekliliğinin toplum ile bütünleşip onu besleyerek korumasını sağlamaktır (Binan, 1994).

5.4 Tarihi Çevre Planlama Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar

Koruma ile ilgili mevcut sistemin öngördüğü örgütlenmede yetki dağılımında karmaşıklık bulunmakla beraber, toplum yararı kavramı hayata geçirilememektedir.

Kültür ve Tabiat varlıklarını koruma kanunu tüm korunacak değerleri tek bir modele dayandırmıştır. Bir arkeolojik ,bir kentsel , bir doğal site uygulama farklı olmalıdır.

Koruma kurullarının birçok kentte , bütünde veya bir alt bölgede koruma amaçlı imar planı istemek zorunda kalmaları planlama sürecindeki sapmaların yetkilerdeki kargaşaların,somut örnekleridir. Buradaki temel sorun , imar planının ,öncelikle toplumsal ve fiziki çevredeki değişimleri yaratan süreçleri irdelememesinden doğmaktadır.

Koruma amaçlı imar planları ile imar planlarının örtüşmemesi, koruma amaçlı imar planı ,imar planının hükümlerinin üstünde kısıtlamalar getirmesi ,gerek planı gerek kurulları karar ve uygulama açısından zorlamaktadır. Bunun için, Tarihi çevrelerin planlanmasında üst ölçekli planlarla gelen kararların etkisi gözden kaçırılmaması gereken konulardandır. Bundan dolayı üst ölçekli planlarla , koruma planları arasında eşgüdümün sağlanması çok önemlidir. Günümüz Türkiye'sinde planlama sürecindeki eşgüdüm eksiklikleri , koruma kanununda ki boşluklardan kaynaklanmaktadır.

Koruma planlarının yapımı ve uygulanması aşamasında görevli kuruluşlar arasındaki yetki karmaşası koruma kanununda net olmayan konulardandır. Diğer bir problem ise uygulama aşamasında yeterli denetimin yapılmamasıdır.

Küreselleşme bağlamında bölgeler, ülkeler ve şehirler mekan organizasyonu açısından değişmektedir. Planlama açısından belirlenecek politikalar ve planlama kararları dünya üzerindeki ekonomik anlamdaki olgulardan kaçınılmaz olarak etkilenmektedir. Bu da ülke, bölge ve kent planlarında alınacak kararlarda; ülkenin diğer ülkelerle, yaptığı anlaşmaları, uluslar arası ilişkilerin boyutunu, iyi analiz edilip doğru politikaları belirleme gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Toplumda dolayısıyla fizik mekanda meydana gelen değişim dinamiklerine mevcut yasal ve yönetsel örgütlenme ile çözüm getirmek pek mümkün olmamaktadır. Bunun için; toplumda

demografik-ekonomik ve siyasal girdiler değıştikçe fizik mekanda kaçınılmaz olarak değışecek ve planlamada koruma olgusunun da bu esnekliğı içermesi gerekmektedir

Tarihsel perspektif içinde insan yerleşmelerinin gelişimi incelendiğinde, bu yerleşmelerin iç ve dış dinamikler etkisi ile kimi zaman büyüme, kimi zaman durağan bir yapı, kimi zamanda çökme gibi birbirinden farklı yapısal ve mekansal süreçleri yaşadıkları görülmektedir. Farklılaşmanın temelinde bu yerleşmelerin ait oldukları sistemin özelliklerine bağlı olarak, farklı sosyo-ekonomik dinamiklerce yönlendirilmesi yer almaktadır. O halde planlama süreci içinde farklı mekansal problemleri yaşayan yerleşmelerin yada alt bölgelerinin problemlerine çözüm üretmek üzere aranan planlama modelinin de farklılaşması gerekmektedir. Bunun içinde öncelikle bölgenin sorununun tanımlanması ve ait olduğu sistem bütünü içinde değerlendirilmesi gerekmektedir (Sönmez, Akın ve Ramazanoğulları,1994).

Bu bölgedeki birinci temel sorun, kentsel büyüme koşutundaki yapılaşma baskısının korunması gereken alanı tehdit etmesi, bir diğeri de, sosyal, ekonomik ve fiziksel eskimeyi yaşayarak nüfus kaybı sonucu köhneme ile karşı karşıya olan tarihi dokudur (Sönmez, Akın ve Ramazanoğulları,1994).

Korunması ve daha sonraki kuşaklara aktarılması gereken kültür varlıklarının;

- Yakın çevre fonksiyon, ulaşım ve yapı gabari bütünlüğü sağlanmamış alt bölgelerde,
- 1/1000 ölçekli parsel ve yapı ölçeğinde detay içermeyen planlarda,
- Ada ölçeğinde yapı imar düzenleriyle çözülmeye çalışılan yapılaşma koşulları ile,
- Mekanı geleceğe taşıyacak, yeni yaşam biçimine uyarlanmamış iç ve dış mekan tasarım elemanlarına yer verilmemiş, kentsel tasarım niteliği taşımayan, planlar aracılığıyla korunması ve yeni yaşam biçimine uyarlanması mümkün olmamaktadır.

denilmektedir. Böyle bir politikanın hala geçerliliğini koruması önemle üzerinde durulması gereken problemlerdendir. “Yeteri kadar” ibaresi netleşmesi gereken konudur.

- Koruma çalışmalarının planlama ile birleştirilmesini amaçlayan yasa ve yönetmelikleri eksikliğin giderilmesi gerekmektedir.
- Koruma kararı alınan bölgelerin seçiminde ve sınırlarının saptanmasında yeterince isabetli davranılmamakta, sınırlar çok geniş tutulmamakta, kararlar yeterli araştırmaya dayandırılmamakta, koruma ölçütleri açıklıkla belirlenmemektedir.
- Koruma kararlarının uygulama çalışmaları için yeterli olmamakta ve kararların büyük bölümünün hiç uygulanamamaktadır.
- Kültür ve doğa varlıklarımızın korunmasına ilişkin, kamu ve toplum yararı kavramlarını öne çıkaracak, ayrıca yeterli bir parasal kaynağa mutlak sahip olacak yeni bir yasal ve yönetsel düzenleme gereklidir.

5.4.2 Yönetmelik sorunları:

Koruma Amaçlı İmar Planları’nda mevcuttaki yasal ve kurumsal ilişkilerde yetki açısından da problemler bulunmaktadır.

Plan yapma ve onama yetkisi sekiz kurumda toplanmaktadır:

- *İlçe belediyeleri
- *Büyükşehir Belediyesi
- *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu
- *Kültür Bakanlığı
- *Turizm Bakanlığı
- *Bayındırlık Bakanlığı
- *Çevre Bakanlığı
- *Arsa Ofisi

Korunması gerekli ve acil plan gereksinimi olan alanlarda plan yapımı ve onama süreci yıllar sürebilmekte, bu arada söz konusu alan yok olabilmektedir (Sönmez, Akın ve Ramazanoğulları, 1994).

Sürece bakıldığında;

- Planın imar komisyonunca incelenmesi,
 - Bir raporla birlikte İlçe Meclisine sunulup onaylanması,
 - Koruma Kuruluna gönderilip, incelenmesi ve onaylanması,
- ayrıca kabul görmeyen her aşamada, plan geri dönerek aynı süreci tekrar yaşamak durumundadır (Sönmez, Akın ve Ramazanoğulları, 1994, s:161).

Plan onama sürecinin bu kadar uzun olması, plan yapan ve onayan kurumların çok olması, böyle hassas bir konuda plan yapılmasından dolayı her zaman sorunlu olmaktan kurtulamamıştır. Yetkili kurumlar arasında muhalefetler çıkmakta, yapılan planlar iptal edilmekte, bu arada çözüm bekleyen sorunlar kalmakta, tarihi çevrede yok olmaya devam etmektedir (Biçer,1999).

Koruma planlarında yönetsel anlamdaki diğer sorunlar ise şunlardır.

- Koruma ile ilgili kuruluşlar arasındaki yetki kargaşası, yerel yönetimleri yetki ve sorumluluktaki belirsizlik,
- Yerel yönetimlerin planlama konusunda yeterince uzman bir kadroya sahip olmayışları,
- Kurullara yerel ve merkezi örgütten gerekli desteğin sağlanması.

Hem Lancashire hem de Rotterdam örneklerinde yerel yönetimlere verilen yetkinin halkın katılımını sağlayan sivil toplum kuruluşlarıyla olan beraberliği doğru kararların verilmesi açısından önemli bir gelişmedir. Planların denetlenmesi aşamasında sivil toplum kuruluşlarının Hollanda örneğinde etkin olması katılımcı koruma bilincinin yaygınlaşması ve gerekliliğini ortaya koymaktadır. Buda bize kendi kendini denetleyen, mevcut koşulları ve sosyal yapıyı göz ardı etmeyen bir planlama yaklaşımının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Ülkemizde de bu tür gelişmelerin temellerinin atılması yönünde çalışmalar yapılmalıdır.

5.4.3 Finansal sorunlar

Toplumun içinde bulunduğu sosyo-ekonomik değişimler, tarihsel süreç içerisinde şekillenmiş olan mekan organizasyonlarının giderek aşınmasına, söz konusu alanlarda etkinliklerini sürdürmelerini zorlaştırır (Sümer, Akın ve Ramazanoğulları,1994).

değişmesiyle oluşan yapısal farklılıklar, bir yandan nüfusun ikili yapı karakteri taşıması tarihi çevreleri bir bakıma marjinal işlev boyutuna terk etmiştir (Sönmez, Akın ve Ramazanoğulları,1994).

Ancak bu olgu bir yandan özellikle konut merkezinde köhneme bölgeleri yaratırken bir yandan da bu alanlar üzerine yoğun yapılaşma baskısını çekmektedir. Kontrolsüz bırakıldığında rant ve yapı patlaması kaçınılmaz olan bu alanların yeniden ele alınırken kent bütününden kopuk olarak irdelenmesi ve koruma amaçlı planların bir kısıtlar ağı olarak gündeme gelmesi ise, malikleri açmaz içine sokarak kaçak yapılaşmaya prim vermekten başka bir anlam taşımamaktadır (Sönmez, Akın ve Ramazanoğulları,1994).

Koruma amaçlı imar planlarının çoğu kez bir yasaklar zinciri oluşturması, genel planlama sisteminden kopuk ve gerek planlamaya gerekse mal sahibine taraf teşkil etmesi ve planlama sürecinin halktan kopuk gerçekleştirilmesi planın uygulanabilirliğini zedelemekle kalmayıp, koruma sürecinde halkı kendi yaşam çevresinden, kentsel alt bölgeyi de kent bütününden koparmaktadır (Sönmez, Akın ve Ramazanoğulları,1994).

Teoride etkinliklerini kaybetmiş bölgeler olarak tanımlanabilen kentsel köhneme bölgeleri, doğal olarak temel ekonomik aktivitelerini özellikle dış-satım yaratan niteliklerini yitirmektedirler. Bununla birlikte, bazı fonksiyonlar temel ekonomik aktivite özelliğini sürdürmekte olabilirler (Sönmez, Akın ve Ramazanoğulları,1994).

Geçmişin toplumsal-ekonomik yapısının biçimlendirdiği mekan organizasyonu ile günümüz toplumsal ve ekonomik yapısının biçimlendirdiği mekan organizasyonlarının üstüste çakıştırılması görevini yüklenen tarihsel kent bölgelerinin planlanması çalışmalarındaki finans konusunda ki yetersizlikler koruma konusuna önemli bir engel teşkil etmektedir. Gerek projelendirme-ruhsat işlemlerinde gerekse yapı-uygulama aşamalarında ki finansal yetersizlikler “ koruma-yenileme” olgusunun etkililiğini olanaksız kılmaktadır. Bu nedenledir ki, bir örgütsel ve yönetsel problem olan “Koruma Maliyetlerinin” karşılanması konusu detaylı bir şekilde irdelenerek yeni bir örgütsel yapı sistemi geliştirilmelidir (Sönmez, Akın ve Ramazanoğulları,1994).

- Korunacak yapıların merkezi ve yerel yönetimlerce desteklenmesi, satın alınması ve kamulaştırılmaları için gerekli araçların ve parasal olanakların yokluğu,
- Korumanın gelir getirici faaliyetlerle bağdaştırılmaması nedeniyle, gelişigüzel bir kavram olarak kalması, özellikle yörede yaşayanlarca gereğine ve yararına inanılmaması,
- Yerel yönetimlerin hiçbirinde tarihsel çevrenin korunması için özel bir fon bulunmayışı,

Önemli finansal sorunlardandır

Hollanda ve İngiltere örneklerinde görüldüğü üzere merkezi yönetim koruma planlarının uygulanması aşamasında yerel yönetimlere önemli derecede finansal kaynak sağlamaktadır.

Hollanda'da yerel yönetimlere korumada daha çok yetki verilmekte, bu yetkide önemli sorumluluklar getirmektedir. Bu sorumluluğu yerine getirecek mali kaynaklarda sağlanmaktadır. Belediyeler hem anıt koruma fonunda hem de bölgesel gelişme programları çerçevesinde kentsel gelişme kredileri de alabilmektedirler. Bunun yanında belediyeler belirli bir süre içinde koruma imar planı yapmak zorundadırlar. Bu koruma imar planı ilkin merkezi hükümet onayından geçer, ardından Anıtlar kurulunun onayından sunulur. Bu plan öngörülen işlevleri de belirtip biçimlendirmeye ilişkin ayrıntılı veriler içermek durumundadır .Ancak tüm onaylar alındıktan sonra belediyeye uygulama için kullanacağı devlet kredilerinin verilmesi, devlet denetiminin özünü oluşturur. Planın uygulama aşamasındaki denetim sivil toplum kuruluşlarına aittir . Hollanda'da sivil toplum kuruluşları yaygın olduğu gibi koruma planlarına katılım süreçleri de önemlidir.

6.SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Ülkemizde 1950’li yıllarda başlayan kente göç olgusuyla beraber yeni bir değişim sürecine girmiştir. Kentte nüfusun artmasıyla sağlıklı bir yerleşim biçimi oluşmuş, mevcut yasal ve yönetsel planlama süreci bu değişimin ardından gitmiştir.

Kentlerin merkezinde bulunan tarihi çevrelerde, önceleri ticaret ve hizmetler sektörü bulunurken, süreç içinde kente göç ile beraber alt gelir gurubun iskan yerleri olmuştur. Koruma ile ilgili yasal sürece baktığımızda tarihi çevreleri korunma adına müdahale edilmesine hiç izin verilmeden kendi haline bırakılması bu yerlerin köhneleşmesine ve giderek tahrip olmasına neden olmuştur.

KORUMA PLANLARINDAKİ SORUNLAR

Koruma ve planlama arasındaki ilişkinin birbirini engeller bir sürece girmesi, yasalardaki yetersizlikler, kurumlar arası ilişkilerde eşgüdümün olmaması, halkın planlama sürecine katılmaması ve koruma bilincinin eksikliği, tarihi çevrelerin kent bütünüyle birlikteliğinin sağlanamaması tarihi çevrelerin planlanmasındaki olumsuzluklardandır.

Türkiye’de tarihi kentlerin planlanması sürecinde; yasal, örgütsel, finansal açıdan koşulların gerektirdiği değişim ve gelişmelere açık esnek bir planlama anlayışı önemsenmelidir.

KÜRESELLEŞME, KORUMA ve PLANLAMA

Küreselleşme, getirdikleri ve tarihi çevrelerin planlanması kavramını nasıl etkilediği, uyum sağlayalım derken neleri gözönüne almamız gerektiği sorgulanması gereken ama cevapları çok net olmayan sorular olmaktadır. Küreselleşmenin getirdiklerini anlamaya çalışırsak şunları söylememiz mümkün olabilmektedir:

1-Teknolojik ilerlemenin sosyal, ekonomik, politik, kültürel, fiziksel (mekan) sistemleri etkileyiş biçiminin değişmesiyle geleneksel planlama anlayışından farklı, günün ihtiyaçlarını karşılayacak, değişimlere ayak uyduracak bir planlama anlayışına gereklilik duyulmaktadır. Bundan dolayı; konuya yaratıcı ve geniş kapsamlı çözümlerle yaklaşabilme için koruma ile planlama arasında gerek anlayış, gerek kurumlar düzeyinde bir bütünleşme zorunlu bir ön koşuldur.

2-Çok uluslu şirketlerin sermayelerinin dünya üzerinde sınır tanımaz dolaşımı mekanın sınırlarını ortadan kaldırmış, anlamını değiştirmiştir.

3-Bilişim teknolojisinin sınır tanımaz biçimde gelişimi bilişim altyapısının olduğu kentleri ön plana çıkarmaktadır. Gelişmiş ülkeler teknolojik değişme ve gelişimlerden olumlu bir biçimde etkilenirken 3. Dünya ülkelerinde yine savaş bulunmakta, ekonomik istikrar olmadığı gibi, işsizlik devam etmektedir.

4-Mekanda sınır kalkmasına rağmen çok uluslu şirketlerin kendi bölgelerinde ,özellikle uluslarına bağlılıkları hala devam etmekte ve sermaye dayanaklarını yine kendi ülkelerinden almaktadırlar. Buda bize mekandan bağımsız hareket etmenin her anlamda gerçekleşmediğini göstermektedir.

5-Uluslararası örgütlerin çoğalması, farklılıkların yerel anlamda önemli olması ve bunun sonrasında tarihi çevrelerin planlanmasının önemi, koruma amaç ve politikalarının uluslar arası örgütlerin küresel politikalarından etkilenmesini getirmektedir.

6-Tarihi çevre bu doğrultuda kar güdülen, turizm amaçlı politikalarda nasibini almaktadır. Fakat tarihi kentler sadece kar elde edilen yerler değil, kültürel, sosyal, fiziksel değerlerinin korunulduğu, kent bütününe etkileyen küresel politikalara karşı doğru plan kararların alındığı ve uygulandığı yerler olmalıdır. Turizm gelirlerinin önemli bir bölümü ise bölgesel veya ülkesel kültür mirasına aktarılmalıdır.

7-Ülke düzeyinde, dış kaynaklı yatırımların bölgesel dengesizliklere sebep olabilecek kararları göz ardı edilmemelidir. Küreselleşme sürecine katılabilecek kentlerden olan İstanbul'un bir dünya kenti olması adına, ülkesel ve bölgesel ölçekteki anlam ve önemi içinde değerlendirilmesinden vazgeçilmemelidir. Alt ölçek kararları içinde değerlendirilen tarihi çevrelerin bu ilişkiler ağı içindeki yeri önemlidir.

8-Küreselleşme süreciyle beraber yapılan uluslar arası anlaşmaların etkinliği ve öneminin artması için ICOMOS, ICCROM, ICOM vb. hükümet dışı örgütlerle yakın ilişki kurulması ve özellikle bu örgütlerin Türkiye Milli Komitelerine işlerlik kazandırılması gerekmektedir.

9-Yerel'e ve farklılıklara verilen önem, sivil toplum kuruluşlarının artmasını ve etkinliğini gündeme getirmekte; bu da tarihi çevre koruma bilincinde önemli gelişmelere sebep olmaktadır. Koruma planlarının uygulanmasında kurumlar arasındaki eşgüdüm çok gereklidir. Merkezi yönetim-yerel yönetim ile yerel yönetim-sivil toplum kuruluşları arasında ilişkinin etkinliği arttırılmalıdır. Tarihi çevre bilincinin artırılmasında teknolojinin getirdiği iletişim olanaklarından yararlanılmalı, bu konuda yerel yönetimler daha aktif davranmalıdırlar.

10-Kentsel mekanda yerelliğin önem kazanmasıyla, sosyal kutuplaşmanın giderek parçalanmaya, bölünmeye dönüşmesine engellemelidir. Yerelin küresel değeri dışında ,kent ve ülke bütünü içindeki anlamı unutulmamalıdır.

11-Kültürünü ve değerlerini kaybetmeden küresel, bölgesel ve yerel örgütlere katılma, ekonomik anlamdaki fırsatlardan maksimum şekilde faydalanmayı getirmelidir.

Koruma planlarında küreselleşmenin getirdiği kodlar birer amaç olarak değil, araç şeklinde ele alınmalıdır. Koruma projelerinin uygulama alanında katılımın sağlanması ile yerellik özelliğini artırmak, koruma projelerinin uygulanmasında yetkilerin yerelliğinin artırılması ile mali ve ekonomik gücün artırılması gerekmektedir. Bununla beraber ekonomik sorunlar tasarımsal estetik ve işlevsellik sorunlarının önüne geçmeyecek şekilde kentin dinamikleri, kamu yararı doğrultusunda harekete geçirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Ahunbay , Z.,(1996), Tarihi Çevre Koruma Restorasyon, YEM Yayınları, İstanbul.
- Akçura,T.,(1982), İmar Kurumu Konusunda Gözlemler , ODTÜ Yayınları, Ankara.
- Amin, S.,(1999), Küreselleşme Çağında Kapitalizm, Sarmal Yayınevi, İstanbul.
- Arslan, R.,(1997), Arazi Kullanış Ekonomisi, Y.T.Ü Basım-Bayım Merkezi Matbaası, İstanbul.
- Ashworth, G.J., Voogd, H.(1990): Selling the City, Belhaven, London.
- Aysu, E.,(1977), Eski kent Mekanlarını Düzenleme İlkeleri, İDMMA Doktora Tezi, İstanbul.
- Baransu, B.,(1978), Türkiye 'de Şehirsel Yenileme Planlamasında Uygulanabilecek Bir Yöntem Araştırması, İstanbul Karaköy, Azapkapı Alt Bölgelerinden Örnekleme, İTÜ Doktora Tezi, İstanbul.(Yayımlanmamış)
- Bauman, Z.,(1999), Küreselleşme, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bektaş , C.,(1992), Koruma Onarım,YEM Yayınları, İstanbul.
- Begg, J.(1999): "Cities and Competitiveness", Urban Studies,36/5-6,(795-809).
- Begg, L., Braun, E.(1999): "Urban Competitiveness, Marketing and the Need for Organising Capacity", Urban Studies,36/5-6,(987-999).
- Biçer, Ö., (1999) "Eski Kent Mekanlarının Yeniden İşlevlendirilerek Korunmasına İlişkin Bir Arayış "Fatih- Cibali Örneği"
- Bianchini, F. And Schwengel, H. (1991) "Re-imagining the city", in J. Corner and S. Harvey (der.) Enterpriseand Haritage, London:Routledge.
- Binan, C.,(1999), Mimari Koruma Alanında Venedik Tüzüğü'nün Günümüze Düşünsel Gelişmenin Uluslar arası Evrim Süreci, YTÜ, İstanbul.
- Bookchin, M.,(1999), Kentsiz Kentleşme, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Brusco S.(1986), "Small firms and industrial districts: The experience of Itay", New Firms and Regional Development in Europe(Editörler D. Keeble, E. Wever), Londra: Croom Helm, s.184-202.
- Bramezza, I.(1996): "The Competitiveness of the European City and the Role of Urban Management in Improving the City's Performance, Thesis Publishers,Amsterdam.
- Camagni R.,Capello R.(1990), "Towards a definition of manoeuvring space of local development-theoretical conditions and practical experience", Global Challenge and Local

Response: Initiatives for Economic Regenerations in Conremporary Europe(Editör W. B. Stöhr), Londra, Mansell, s.328-353.

Çeçener , B.,(1995), İstanbul'un Kültür ve İmar Sorunları,Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi Yayınları, İstanbul.

Çıracı, H.,(1995),Üretim Yapısındaki Değişmelerin Metropoliten Alan Üretimi Hizmetlerinin Yer Seçimine Etkileri, İ.T.Ü.Mim. Fak.,İstanbul.

Crouch, C., Marquand,D.(eds)(1991): The New Centralism, Blackwell, Oxford.

Dinçer , İ; Akın,O., “KTVK Kanunu Kapsamında Koruma Planı ve İdari Yapısı”.

Doeringer B.P.,Terkla D.G.,Topakian G.C.(1987), Invisible Factors in Local Economic Development, Oxford:Newyork.

Duffy, H.(1995):Competitive Cities:Succeeding in the Global Economy, Spon, London.

Eagleton, T .(1999), Postmodernizmin Yanılsamaları, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Erder, C.,(1971), Tarihi Çevre Kaygısı, Başnur Matbaası, Ankara.

Ege Mimarlık,(1992) Mimarlar Odası İzmir Şubesi, Tükeltmat A.Ş. İzmir.

Erkan, H.(1998), Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara.

Garofoli G.(1991), “The Italian model of spatial development in the 1970s and 1980s” Industrial Change and Regional Development: The tansformation of new industrial spaces (Editörler G.Benko, M. Dunford) içinde, Londra,: Belhaven, s.85-101.

Geray, H. (1995),” Küreselleşme ve Masaüstü Sömürgecilik”, Mürekkep, Kış / Bahar sayısı.

Gordon, J.(1999): “Internationalisation and Urban Competitiveness”, Urban Studies, 36/5-6,(1001-1016).

Gottdiener,M., Feagin, J.R.(1998): “The Paradigm Shift in Urban Sociology”, Urban Affairs Quarterly, 24/2,(163-187).

Görgülü , Z., “Türkiye’de Kültür ve Doğa Varlıklarının Korunmasına İlişkin Günümüzdeki Yasal Sistem, Örgütlenme ve Sorunlar”.

Görgülü, Z.(1993), İmar Planlama, Koruma ve Plancı İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme, Yapı Dergisi, Sayı: 137.

Hague, C.(1997): “Town Planning into the 21st Century: Diverse Worlds and Common Themes”, A.Blowers ve B.Evans(eds),Town Planning into the 21st Century, (137-152)Routledge, London.

Harvey, D.,(1997), Postmodernliğin Durumu, Çev: Sungur Savran, Metis Yayınları ,İstanbul.

- Healey, P.(1992b): "Planning through Debate: The Communicative Turn in Planning", Town Planning Review,63/2, (143-162).
- Hirst, P.; Thompson, G.(1998), Küreselleşme Sorgulanıyor, Dost Kitabevi, Ankara.
- Işık, O. (1996), "Globalleşme Süreci ve Kentin / Kentliliğin değişen anlamları", Birikim, Aralık '94 , Ocak '95.
- Kazgan, G., (1999), İktisadi Düşünce Ve Politik İktisadın Evrimi, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Keleş, R., (1998),Kent Bilim Terimleri Sözlüğü, İmge Kitabevi, Ankara, s.93.
- Kentsel Koruma ve Yenileme Uygulamaları Kollokyumu, 7-8 04.1993, M.S.Ü., İstanbul, sf:79-87.
- Kent ve Kültürü (3 Aylık Düşünce Dergisi:Cogito),(1996) YKY Yayınları, İstanbul.
- Kozlu, C., (1999), Türkiye Mucizesi İçin Vizyon Arayışları ve Asya Modelleri, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara.
- Köksal, S.,(1993), Küresel Düzlemde Yeni Eğilimler, Ana Basım A.Ş., İstanbul Dergisi, sayı 7.
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurultayı, 1990.
- Lowe, P. And Goyder, J.,(1983)Environmental Groups in Politics, London:Allen&Unwin.
- Meydan Larousse, c.13.
- M Middleton, Man Made the Town, Bodley Heath ltd.,Suffolk, 1987,s.19.
- Miller R.,Cote M.(1987),Growing Next to Silicon Valley, Lexington: Lexington M. A.
- Morley , D. ; Robbins, K.,(1995), Kimlik Mekanları, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Nielsen, L.D.; "Flexibility, bender and labor Markets: Some Examples From Denmark", International Journal of Urban and Regional Research 1991, s.14-17.
- Ocak, E., (1996), "Kentin Değişen Anlamı", Birikim Dergisi, Haziran / Temmuz, 1996.
- Örnek, E.,(1998), Yabancı Ülkelerde Koruma ve Koruma Uygulamaları: İtalya ve İngiltere Örneği, İstanbul.
- Pickvance, C., Pretecelle, E.(eds)(1991): State Restructuring and Local Power, Francis Printer, London.
- Pickvance,C.(1990)'Introduction', in M. Harloe,C. Pickvance and J. Urry (der) Place, Policy, and Politics:Do Localities Matter?, London:Unwin Hyman.
- Storper M., (1990), "Industrialization and regional question ni the Third World: Lessons of post İmperialism and prospecs of post-fordizm", International Journal of Urban and Regional Research, s.423-444.

Stöhr W. B.(1990), Global Challenge and Local Response: Initiatives for Economic Regenerations in Contemporary Europe, Londra, Mansell.

Sökmen, P.(1997a): “Mekan Planlamasında Yaşanan Değişimlerin İçerik ile Yasal/Kurumsal Çerçeve Arasındaki İlişkilerde Yol Açtığı Sorunlar”, 7. Ulusal Bölge Bilimi ve Bölge Planlamasına Sunulan Bildiri, 9 Eylül Üniversitesi, İzmir.

Sönmez, Ö., Akın O., Ramazanoğulları, S., (1994) “Ülkemizde Koruma Olgusu ve Koruma Amaçlı İmar Planı Yaklaşımının Değerlendirmesi, Ulusal Koruma Planlama Semineri II, 29-30 Eylül – 1 Ekim 1993, ICOMOS Türkiye Milli Komitesi – Y.T.Ü. İstanbul.

Sungur, N.,(1995), “Küreselleşme üzerine sosyolojik bir inceleme”, Birikim, Sayı:73, sf:56-65.

Taç vakfı dergileri, sayı 5, sf.68.

Thornley, A.(1992): “ Ideology and the By-passing of the Planning System”, European Planning Studies,1/2.

Tola, S., (1995) “Koruma İmar Planlarında ve Uygulamalarında Genel Sorunlar”, İkinci Kentsel Koruma, Yenileme ve Uygulamalar Kollokyumu, 15 Nisan 1994, M.S.Ü, İstanbul.

Türkiye 11. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu(1989) , Tarihi kentlerde planlama/ Düzenleme sorunları, 1987, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Matbaası, Ankara

Ulagay , O.,(2000), Qua Vadis ? Küreselleşmenin İki Yüzü, Doğan kitapçılık A.Ş., İstanbul.

Ulusal koruma planlaması semineri II, YTÜ Matbaası, İstanbul, 1993.

Ulusal Kentsel Tasarım Kongresi, YEM Yayınları, İstanbul, 1999.

Urry, J., (1999) Mekanları Tüketmek, Ayrıntı yayınları, İstanbul.

Wishart, R.(1991)’Fashioning the future –Glosgow’, in M. Fisher and U. Owen(der)Whose Cities?,Harmondsworth:Penguin.

Yentürk, N., “Post-Fordist gelişmeler ve dünya iktisadi İşbölümünün geleceği”, Toplum Bilim, 1993, İstanbul.

Ek 1_Yurtdışından Tarihi Çevre Planlama Örnekleri HOLLANDA

Hollanda'da tarihi dokunun korunmasında Kültür Bakanlığı Sorumludur .Yine bizim eski sistemimize benzer olarak bir koruma üst kurulu Hollanda çapında yapılan anıt koruma çalışmalarının denetlenmesi ve danışma hizmetlerini üstlenmiştir. Ayrıca envanter arşiv çalışmaları yapmaktadır. Bizdeki sistemden farkı Hollanda'da kurulların belediyelere danışmanlık yapmasıdır. Bizim sistemimizde ise belediyelerle kurul ilişkisi kurullarla ilgili belediyelerin temsilci bulundurması şeklinde gerçekleşmektedir. Hollanda'da yerel yönetimleri korumada daha çok yetki verilmektedir. Yerel yöntemler bu yetkiyi sivil toplum kuruluşlarının denetimi altında kullanmaktadır. Bu yetki önemli sorumluluklar getirmektedir ve bu sorumlulukları yerine getirebilecek mali kaynaklarda sağlanmıştır. Belediyeler hem anıt koruma fonlarından yararlanabilirler hem de bölgesel gelişme programları çerçevesinde kentsel gelişme kredileri de alabilirler. Kentsel gelişme kredileri sosyal konut yapımı için kullanılmak durumundadır.

Belediyeler sosyal konutları kent dışı yeni yerleşmelerde değil, kent içi tarihi dokuyu değerlendirerek yaptıklarında hem kentsel gelişme kredisi hem de anıt koruma fonundan restorasyon kredisi alabilecekleri için gelirlerini iki katına çıkarabilme olanağı sağlayan onarım projelerini yeni inşaatlara tercih etmektedirler.

Belediyeler üzerindeki denetim elbette sivil toplum örgütleri ile sınırlı değildir. Belediyeler belirli bir süre içinde koruma-imar planı yapmak zorundadırlar. Bu koruma imar planı ilkin ~~merkezi hükümet onayından geçer, ardından Anıtlar kurulunun onayından sunulur. Bu plan~~ öngörülen işlevleri de belirtip biçimlendirmeye ilişkin ayrıntılı veriler içermek durumundadır .Ancak tüm onaylar alındıktan sonra belediyeye uygulama için kullanacağı devlet kredilerinin verilmesi ,devlet denetiminin özünü oluşturur. Planın uygulama aşamasındaki denetim sivil toplum kuruluşlarına aittir .

Koruma bölgelerinde sosyal dokunun değişmemesi içinde bazı önlemler alınmıştır. Hollanda'da belediyenin konut sıkıntısını önlemek amacıyla konut dağılımına müdahale hakkı bulunmaktadır. Ayrıca büyük kentlerin çoğunda 19.yüzyıl kökenli konut stoğu belediyelerin ya da devletin mülkiyetindedir. Kurumsal olarak her yerde çok sözü geçen sosyal devlet anlayışının gerçekten geçerli olduğu ülkelerde ,özellikle koruma ve yerleşim gibi spekülasyona açık olan konular uygulamada da sıkı bir denetim altına alınmaya

çalışılmaktadır. Hollanda'da katılımcı koruma gelişmiştir ve 3000 civarında katılım grubu vardır .Bir bölümü devlet destekli olan bu katılım grupları ülkenin genel politikası paralelinde çoğu kez çevre sorunlarını da eğilmekte ve anıt koruma ile çevre korumayı bütünleştirmektedirler. Korumanın hangi aşamasına halkın katılacağı sorununu deneme yanılma yolu ile aşmışlardır. Hollanda'da 1980'lerden itibaren görevlendirilen katılım koordinatörleri kullanıcı katkısıyla korumada taraflar arasında oluşacak sorunları çözmekle görevlendirilerek sistem daha da geliştirilmiştir.

Hollanda'da katılımcı koruma anlayışın ,en iyi sergileyen kentlerden biri Rotherdam'dır. Belediye başkanı Merkezi idare tarafından atanmakta ve Belediye meclisinde oy hakkı yoktur. Başkan meclisin ülke genelindeki yasalara aykırı karar almamasından sorumludur.

Rotherdam projesinde katılımcıların çoğu göçmen ve yabancı işçilerdir. Rotherdam projesi daha sonra pek çok ülkedeki kullanıcı katkısıyla koruma projelerinin yararlandıkları bir örnek oluşturmuştur.

İNGİLTERE

İngiltere'de tarihi eserlere olan ilgi 19.yüzyılda başlamıştır. Çağdaş İngiliz koruma politikası ise büyük objelerin yanı sıra küçük objelerin ,yani konutlarında restorasyonunu ilke edinmiştir. Böylelikle korumanın tekil tapılardan çok bir imar planı sorunu olduğu ,anıtın çevresiyle birlikte korunması gerekliliği İngiltere'de son derece ön plana çıkmıştır. Büyük Britanyay'la ilk koruma yasası 1882 tarihlidir ve çeşitli revizyonlarla günümüze dek ulaşmıştır.1969 yılında Galler ve İskoçya'ya yerel koşullara göre kendi koruma sistemlerini geliştirmeleri için özerk statü tanınmıştır.

Tarihi dokunun korunmasının sorumluluğu kabine içinde çeşitli bakanlıklara paylaştırılarak yaygınlaştırılmıştır. Tarihi mirasın korunma yöntemlerine ilişkin politikalardan Ulusal Kültür Mirası Bakanlığı sorumludur. Ama tarihi kentlere ilişkin koruma-imar planlarını denetleyen en üst merci Çevre Bakanlığıdır. Yerel yönetimlerin yaptıkları yerel planlar ise uzmanların yardımıyla İçişleri Bakanlığı tarafından denetlenmektedir. English Heritage (EN) olarak adlandırılan özerk kuruluş danışman durumundadır. EN'nin bütçesi Maliye Bakanlığı tarafından sağlanır,yönetim kurulu başkanı ve yönetim kurulu atama ile getirilir.

Tıpkı Hollanda'da olduğu gibi Britanya koruma sisteminde de sivil toplum kuruluşlarının etkisi çok büyüktür. Britanya'da pek çok kırsal alan, kasaba ve kentte oldukça iyi örgütlenmiş koruma hareketleri vardır ve bu hareketler, yeni yapılan uygulamalarda veto

hakkına sahiptirler. Bu tür grupların gücü, farklı yerler arasında önemli ölçüde değişmektedir. Örneğin 1980’de Britanya genelinde bu tür derneklerin üye oranı 1000 kişide 5,1 kişi ike, bu oran Hampshire’da binde 20, Londra çevresindeki ilçelerin çoğunda, Devon’da ve Britanya’nın kuzeybatısındaki Cumbria’da ise binde 10’un üzerindeydi.(Lowe ve Goyder, 1983:28-30).

İngiltere’de bunun yanı sıra irili ufaklı yüzlerce sivil toplum kuruluşu tarihi kentlerin korunması için çalışmaktadır.İngiliz yerel koruma dernekleri yerel tarihi dokuyla bütünleştirerek hem kentlerine bir gelir kaynağı sağlamakta , hem de kültür mirası bilincinin gelişmesine büyük katkılarda bulunmaktadır.

LANCASHIRE

Britanya’nın kuzeydoğusunda yer alan Lancashire, ilk endüstri devriminin gerçekleştiği yerdir. Endüstrinin dünya çapında gelişmesi ilk olarak, onsekizinci yüzyılın sonlarında Lancashire’in pamuklu dokuma yapılan köyleri ve kasabalarında başlamaktadır ve burası dünyanın en uzun endüstrileşme tarihine sahiptir. bu sebeple imalat endüstrisi çevresinde oluşturulmuş bir kültüre sahiptir. İki yüzyıldan beri, Lancashire’ın kültürü, dokuma fabrikalarındaki , kömür madenlerindeki ve fabrikalardaki iş ilişkileri üzerine kurulmuştur. Hemen hemen tüm kasabaları endüstriyel olmasına karşın, başlıca istisnaları kıyıda bulunan kasabalarıdır. Buralar ondokuzuncu yüzyılın ortalarından sonlarına dek aşağı orta sınıfın ve vasıflı işçi sınıfının ilk tatil yerleri olmuştur. Bu nedenle ilk kitle dinlence yerleri olarak ikinci bir tarih türüne sahiptir. Lancashire’da fabrikaya dayalı endüstri ile beraber kitlesel boş zamana ilişkin simgesel bir kültür mevcuttur.20. yüzyılda Lancashire dokuma kasabalarının çoğu açısından uzun süren bir gerileyişin tarihi olmuştur. Özellikle 1920’ler ile 1960’lar arasında çeşitli yeni endüstrilerin ortaya çıkışı; 1970’lerden bu yana bölgenin hızlı bir biçimde sanayisizleşmeye uğraması;özellikle Akdeniz bölgesinde yabancı rekabetin başlamasıyla ; 1960’lardan itibaren deniz kıyısı boş zaman endüstrisinin zayıflaması; ve 1980’lerde endüstriyel ve kentsel turizmin beklenmedik ortaya çıkışı bu tarihin kapsadığı gelişmelerdir.

Lancashire 20 yıl önce ziyaret edilmesi düşünülmeyecek yerlerdendir. Yüzyıllardır ülkenin güneydoğusunda, Londra’nın çevresindeki “ yakın iller”de bulunan Britanya’nın kamusal ve sanatsal yaşamının kabul gören merkezlerinden çok uzaktı. Ama artık Lancashire uğramadan geçilecek bir yer değildir ve yılda 20 milyon turist çekmektedir. İşleyen endüstrinin ortadan kalkmasıyla birlikte, çok sayıdaki insan bu endüstri ve ona eşlik etmiş yaşam biçimlerinin anılarıyla büyülenmektedir.

Tarihi yeniden sunmak için yapılan girişimlerden biriside Lancashire'ın bir kasabası olan Wigan'da gerçekleştirilmiştir. Bununla beraber Wigan iskelesi geçmişte kömür iskelesi olarak kullanılmıştır. Çeşitli yerel yetkililerin turist ilişkili gelişmelerde hem doğrudan iş yaratma hem de bölgeye yönelik daha genel bir tanıtım sağlama olanaklarını görmeye başlamışlardır. Bölgelerinin tanıtılması için , gelmesi umulan yöneticileri ve ailelerini cezbetmek amacıyla tasarlanmıştır. Wigan bunu, *Wigan'da hiç bulunmadım, ama onun neye benzediğini biliyorum* başlıklı tanıtım kitapçığı aracılığıyla yapmaya çalışmıştır. Siyah ve beyaz olan ilk beş fotoğraf, sırt sırta yaslanmış sıra evleri, maden ocaklarını, dar geçitlerde yürüyen yaşlı yöre sakinlerini göstermektedir. Ödül kazanmış Wigan iskelesi miras merkezi fotoğraflarında ise; hareketli bir pazarı ve şık dükkanları, mükemmel spor tesislerini, çekici pub'ları ve restoranları ve kanal kıyısındaki hoş gezinti yollarını içeren sayısız turist merkezine sahip olduğunu açığa çıkaran çağdaş Wigan'ı göstermektedir. Wigan'ı turistlere satmak, Wigan'ı, çalışanları açısından çeşitli hizmetlerin kullanılabilirliğiyle ilgilenecek potansiyel yatırımcılara satma sürecinin bir parçasıdır.(Urry., J.,1999)

Burada endüstriyel geçmiş satılan şeyin bir parçasıdır ve Wigan iskelesi Miras Merkezi yılda bir milyonun üzerinde ziyaretçi çekmektedir.

Britanya'da bu tür yerlerin işletilmelerinde karşılaşılan kısıtlamalar ise şunlardır: İlk önce Muhafazakar ulusal hükümetin yerel yönetime yönelik müdahalenin rolünü ve düzeyini en aza indirmeye çalışması nedeniyle, büyük fon güçlükleri ortaya çıkmıştır.(Pickvance,1990)İkincisi ve bununla ilişkili olarak, aynı hükümetin, kent siyasasını "Amerikanlaştırma", özel sektör çözümleri bulma ve altyapının, yerel yönetimin ve kamu planlamasının önemini en aza indirme girişimleridir.(Bianchini ve Schwengel,1991) Son kısıtlama Britanya kasaba ve kentlerinin tarih ve kültür kullanımlarını stratejik bir tarzda planlayabilmiş bazı Avrupa kentleriyle başarılı biçimde yarışabilmeleri açısından kötü konumlanmalarıdır. Hem sanata hem kamusal altyapıya büyük destek sağlamışbir strateje aracılığıyla farklı öğeleri birleştirmek için kamusal fon mevcuttur. Olasılıkla İskoçya'da Glasgow, özellikle 1990'da Avrupa Kültür Kenti olarak haber değeri taşıyan unvanı aracılığıyla bu tür bir "Avrupalı" dönüşümü en iyi biçimde başarmış Britanya kentidir.(Wishart,1991)

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi	16.08.1977	
Doğum yeri	İstanbul	
Lise	1991-1994	Çağlayan Lisesi
Lisans	1994-1998	Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
Yüksek lisans	1998-2001	Yıldız Teknik Üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Şehir Planlama Programı
Çalıştığı kurum	1999-2001	Piramit Mimarlık-Şehircilik-Mühendislik Ltd. Şti.

